

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vladimír Monček

**Možnosť využitia ekonomickej analýzy
práva ako aplikačného a interpretačného
nástroja v oblasti práva na súkromie a
ochrany osobnosti.**

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: prof. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.

Katedra: Katedra teorie práva a právnických učení

Dátum vypracovania práce (uzatvorenia rukopisu) : 7.2.2024

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracoval samostatne, že všetky použité zdroje boli riadne uvedené a že práca nebola využitá na získanie iného, alebo rovnakého titulu.

Ďalej prehlasujem, že vlastný text tejto práce vrátane poznámok pod čiarou má 191767 znakov, vrátane medzier.

Diplomant

V Prahe, dňa 7.2.2024.

Pod'akovanie

Týmto by som rád pod'akoval vedúcemu mojej diplomovej práce, prof. JUDr. PhDr. Janu Wintrovi, Ph.D. za jeho všestrannú pomoc a veľkú trpezlivosť, ktorú so mnou pri písaní tejto práce mal.

V. Monček

Obsah

1. Úvod	1
2. Právo na súkromie a ochrana osobnosti	4
2.1.Pojem súkromie a pôvod práva na súkromie	4
2.1.1.Počiatky práva na súkromie a právo na súkromie v USA	4
2.1.2.Právo na súkromie v Európe	17
2.2.Právo na ochranu osobnosti	23
2.3.Podstata problému	30
3. Interpretácia právnych noriem a možnosti využitia ekonomickej analýzy práva v nej	39
3.1. K interpretácii právnych noriem všeobecne	39
3.2. Teleologický výklad	44
3.3. Teleologický výklad a ekonomická analýza práva	49
4. Ekonomická analýza práva na súkromie a ochranu osobnosti	51
4.1. Stručný úvod k law & economics	51
4.1.1.Ekonómia ako veda o ľudskom správaní	53
4.1.2.Racionalita	54
4.1.3.Maximalizácia úžitku, ale nie nutne efektívnosť	55
4.1.4.Incentívy a náhrada škody	57
4.1.5.Ekonómia pozitívna, nie normatívna	59
4.1.6.Externalita	62
4.2. Valuácia súkromia	62
4.3. Náhrada ujmy v prípade difamácie nepravdivou informáciou	75
5. Diskusia	86
6. Záver	90
Zoznam skratiek	92
Zoznam použitých zdrojov	93
Prílohy	106
Príloha č. 1: Vyhľadávanie slova „Pitomio“ na vyhľadávači Google	106
Príloha č. 2: Dataset Gemius Audience- návštevnosť domén	107
Príloha č. 2: Dataset Gemius Audience prevádzkovatelia	108
Abstrakt	110
Abstract	112

1. Úvod

„Either it has a meaning,
or no meaning!“

- Phil Leotardo, *The Sopranos*¹

Na začiatku môjho štúdia práva ma tak trochu vyrušovala úprava nemajetkovej ujmy a jej odčinenia. Niežeby som na to mal nejaké racionálne, či nebudaj empirické dôvody, ale pojmy ako „primerané zadost'učinenie“ (§ 2951 ods. 2 OZ), „spravodlivé uváženie“ (§2955 OZ), či „vytrpené bolesti“ (§2958 OZ) ma doslova desili. Nemá snáď každý trochu inú predstavu o tom čo je primerané, alebo čo je spravodlivé? Necítíme snáď bolesti a krivdy každý v inej miere?

Samozrejme, ako moje štúdium pokračovalo zisťoval som, že tieto termíny neznamenajú nutne svojvôľu, či ľubovôľu, napriek tomu som so stavom vecí nebol úplne spokojný a pátral som po metódach, ktoré by dokázali proces stanovovania výšky zadost'učinenia za ujmu urobiť rigoróznejším, transparentnejším a tým v konečnom dôsledku dôveryhodnejším pre adresátov práva. V optimálnom prípade by takáto metóda mohla byť použiteľná v prípade viacerých právnych inštitútov. Po istej dobe pokusov a omylov som došiel k názoru, že takýto potenciál by mohla mať ekonomická analýza práva (*law & economics*).

Ekonomickej analýze práva som sa krátko venoval vrámci mojej Študentskej vedeckej odbornej činnosti, konkrétne prípadom nemajetkovej ujmy v prípade ujmy na zdraví, kde som sa snažil aplikovať základné koncepty *law & economics*, ako napríklad využitie tzv. *Hand rule* na výpočet primeraného zadost'učinenia.

V tejto práci som sa rozhodol pokúsiť aplikovať ekonomickú analýzu práva na, podľa mňa o niečo abstraktnejšiu, oblasť práva na súkromie a ochrany osobnosti.

¹ *The Sopranos*, 2007. 6. séria, 20. diel. The Blue Comet [epizóda televízneho seriálu]. Scenár David Chase a Matthew Weiner, réžia Alan Taylor. USA. V digitalizovanej podobe dostupné z: <https://play.hbomax.com/page/urn:hbo:page:spotlight-the-sopranos> [paywall].

Domnievam sa, že táto oblasť je abstraktnejšia minimálne v tom zmysle, že ublíženie na zdraví je pomerne ľahko identifikovateľné aj pre právneho laika. Problémom v takom prípade je len stanovenie primeraného zadosťučinenia formou náhrady utrpených bolestí, náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia a podobne. V otázkach práva na súkromie je naopak pomerne problematické sa zhodnúť na tom, ktoré otázky vôbec patria pod ochranu týmto právom a ktoré nie, navyše pohľad na súkromie sa u nás aj v zahraničí pomerne búrlivo vyvíjal, ako ukážeme nižšie.

Problematiku práva na súkromie som však v tejto práci zúžil najmä na otázku zásahu do osobnostných práv prostredníctvom médií, či obdobnými prejavmi. Na toto zúženie mám viacero dôvodov. Jednak je to oblasť, ktorá, ako ukážem v nasledujúcej kapitole, stála prakticky pri zrode práva na súkromie v modernom ponímaní. Taktiež som sa oblasti slobody slova s drobnými úspechmi venoval na začiatku môjho štúdia vrámci Ceny Ernesta Valka, ktorú vyhlasuje Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. A hlavne moje postoje k slobode slova formovalo detstvo na konci 90. rokov na Slovensku, kedy slobodné médiá, a najmä ľudia, ktorí do nich slobodne hovorili odhaľovali podstatu vtedajšieho politického režimu. Zo všetkých spomeňme napríklad Oskara Fegyveresa, ktorý vo vysielaní Českej televízie verejne prehovoril o účasti tajnej služby SIS na zavlčení syna prezidenta Slovenskej republiky do zahraničia.² Napokon, posledným dôvodom na zúženie práva na súkromie do tejto oblasti je, že sa necítim dostatočne skúsený ani kompetentný na to, aby som predkladal univerzálne riešenia v tak zložitej a rozmanitej právnej oblasti, ktorá sa prelína viacerými právnymi odvetviami súkromného aj verejného práva.

Táto práca vychádza z tézy, že ekonomickú analýzu práva je možné využiť najmä ako interpretačný nástroj- prostriedok teleologického výkladu. V práci stanovujem nasledovnú hypotézu:

Ekonomická analýza práva je vhodným prostriedkom na interpretáciu otázok práva na súkromie a ochrany osobnosti, a to najmä nasledovne:

² BURČÍK, Matúš. *Kričali, že ide o policajnú akciu*. Online. SME. 30.8.2015. Bratislava: 1997-. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/7984485/kricali-ze-ide-o-policajnu-akciu-a-aby-vystupil-z-auta-svedectvo-o-unose-kovaca-ml.html> [cit. 24.1.2024]

1. Ekonomická analýza práva môže pomôcť určiť, ktoré skutkové stavy spadajú pod ochranu právom na súkromie a ktoré nie.
2. Ekonomická analýza je schopná valuovať súkromie a tým pádom navrhnúť primerané zadosťučinenie pri zásahu do práva na súkromie.
3. Ekonomická analýza je schopná určiť výšku peňažného zadosťučinenia za nemajetkovú ujmu spôsobenú zásahom do práva na ochranu osobnosti.

Z obsahového hľadiska je práca členená nasledovne: najprv sa venujeme histórii práva na súkromie v Spojených štátoch a v Európe, vrátane jeho moderného vývoja. Nasleduje stručný rozbor platnej úpravy ochrany osobnosti a rozšírená formulácia problému, ktorým sa práca zaoberá. Ďalej sa venujeme problematike právnej interpretácie, s dôrazom na teleologický výklad a následne možné využitie ekonomickej analýzy práva ako druhu teleologického výkladu. Napokon v štvrtej časti predstavíme základné ekonomické koncepty z ktorých práca vychádza a následne ich použijeme na oblasť oceňovania súkromia a náhrady ujmy v prípade difamácie nepravdivou informáciou.

2. Právo na súkromie a ochrana osobnosti

V tejto úvodnej časti sa zameriame na oblasť platného práva. Najprv na vývoj a aktuálnu úpravu práva na súkromie, následne na právo na ochranu osobnosti a to vrátane príslušnej judikatúry a relevantnej literatúry.

Na konci tejto časti poukážeme na isté nedostatky stavu, kedy sa tieto práva zúžia len na znalosť platného práva z oblasti práva súkromného, alebo ústavného a pokúsim sa naznačiť, že oba tieto okruhy práv potrebujú kvalitný teoretický základ, ktorý je navyše prenositeľný aj do iných oblastí, ktoré sa práva na súkromie a ochranu osobnosti môžu týkať (napríklad ochrana osobnosti prostredníctvom trestného práva a podobne).

2.1. Pojem súkromie a pôvod práva na súkromie

Právo na súkromie má spletité a niekedy aj zľahka škandalózne korene. V tejto kapitole sa budeme venovať práve im, najmä počiatkom práva na súkromie v Spojených štátoch amerických a tomu, ako sa v prostredí amerického právneho poriadku vyvíjalo až do dneška.

Potom sa budeme venovať ponímaniu práva na súkromie v európskych podmienkach, a to vrátane judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, prípadne českého Ústavného súdu.

2.1.1. Počiatky práva na súkromie a právo na súkromie v USA

Bývalá sudkyňa Ústavného súdu Českej republiky Eliška Wagnerová právo na súkromie poníma ako požiadavok rešpektu k svojbytnému usporiadaniu života, pričom právo na súkromie sa stalo spolu s právom na rešpekt k životu, či napríklad osobnej slobode alebo k vlastníctvu centrálnym ľudskoprávnym nárokom. Zároveň však dodáva, že existujú rôzne koncepty súkromia, ktoré sú široko kultúrne a historicky podmienené.³

³ WAGNEROVÁ, Eliška et. al. *Listina základných práv a svobod: komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 290.

Slovami ďalšieho českého ústavného sudcu, profesora Jana Filipa, uvažovanie o pojme súkromia je zložité nielen preto, že obvykle nie je v pozitívnom práve definovaný, ale jednoznačne ho nedefinuje ani judikatúra súdov. Z pojmu súkromie sa tak stal pojem nielen široký, ale aj elastický (profesor Filip ho prirovnáva k elasticite vlastníctva).⁴

Z uvedeného sa tak zdá, že pojmy súkromie, resp. právo na súkromie sú veľmi dôležité, avšak zľahka mysteriózne. Aby sme poodhalili podstatu práva na súkromie, pokúsme sa krátko pozrieť na jeho historický vývoj.

Podľa Elišky Wagnerovej býva koncept súkromia najčastejšie spájaný so západnou kultúrou, najmä kultúrou anglo-americkou a filozofiou liberalizmu.⁵ Z tohto hľadiska je mierne prekvapivé, že v texte americkej ústavy nie je právo na súkromie nijako explicitne vyjadrené. Ba čo viac, na počiatku jeho histórie nestojí ani konkrétny judikát, ale článok Samuela Warrena a Louisa Brandeisa.⁶

Vernon Palmer uvádza, že impulzom pre to, aby Warren a Brandeis napísali, dnes veľmi známy, článok *The Right to Privacy* neboli tak celkom altruistické dôvody. Brandeisov kamarát zo štúdií Warren sa totiž priženil do známej a politicky vplyvnej Bostonskej rodiny, a jeho svokrom bol senátor a neskorší minister zahraničia Thomas

⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Právo na soukromí*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011, s. 11-12.

⁵ WAGNEROVÁ, Eliška et. al. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 290.

⁶ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 71.

Bayard. Warren, a najmä pani Warrenová, sa tak stali predmetom intenzívneho záujmu médií, ktoré o obedoch či oslavách u Warrenovcov vydali niekoľko desiatok článkov.⁷

V onom slávnom článku, ktorý stojí na počiatku práva na súkromie v USA sa Warren s Brandeisom na činnosť médií obzvlášť zamerali. Okrem iného o tlačených médiách prehlásili: “*Tlač prekračuje v každom smere očividné hranice slušnosti. Klebety už nie sú viac kratochvíľou záhalčivých a zlých, ale sa stali povolaním, ktoré je vykonávané priemyselným, a zároveň nehanebným spôsobom.*”⁸ Z dôvodu týchto “nedávnych vynálezov⁹ a obchodných metód” sa autori domnievajú, že je nevyhnutné, aby bol jednotlivec chránený, a aby mu bolo zabezpečené právo byť “ponechaný na pokoji” (“*the right to be let alone*”).¹⁰ Warren a Brandeis považujú právo na súkromie za nevyhnutný krok na ceste ochrany práv jednotlivca v common law, pričom táto cesta začína podľa nich pri ochrane života a majetku a pokračuje postupným vývojom

⁷ Ibid., s. 70-71. Rôzne názory historikov na to, ktorá z mnohých udalostí z Warrenovho života viedli k napísaniu predmetného článku porovnáva článok tiež Amy Gajda (GAJDA, Amy. What If Samuel D. Warren Hadn't Married A Senator's Daughter?: Uncovering The Press Coverage That Led To The Right To Privacy. *Illinois Public Law and Legal Theory Research Papers Series*. 2007, Research Paper No. 07-06). Mediálnej pozornosti v svojom živote ale Warren nikdy neunikol a jednou z najväčších kontroverzií pravdepodobne bol tzv. prípad trustu rodiny Warrenovcov. Trust založil Samuel Warren po smrti svojho otca a previedol doň rodinné majetky v papierenskom priemysle, a zároveň sa ustanovil za správcu trustu. To viedlo k dlhoročným sporom medzi súrodencami, ktoré vyvrcholili tým, že Samuela Warrena zažaloval jeho brat Ned. Medzi žalovanými bol aj budúci sudca Brandeis, ktorý pre Samuela Warrena pripravil dokumenty ustanovujúce trust. Celá rodinná roztržka skončila bohužiaľ až samovraždou Samuela Warrena vo februári 1910 (k tomu napr. KENNEDY, Mopsy S. *Brawling Brahmins*. Online. The New York Times. 3.7.1990. New York, 1851- . Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1990/06/03/books/brawling-brahmins.html> [cit. dňa 25.1.2024]).

⁸ WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis S. Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890-1891, č. 4, s. 196.

⁹ Vynálezmi sú myslené nástup tlačených médií a pokroky vo vývoji fotografie s krátkou expozíciou, ktoré umožnili zachytiť podobizeň človeka v jednom okamihu bez toho, aby tento musel “spolupracovať” napríklad dlhým pózovaním- pozn. aut. Warren a Brandeis citujú prípad *Marion Manola v. Stevens & Myers*, veci prejednávané pred Vrchným súdom v New Yorku, v ktorom sa herečka divadla na Broadwayi domáhala toho, aby žalovaným bolo zakázané fotografovať jej divadelné vystúpenia.

¹⁰ WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis S. Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890-1891, č. 4, s. 196.

ochrany cti (*libel*, resp. *slander*), či práv duševného vlastníctva. Právo na súkromie sa podľa nich stáva nevyhnutným z dôvodu civilizačného pokroku.¹¹

Podľa Warrena a Brandeisa princípy common law majú zabezpečiť každému jednotlivcovi právo určiť, do akej miery by jeho myšlienky, pocity a emócie mali byť komunikované voči ostatným osobám.¹² Toto dovodujú najprv z rozsudku súdu Kráľovskej lavice vo veci *Millar v. Taylor* z roku 1769, ktorý sa týkal autorských práv k literárnemu dielu a z ďalších rozsudkov britských súdov, ktoré rozširujú oblasť ochrany aj na ďalšie diela (výtvarné, hudobné). Na tieto nadväzujú zaujímavým prípadom Súdu lorda Kancelára *Prince Albert v. Strange*, z roku 1849. Kráľovná Viktória a princ Albert ako svoju záľubu kreslili skice z rôznych udalostí ich súkromného a rodinného života. Tieto následne nechal kráľovský pár tlačiť v malom náklade metódou čiarového leptu a výnimočne obdarúval takto vytvorenými kópiami kresieb svojich blízkych priateľov. Ako sa však ukázalo, jeden zo zamestnancov tlačiarne, u ktorého si kráľovský pár nechal svoje kresby tlačiť predal skúšobné výtlačky kresieb vydavateľovi Williamovi Strangeovi, ktorý ich vydal formou katalógu za cenu šiestich pencí a rozhodol sa tiež usporiadať verejnú výstavu reprodukcí kráľovských kresieb. Princ Albert sa domáhal zákazu výstavy, navrátenia všetkých kópií kresieb a zákazu tlače a predaja katalógu. Súd lorda Kancelára rozhodol, že bez ohľadu na to, akým spôsobom sa kresby dostali k odporcovi (Strangeovi), súd bude chrániť, ako všeobecný princíp, právo každého využívať slobodne “produkty” (súd používa aj výraz *property*) svojho súkromia tak, aby nedošlo k ujme toho, koho súkromný život dal predmetnému dielu vzniknúť. Vzhľadom na to, že dispozícia s kresbami (ich odcudzenie zamestnancom tlačiarne a následný predaj vydavateľovi Strangeovi) prebehla bez súhlasu kráľovského páru, bolo princovi Albertovi súdom vyhovené.¹³

Warren a Brandeis ale zdôrazňujú, že právo na súkromie musí podľa ich názoru byť oddelené od autorských práv, vzhľadom na to, že autorské právo má za cieľ

¹¹ Ibid., s. 193-195.

¹² Ibid., s. 198-199. Toto dovodujú najmä z rozsudku súdu Kráľovskej lavice vo veci *Millar v. Taylor* z roku 1769, ktorý sa týkal autorských práv k literárnemu dielu.

¹³ Rozsudok Súdu lorda Kancelára vo veci *Prince Albert v. Strange* [1849] EWHC Ch J20.

zabrániť tomu, aby bolo autorovo dielo publikované spôsobom, ktorý by ho zbavil majetkového prospechu zo zverejnenia jeho diela. Common law ale podľa nich umožňuje, či skôr má umožňovať osobe, ktorej súkromie je dotknuté aby absolútne kontrolovala, aké informácie o nej majú byť zverejnené.¹⁴

Warren a Brandeis teda v skutočnosti rozširujú mieru ochrany súkromia nad nimi citované rozsudky súdov. Právo na súkromie musí byť podľa nich širšie, než len samotné autorstvo nejakého diela, či písomnosti, a zároveň aj širšie, než ochrana pred difamáciou slovne, alebo písomne (*libel and slander*). Tieto práva totiž miera na ochranu cti, teda na ochranu postavenia jednotlivca v spoločnosti v očiach jej členov. Pôsobia teda navonok, zatiaľ čo právo na súkromie má chrániť cty jednotlivca pred ponížením a stratou dôstojnosti spôsobenou zásahom do jeho súkromia.¹⁵

Na podporu svojho názoru používajú viaceré analógií a myšlienkových experimentov. Tak napríklad, pokiaľ si muž zapíše do denníka, že v daný deň nevečeral so svojou manželkou, táto informácia nemá byť zverejnená, a to ani vtedy, ak by skutočnosť zverejnil ten, kto sa následne stal vlastníkom denníka v súlade s (napr. majetkovým, alebo autorským) právom. Chránený totiž nemá byť akt zápisu do denníka (v zmysle vytvorenie autorského diela- pozn. aut.), ale samotná informácia, fakt, že muž s manželkou nevečeral, čo je udalosť jeho domáceho, rodinného života ("*domestic occurrence*").¹⁶ Ďalším príkladom je zberateľ, ktorý má súkromnú zbierku rôznych drobných kuriozít. Nezdá sa byť správne, že by tretia osoba, ktorá sa o existencii zbierky nejako dozvedela mala byť oprávnená zverejniť katalóg jednotlivých vecí v

¹⁴WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis S. Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890-1891, č. 4, s. 200.

¹⁵ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 76.

¹⁶ WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis S. Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890-1891, č. 4, s. 201.

zbierke. Napriek tomu ale podľa Warrena a Brandeisa práva duševného vlastníctva zberateľa nechránia pred takýmto zverejnením podrobností o jeho zbierke.¹⁷

Na druhej strane je ale možné v rozsudku *Prince Albert v. Strange* nájsť zaujímavú úvahu sudcu Sira Jamesa Knight- Brucea: “*Bolo (navrhovateľom- pozn. aut.) tvrdené, že publikácia katalógu zberateľových klenotov, mincí, starožitností, či iných podobných kuriozít bez jeho súhlasu by bolo užívaním zberateľovho majetku bez jeho súhlasu; a je určite pravda, že takýto postup by mohol nielen strpčiť zberateľovi život, (...) ale aj majiteľovi spôsobiť škodu v najvulgárnejšom zmysle slova.*”¹⁸ Na tento koncept zásahu do súkromia ako neoprávneného využívania toho, čo patrí inému nadväzujú Warren a Brandeis. Podľa nich základný princíp súkromia musí chrániť jednotlivca pred zásahom zo strany “*príliš podnikavej tlače, fotografa, či majiteľa iného moderného zariadenia, ktoré dokáže zaznamenávať, alebo reprodukovat' udalosti a zvuky.*”¹⁹ Tento princíp podľa nich musí byť chránený erga omnes (“*rights against the world*”) a predmetom ochrany musí byť podoba osoby, jeho výroky, činy a osobné vzťahy či už v jeho domove, alebo inde.²⁰

Takto formulované právo na súkromie, respektíve na jeho ochranu však nie je neobmedzené. Predovšetkým, právo na súkromie neobmedzuje zverejnenie vecí, ktoré sú vo verejnom, alebo všeobecnom záujme (“*general or public interest*”²¹), čím sa

¹⁷ Ibid., s. 203. Warren a Brandeis tu citujú opäť z prípadu *Prince Albert v. Strange*: “*Zástupcovia odporcu tvrdia, že osobe, ktorá získa vedomosť o majetku iného, hoci aj bez jeho súhlasu, nie je žiadnym pravidlom, alebo princípom (...) zakázané (...) túto svoju vedomosť zverejniť.*” (prekl. aut. Rozsudok Súdu lorda Kancelára vo veci *Prince Albert v. Strange* [1849] EWHC Ch J20 citované podľa *English Reports Full Reprint. Vol. 64 - Vice-Chancellors' Courts*, (64 Eng. Rep. 293 (1815-1865)) Dostupné online napr. z <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.engrep/engre0064&i=299>.

¹⁸ Rozsudok Súdu lorda Kancelára vo veci *Prince Albert v. Strange* [1849] EWHC Ch J20 citované podľa *English Reports Full Reprint. Vol. 64 - Vice-Chancellors' Courts*, (64 Eng. Rep. 293 (1815-1865)) Dostupné online napr. z <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.engrep/engre0064&i=299>; prekl. aut.

¹⁹ WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis S. Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890-1891, č. 4, s. 206.

²⁰ Ibid., s. 213.

²¹ Ibid., s. 214.

myslia najmä okolnosti týkajúce sa spôsobilosti danej osoby zastávať verejný úrad.²² Zároveň ale musí mať každé pravidlo týkajúce sa zodpovednosti za ujmu dostatočnú elasticitu, ktorá umožní veci posudzovať prípad od prípadu, čo ako sami autori priznávajú, sťažuje aplikáciu celej doktríny práva na súkromie.²³

Zaujímavé je, že Warren a Brandeis ďalej uvádzajú, že ochrana súkromia nezakazuje sama o sebe ani ústne šírenie informácií, ktoré síce sú súkromnej povahy, ale zároveň nie sú mimoriadne poškodzujúce.²⁴ Ochranu taktiež nepoživajú informácie, ktoré o sebe zverejnila sama dotknutá osoba, alebo boli zverejnené s jej súhlasom.²⁵ Na druhej strane ale podľa nich nie možné, aby sa ten kto súkromnú informáciu zverejnil bránil tým, že to čo zverejnil je pravdivé, alebo že nemal v úmysle osobe, ktorej súkromie bolo narušené uškodiť.²⁶ Vidíme teda, že prístup autorov bol do istej miery extenzívny, na druhej strane sa ich predstava práva na súkromie týkala relatívne limitovaného okruhu záležitostí.

Napriek tomu, ako upozorňuje Vernon Palmer, neboli názory Warrena a Brandeisa okamžite akceptované, spočiatku práve naopak.²⁷ Tak napríklad v rozsudku Apelačného súdu štátu New York vo veci *Robertson v. Rochester Folding Box Co.* z roku 1902 sa dočítame, že “takzvané “právo na súkromie” si zatiaľ v našej jurisprudencii nenašlo záväzné miesto”²⁸, a začlenenie doktríny takzvaného práva na súkromie do práva štátu New York nie je možné bez “násilného porušenia ustálených princípov práva, ktorými sa (právnická- pozn. aut) profesia a verejnosť dlho riadila.”²⁹ V tomto prípade sa slečna Abigail M. Robertsonová domáhala náhrady ujmy za to, že

²² Ibid., s. 216.

²³ Ibid., s. 215-216.

²⁴ Ibid., s. 217.

²⁵ Ibid., s. 218.

²⁶ Ibid.

²⁷ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 79.

²⁸ Rozsudok Apelačného súdu štátu New York vo veci *Roberson v. . Rochester Folding Box Co. et. al.*, 64 N.E. 442 (NY 1902) zo dňa 27.6.1902.

²⁹ Ibid.

žalované spoločnosti zverejnili v počte 25 000 výtlačkov reklamu na múku s podobizňou slečny Robertsonovej bez jej súhlasu.³⁰ Zamietnutie týchto jej nárokov sa však stretlo medzi verejnosťou so značným nesúhlasom, a krátko na to prijal štát New York zákon, ktorým sa využitie podoby človeka bez jeho súhlasu na reklamné účely zakazoval.³¹ O tri roky neskôr Najvyšší súd štátu Georgia v prípade *Pavesich v. New England Life Insurance Co.* odmietol jednohlasne závery rozsudku *Robertson v. Rochester Folding Box Co.* V prípade *Pavesich* bola v reklame na životné poistenie využitá podobizeň pána Paola Pavesicha bez jeho súhlasu, navyše doplnená o slogan, ktorý naznačoval, že pán Pavesich so spoločnosťou New England Life Insurance uzavrel poisťnú zmluvu, čo nebola pravda.³² Podľa rozhodnutia vo veci *Pavesich v. New England Life Insurance Co.* samotná skutočnosť, že právo nebolo žiadnym doterajším precedentom explicitne upravené neznamena, že predmetné právo neexistuje. Súd bol ďalej toho názoru, že *“právo na súkromie má základ v prirodzených inštinktoch. Je intuitívne rozpoznávané (...) a každá osoba ktorej intelekt je normálnych schopností hneď pozná, že pre každého člena spoločnosti existujú veci súkromné, a potom veci verejné. (...) Právo na súkromie je teda odvodené z prirodzeného práva.”*³³ Čitateľ si určite povšimol, že tento prirodzenoprávny prístup nezodpovedá úplne názoru Warrena a Brandeisa, podľa ktorých je právo na súkromie skôr extenziou princípov common law.

Tak či onak sa právo na súkromie stalo chráneným vo väčšine štátov USA. Ako píše William Prosser, v roku 1960 neuznávali právo na súkromie v nejakej forme inšpirovanej článkom Warrena a Brandeisa len štyri štáty (Rhode Island, Nebraska, Texas a Wisconsin), a to väčšinou s námietkou, že takéto právo by malo byť ustanovené skôr aktom zákonodarnej moci, než súdnym precedentom.³⁴

³⁰ Ibid.

³¹ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 80.

³² Rozhodnutie Najvyššieho súdu štátu Georgia vo veci *Pavesich v. New England Life Insurance Co.*, 122 Ga. 190 (Ga. 1904) zo dňa 3.3.1905.

³³ Ibid.

³⁴ PROSSER, William L. Privacy. *California Law Review*. 1960, zv. 48 (3), s. 388.

Napokon sa Warren a Brandeis inšpirovali francúzskou právnou doktrínou najmä pri limitovaní práva na súkromie- právo na súkromie nesmie obmedzovať informácie vo verejnom záujme, súkromná sféra podľa nich má byť užšia u osôb verejne činných, avšak právo na súkromie nemalo chrániť pred zverejnením difamačných informácií a pravdivosť zverejnenej informácie nemala slúžiť ako obrana proti povinnosti nahradiť škodu zásahom do súkromia.³⁵

Druhú zásadnú zmenu v pohľade americkej právnej vedy na súkromie priniesol opäť akademický článok, tentokrát stručne pomenovaný *Privacy* z roku 1960 od Williama Prossera.³⁶ Prosserov článok bol revolučný v tom, že rozdelil spôsoby narušenia práva na súkromie na 4 delikty: vniknutie (*intrusion*) do súkromia iného tam, kde je osamote, alebo v súkromí, zverejnenie ponižujúcich faktov zo súkromia nejakej osoby, zverejnenie lživých informácií o nejakej osobe a napokon zneužitie identity inej osoby. Prosser sa teda snažil skôr než vytvoriť široko koncipované právo toto zúžiť na 4 konkrétne, lepšie definované skutkové podstaty civilných deliktov (*torts*), inými slovami vytvoril taxonómiu deliktov proti právu na súkromie.³⁷ Prosser ku každej skutkovej podstate rozpracováva veľké množstvo súdnych rozhodnutí.

Napríklad, vniknutím do súkromia bol prípad, keď cudzí muž vnikol do domova rodiacej ženy, ale vniknutím bolo aj vniknutie do kajuty na parníku, či nelegálna prehliadka kabelky v obchode, no onedlho pod prípady vniknutia začínali pribúdať odposluchy a skryté nahrávky súkromných rozhovorov, či obťažovanie dlžníka telefónnymi hovormi od veriteľa.³⁸

Delikt zverejnenia faktov zo súkromia danej osoby bol primárnym záujmom Warrena a Brandeisa. Prosser uvádza napríklad prípad *Melvin v. Reid*,³⁹ v ktorom sa

³⁵ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 78.

³⁶ Ibid., s. 79.

³⁷ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 84.

³⁸ PROSSER, William L. *Privacy*. *California Law Review*. 1960, zv. 48 (3), s. 389-390.

³⁹ Rozsudok Apelačného súdu štátu Kalifornia *Melvin v. Reid*, 112 Cal. App. 285297 P. 91 (1931), z 27.4.1931.

jednalo o spor žalobkyne Gabrielle Melvinovej, pôvodne Darleyovej, ktorá sa v mladosti živila prostitúciou a bola obvinená (avšak oslobodená) z vraždy. Po oslobodzujúcom verdikte sa rozhodla opustiť svoju profesiu a vydala sa za istého Bernarda Melvina s ktorým žila počestný život ženy v domácnosti. Žalovaný Reid natočil o afére Gabrielle Dalreyovej film pod názvom „Červené kimono“, v ktorom nielen rozoberal jej škandalózne život a podozrenie z vraždy, ale použil aj jej skutočné meno. Film vzbudil pohoršenie medzi novonadubdnutými priateľmi z lepšej spoločnosti pani Darleyovej, po novom Melvinovej. Súd Melvinovej vyhovel a konštatoval, že Reid skutočne spáchal civilný delikt tým, že zverejnil síce pravdivé, ale súkromné informácie z jej života. Súd uznal, že v tej dobe síce v Kalifornii neexistoval zákon, ktorý by právo na súkromie výslovne zakotvil, ale svoje rozhodnutie oprel o čl. I § 1 Ústavy Kalifornie, podľa ktorého sa „každý môže usilovať o, a získať (dosiahnuť) svoje šťastie.“ Od čias rozsudku vo veci Melvinová bolo do tejto časti kalifornskej ústavy doplnené za šťastie aj slovo súkromie.⁴⁰

Prosser z ním citovaných prípadov vyabstrahoval niekoľko charakteristík pre tento druh práva na súkromie. Základnou podmienkou tohoto *tortu* je podľa neho skutočná publicita, napríklad je narušením práva na súkromie zverejniť o niekom v novinách, že neplatí dlhy, ale nie povedať to jeho zamestnávateľovi, či malej skupine osôb v súkromí.⁴¹ Za druhé, zverejnené skutočnosti musia byť súkromné, nie je napríklad možné narušiť niečie súkromie napríklad jeho odfotoграфovaním na verejnom mieste.⁴² Ďalej podľa Prossera takto zverejnené informácie musia byť takého charakteru, že by ich rozumná osoba priemerného citu („*reasonable man of ordinary sensibilities*“) považovala za urážlivé, či nepriateľné. Ako príklad uvádza prípad *Sidis v. F-R Publishing Corporation*, ktorý sa týkal excentrického „zázračného dieťaťa“

⁴⁰ Por. pôvodný text ústavy na: California Secretary of State Alex Padilla. *Constitution of the State of California 1849*. Online. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150129165014/http://www.sos.ca.gov/archives/collections/constitutions/1849/full-text> [cit. 30.11.2023] a aktuálny text dostupný na: California Legislative Information. *California Constitution*. Online. Dostupné z <https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=CONS&tocTitle=+California+Constitution+-+CONS#> [cit. 30.11.2023]

⁴¹ PROSSER, William L. *Privacy. California Law Review*. 1960, zv. 48 (3), s. 393.

⁴² *Ibid.*, s. 396.

Williama Jamesa Sidisa, ktorý vo veku 11 rokov dokázal prednášať na univerzite o matematike. V dospelosti sa mu ale matematika znechutila a rozhodol sa žiť v ústraní ako účtovník, čo sa dozvedel časopis *New Yorker* a Sidisov príbeh publikoval. Článok nebol voči Sidisovi negatívne naladený, napriek tomu však prispel k prudkému zhoršeniu Sidisovho psychického stavu. Žalobca Sidis však v spore neuspel, pretože článok neobsahoval nič, čo by bežná osoba považovala za nepriateľné.⁴³

Ako príklady civilného deliktu zverejnenia nepravdivých informácií Prosser uvádza zverejnenie toho, že konkrétna osoba niečo povedala, alebo zastáva nejaký názor, pričom toto nezodpovedá skutočnosti, či napríklad fiktívne odporúčanie nejakou osobou použité v reklame, alebo použitie podoby osoby ako ilustračný obrázok k situácii, ku ktorej nemá žiadnu rozumnú súvislosť (e.g. zobrazenie podobizne bezúhonnej osoby ako ilustračnej fotografie k článku o predaji drog).⁴⁴

Ohľadne zneužitia, či prisvojenia identity inej osoby uvádza Prosser najmä rozsudky, ktoré sa týkajú zverejnenia mena, fotografie či inej podobizne osoby bez jej súhlasu na reklamné, či iné obchodné účely. Ďalším príkladom takéhoto deliktu je vydávanie sa za inú osobu za účelom získania neoprávnenej výhody, často podvodného charakteru.⁴⁵

Prosserov prístup nebol prijatý bez kritiky. Richards a Solove na jednej strane priznávajú Prosserovi zásluhu na tom, že bolo porušenie práva na súkromie akceptované ako samostatný súkromný delikt a jeho článok bol pravdepodobne najpodrobnejším prehľadom existujúcej dobovej judikatúry týkajúcej sa súkromia. Prosser spracoval stovky súdnych rozhodnutí a vyabstrahoval z nich štyri navzájom rozličné skupiny deliktov, pričom jeho systematiky sa pridržiava väčšina štátov USA.⁴⁶ Zároveň však podľa nich eliminoval možnosť práva na súkromie meniť a rozvíjať sa; Richards a

⁴³ Ibid., s. 396-397.

⁴⁴ Ibid. s. 399-400.

⁴⁵ Ibid., s. 401-403.

⁴⁶ RICHARDS, Neil M. a SOLOVE, Daniel J. Prosser's Privacy Law: A Mixed Legacy.. *California Law Review*. 2010, roč. 98, č. 6, s. 1903-1904.

Solove používajú slovo „skamenenie“ a podľa nich Prosser odmietal, že právo na súkromie môže obsahovať viac než jeho štyri kategórie.⁴⁷

Palmer k tomu poznamenáva, že Prosser sa snažil vyvolať dojem, že jeho štyri druhy deliktov vyplývajú ze neutrálneho výkladu judikatúry, a zároveň misinterpretuje článok Warrena a Brandeisa, ktorí sa podľa Palmera snažili zakotviť právo na súkromie ako nedotknuteľnosť osobnosti *largo sensu*, nie ako zoznam partikulárnych deliktov.⁴⁸

Prosser tiež podľa jeho kritikov vedome ignoroval niektoré zásahy do súkromia, predovšetkým *tort* úmyselného spôsobenia emočnej ujmy („*intentional infliction of emotional distress*“) a *tort* porušenia dôvery („*breach of confidence*“), ktoré v common law existujú.⁴⁹ Právo na súkromie v USA tak bolo zrelé na ďalšie prevratné zmeny.

Tretí míľnik v ochrane práva na súkromie nastal podľa Palmera na začiatku 60. rokov 20. storočia a to činnosťou federálneho Najvyššieho súdu USA a spočíva v premene slobody na právo na súkromie.⁵⁰ Tento koncept podľa Palmera zhrnul Najvyšší súd v rozhodnutí *Whalen v. Roe*, ktoré sa týkalo práva na súkromie v oblasti zdravotnej starostlivosti, konkrétne zberu údajov štátom.⁵¹ Sudca spravodaj Stevens v rozsudku uviedol, okrem iného, že právo na súkromie má najmenej dva elementy, jednak individuálny záujem na tom, aby neboli zverejnené súkromné záležitosti danej osoby a po druhé záujem na nezávislosti v rozhodovaní o istých dôležitých záležitostiach.⁵²

Takýmito dôležitými záležitosťami môžu podľa Palmera byť sloboda uzatvoriť manželstvo, či mať deti, pričom však platí, že americká ústava chráni vertikálne, teda

⁴⁷ Ibid., s.1904-1905.

⁴⁸ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 85-86.

⁴⁹ RICHARDS, Neil M. a SOLOVE, Daniel J. Prosser's Privacy Law: A Mixed Legacy. *California Law Review*. 2010, roč. 98, č. 6, s. 1907-1909. Solove a Richards poznamenávajú, že delikt „breach of confidence“ podobne ako Warrenove a Brandeisove úvahy o súkromí vzišli z prípadu *Prince Albert v. Strange*.

⁵⁰ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 93.

⁵¹ Rozsudok Najvyššieho súdu Spojených štátov vo veci *Whalen v. Roe*, 429 U.S. 589 (1977), zo dňa 22.2.1977, s. 590.

⁵² Ibid., s. 599-600.

proti zásahu vlády, nie súkromných aktérov.⁵³ Prvým rozhodnutím, ktoré podľa Palmera vyslovene zmienilo právo na súkromie v tomto kontexte bol rozsudok vo veci *Griswold v. Connecticut*, v ktorom Najvyšší súd USA zrušil zákaz používania antikoncepcie manželskými párami.⁵⁴ V tomto prípade sa jednalo o prípad lekára a riaditeľa neziskovej organizácie *Planned Parenthood*, ktorí boli obvinení v spolupáchateľstve z porušenia uvedeného zákazu, pretože manželským párom doporučovali vhodné spôsoby antikoncepcie. Súd v tomto prípade konštatoval porušenie I. dodatku (slobody združovania), III. dodatku, IV. dodatku (ochrana pred nezákonnými domovými prehliadkami) a V. dodatku (ochrana pred sebaobvinením).⁵⁵ Sudca spravodajca Douglas však v rozhodnutí píše, že súkromie manželského spolunažívania je staršie než *Bill of Rights*, alebo než americké politické strany. Odvolávajúc sa na predchádzajúce rozsudky súd konštatoval, že americká ústava obsahuje „rozličné záruky, ktoré vytvárajú zóny súkromia“ a „právo na súkromie nie je o nič menej dôležité než akékoľvek iné právo (...) vyhradené ľuďom“ ústavou.⁵⁶

Prípad *Griswold* sa stal základom pre ďalšie rozsudky, ktoré do práva na súkromie zahrnuli slobodu rozhodnúť sa o sobášii (*Boddie v. Connecticut*), mať deti, opatrovať ich, alebo žiť s nimi v rodinnej domácnosti a vychovávať ich (napr. *Santofsky v. Kramer* alebo *Meyer v. Nebraska*).⁵⁷ Najznámejším rozhodnutím ktoré vychádza z rozsudku vo veci *Griswold* je zrejme prípad nedávno zrušeného rozsudku *Roe v. Wade* (*overruled* vo veci *Dobbs v. Jackson Women's Health Association*), ktorý sa týka práva na súkromie v oblasti abortíí. Treba asi poznamenať, že *Roe v. Wade* je pomerne skúpy na slovo práve v oblasti zdrojov práva na súkromie. Sudca spravodajca Blackmun konštatuje, že americká ústava síce neobsahuje výslovné vyjadrenie práva na súkromie,

⁵³ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 94.

⁵⁴ *Ibid.*, s. 95.

⁵⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Griswold v. Connecticut*, 381 U.S. 479 (1965) zo dňa 7.6.1965, s. 484.

⁵⁶ *Ibid.*, s. 484-485.

⁵⁷ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 95-96.

ale v rôznych predchádzajúcich rozhodnutiach Najvyššieho súdu USA je možné nájsť aspoň základy tohoto práva v I., IV, V., IX a XIV. dodatku.⁵⁸ Súd sa dokonca stavia pomerne agnosticky k otázke, či právo na súkromie obsahuje skôr XIV. dodatok, najmä jeho § 1 in fine (tzv. *equal protection clause*), alebo IX. dodatok, ktorý uvádza, že výpočet práv v ústave neznamená, že je v úmysle ústavodarcu obmedziť alebo vylúčiť iné práva ľudí (Najvyšší súd sa prikláňa k tomu, že skôr XIV. dodatok, ale považuje za možný aj výklad apelačného súdu, že právo na súkromie vychádza z IX. dodatku).⁵⁹

Ako dnes vieme ďalšie rozhodnutia sa priklonili práve k tomu, že právo na súkromie je chránené podľa XIV. dodatku a podradili pod neho ďalšie slobody, napríklad legalitu homosexuálneho styku (*Lawrence v. Texas*). Najvyšší súd USA rozhodoval tiež v tejto oblasti otázky legality odmietnutia liečby, či ústavnosť školských, alebo policajných uniforiem.⁶⁰

Aby sme vec zhrnuli, právo na súkromie v americkom ponímaní obsahuje množstvo rozdielnych elementov a toto právo zažilo v judikatúre amerických súdov v priebehu 20. a 21. storočia nebyvalý rozvoj. To so sebou nesie ale aj odvrátenú stránku: XIV. dodatok a najmä *equal protection clause* sa stala jednou z najčastejšie litigovaných častí americkej ústavy, ak nie najčastejšou.⁶¹ Počiatky práva na súkromie sa každopádne zdajú byť americký výtvor.

2.1.2. Právo na súkromie v Európe

Pokiaľ prehlásite, že niečo vymysleli, alebo vynasli v Amerike, istý typ ľudí sa okamžite ozve s námietkami. Tento typ ľudí obvykle nazývame Francúzi. Neinak je tomu aj v tomto prípade.

⁵⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973) zo dňa 22.1.1973, s. 152.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 153.

⁶⁰ PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, zv. 26, s. 95-96.

⁶¹ SCHULTZ, David A. a VILE, John R. *The encyclopedia of civil liberties in America*. London: Routledge, 2015, s. 394-396.

Profesor civilného práva z Univerzity v Montreale Adrian Popovici interpretuje problematiku práva na súkromie, trochu neprekvapivo, ako problém súkromnoprávny, konkrétne otázku osobnostných práv.⁶² Aj v Quebecu je problém práva na súkromie obsiahnutý v dokumente ústavného charakteru, a síce v Listine ľudských práv a slobôd, podľa Popoviciho je ale pôvod Listiny súkromnoprávny a vychádza z nového quebeckého občianskeho zákonníku (*Code Civil du Québec*).⁶³ Uznáva však, že v Quebecu, ako aj v iných jurisdikciách dochádza k značnej konštitucionalizácii súkromného práva.⁶⁴ Navyše aj francúzska literatúra uvádza značnú inšpiráciu americkým prístupom k právu na súkromie, aj keď s istou mierou kritiky, pričom napríklad Loiseau navrhuje rozlišovať primárne osobnostné práva a odvodené osobnostné práva (*droits dérivé*).⁶⁵ Tieto odvodené práva sú v istom zmysle podobné majetkovým právam autorským a týkajú sa využitia osobnostných práv za účelom komerčným, či napríklad na získanie zadosťučinenia za neoprávnené použitie podobizne osoby a podobne.⁶⁶ Toto je ekvivalentné Prosserovmu štvrtému civilnému deliktu (prisvojenie identity) a považujem tento prístup za zaujímavý.

Podobne ako v USA aj v českom a európskom práve prekonalo právo na súkromie najmä v posledných dekádach mimoriadny rozmach, a to najmä vplyvom rozsiahlej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá sa vzťahuje k článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP).⁶⁷ Podobne ako je tomu v USA či Quebecu sa aj v našom prostredí právo na súkromie stalo súhrnom celého radu nárokov,

⁶² POPOVICI, Adrian. Personality rights - a civil law concept. *Loyola Law Review*. 2004, roč. 50, č. 2, s. 350-351.

⁶³ Ibid., s. 353.

⁶⁴ Ibid., s. 356.

⁶⁵ LOISEAU, Gregoire. Des droits patrimoniaux de la personnalité en droit francais. *McGill Law Journal*. 1997, roč. 42, č. 2, s. 321-322.

⁶⁶ Ibid., s. 333-334.

⁶⁷ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, s. 169. Právo na súkromie je v EDLP chránené najmä v článku 8 dohovoru. Podľa čl. 8 ods. 1 EDLP „Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.“

chrániacich rôzne aspekty osobnosti človeka, pričom jednou zo základných funkcií práva na súkromie je ochrana jednotlivca proti zásahom zo strany štátu.⁶⁸

Kateřina Šimáčková v poslednej verzii komentára k článku 10 Listiny základných práv a slobôd (ďalej tiež „Listina“) cituje Brandeisov dissent vo veci *Olmstead v. U.S.* (ku ktorému sa hlási aj český ústavný súd, napríklad v náleze ohľadne data retention⁶⁹), zároveň však upozorňuje na skutočnosť, že právo na súkromie nie je dnes len právo byť „ponechaný sám sebe.“⁷⁰ Nadnárodné korporácie prevádzkujúce počítačové vyhľadávače, sociálne siete či databázy s lokalizačnými a komunikačnými údajmi sú podľa Šimáčkovej ešte väčším držiteľom osobných dát jednotlivcov, než orgány verejnej moci.⁷¹

Okrem toho sú podľa nej nielen veľké korporácie, ale aj jednotlivci „schopní drvivo zasiahnúť za pomoci sociálnych sietí či iných možností elektronickej komunikácie do súkromia druhých veľmi tragickým spôsobom, a to formou kyberšikany, alebo sexuálnym obťažovaním v online priestore, spočívajúcim najmä v zverejnení súkromných erotických, či sexuálnych záznamov bez súhlasu zobrazenej osoby.⁷² V našom právnom prostredí teda nemá právo na súkromie a jeho ochrana len povahu súkromnoprávnu, t.j. chránenú prostriedkami občianskeho zákonníku, ale je mu poskytovaná aj ochrana za pomoci trestnoprávnych a správnych noriem.⁷³

Šimáčková tiež poznamenáva, že v oblasti práva na súkromie veľmi záleží na interpretoch mnohokrát, až na hranicu znesiteľnosti, všeobecných a vágnych právnych

⁶⁸ KOSAŘ, David; ANTOŠ, Marek; KÜHN, Zdeněk a VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústavní právo: Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 514.

⁶⁹ Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 24/10 zo dňa 22.3.2011(94/2011 Sb.), bod. 27.

⁷⁰ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUC, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. Listina základných práv a svobod: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, s. 169.

úprav.⁷⁴ Otázkou práva na súkromie navyše v českom (a slovenskom) prostredí mierne komplikuje fakt, že elementy práva na súkromie ústavodarca zaradil nielen do čl. 10 Listiny, ale aj do niektorých ďalších článkov- napríklad nedotknuteľnosť obydlia (čl. 12 Listiny), listové tajomstvo a tajomstvo prepravovaných správ (čl. 13 Listiny) a právo na telesnú a duševnú integritu a osobné súkromie (čl. 7 ods. 1 Listiny); navyše k právu na súkromie spadá aj problematika ochrany rodinného života (čl. 32 Listiny).⁷⁵

V prvom odseku samotného článku 10 Listiny sa právo na súkromie prejavuje podľa Šimáčkovej predovšetkým ako negatívne právo, teda ako sloboda, ktorá má chrániť najmä pred zásahmi verejnej moci do súkromnej sféry človeka. Je však možné z neho dovodiť aj pozitívny záväzok štátu spočívajúci v takej právnej úprave, ktorá do súkromnej sféry zabráni zasahovať aj ďalším osobám. Tieto sú predovšetkým prostriedky občianskeho zákonníku a mediálneho práva (ktorým sa budeme v tejto práci venovať primárne) a trestného práva (najmä § 184 TrZ- pozn. autor).⁷⁶

Ochrana ľudskej dôstojnosti v rámci práva na súkromie podľa čl. 10 ods. 1 Listiny je však výrazne širšia. Šimáčková cituje napríklad rozhodnutie ESĽP vo veci *Beizaras a Levickas proti Litve*, kde súd posudzoval postup litovských orgánov pri vyšetrovaní nenávistných komentárov pod fotografiou sťažovateľov, homosexuálneho páru, na sociálnej sieti Facebook, vrátane vyhrážok násilím. V reakcii na to sa sťažovatelia prostredníctvom neziskovej organizácie rozhodli podať trestné oznámenie s návrhom na začatie trestného stíhania. To však litovské orgány činné v trestnom konaní opakovane odmietli začať, okrem iného s odôvodnením, že sa sťažovatelia správali

⁷⁴ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. Listina základných práv a svobod: Komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. Listina základných práv a svobod: Komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X..

provokatívne a „excentricky“.⁷⁷ Podľa ESĽP je právo na súkromie chránené podľa čl.8 EDĽP široký pojem, ktorý nie je možné vyčerpávajúcim spôsobom definovať a pokrýva tiež psychologickú a fyzickú integritu osoby, vrátane jej sexuálnej orientácie.⁷⁸ Chránené je tak aj správanie, ktoré môže byť to istej miery interpretované ako provokatívne (sťažovatelia podľa vlastného vyjadrenia chceli pridaním fotografie vyvolať diskusiu o právach homosexuálov).⁷⁹

Článok 8 tiež chráni súkromie v oblasti sexuálnej alebo rodovej identity, a to aj zákazom kriminalizácie homosexuálneho styku, napríklad v rozhodnutí vo veci *Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu*, v ktorom sa sťažovateľ pán Dudgeon, homosexuálny muž žijúci v Severnom Írsku sťažoval, že zažil strach, utrpenie a duševné útrapy spôsobené samotnou existenciou sporných zákonov, vrátane obáv z obťažovania a vydierania.⁸⁰

ESĽP ďalej judikoval napríklad že do rešpektu k právu na súkromný život patrí aj možnosť do určitej miery vytvárať a rozvíjať vzťahy s ostatnými osobami a pojem súkromný život nevyhnutne nevyklučuje aktivity pracovné, alebo obchodné.⁸¹ Právo na súkromie obsahuje tiež ochranu identity a osobného rozvoja človeka a právo rozvíjať vzťahy s okolitým svetom, a to vrátane prípadov hospitalizácie a poskytovania zdravotnej starostlivosti v oblasti mentálneho zdravia,⁸² ochranu identity trans ľudí bez toho, aby boli nútení podstúpiť sterilizáciu,⁸³ či rešpektovať ich osobnosť pri udeľovaní

⁷⁷ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Beizaras a Levickas proti Litve*, 41288/15, zo dňa 14.1.2020, ods. 23.

⁷⁸ Ibid., bod 109.

⁷⁹ Ibid. bod 119.

⁸⁰ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu*, 7525/76, z 22.10.1981, ods. 37.

⁸¹ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Niemietz proti Nemecku*, 13710/88, zo dňa 16.12.1992, ods. 29.

⁸² Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Bensaid proti Spojenému kráľovstvu*, 44599/98, zo dňa 6.2.2001, ods 49.

⁸³ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *A.P., Garçon a Nicot proti Francúzsku*, 79885/12, 52471/13 a 52596/13, zo dňa 6.4.2017, ods. 121-123.

unikátnych identifikátorov a vedení matričných a podobných záznamov.⁸⁴ Ďalej tiež obsahuje právo na súkromie právo vybrať si krstné meno, resp. ho určiť dieťaťu,⁸⁵ ochranu zamestnancov pred odposluchom ich telefonických hovorov,⁸⁶ alebo emailov⁸⁷ zamestnávateľom, ale aj právo na ochranu pred zásahmi do životného prostredia.⁸⁸

Ústavný súd Českej republiky zase pod ochranu čl. 10 ods. 1 Listiny radí množstvo prípadov týkajúcich sa náhrady škody za neoprávnené obmedzenie osobnej slobody trestom odňatia slobody, prípadne väzbou.⁸⁹

Listina okrem toho v čl. 10 ods. 2 a 3 chráni tiež právo autonómne rozhodovať o svojej osobnej integrite napríklad v oblasti domácich pôrodov,⁹⁰ alebo poskytuje ochranu v oblasti informačného samourčenia, zhromažďovania dát, sledovania, či prenasledovania zo strany verejnej moci, a to, s primeranou proporcionalitou, aj na verejne prístupných miestach, či zberu DNA odsúdených.⁹¹

⁸⁴ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu*, 28957/95, z 11.7.2002, ods. 89-91.

⁸⁵ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Guillot proti Francúzsku*, 22500/93, zo dňa 24.10.1996, ods. 21-22.

⁸⁶ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Halfordová proti Spojenému kráľovstvu*, 20605/92, zo dňa 25.6.1997, ods. 44-45.

⁸⁷ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Copland proti Spojenému kráľovstvu*, 62617/00, zo dňa 3.4.2007, ods. 41-42 a 48.

⁸⁸ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Guerrová a ďalší proti Taliansku*, 14967/89, zo dňa 19.2.1998, ods. 58 a 60.

⁸⁹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. Listina základných práv a svobod: Komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁹⁰ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ternovszky proti Maďarsku*, 67545/09, zo dňa 14.12.2010, ods. 22.

⁹¹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. Listina základných práv a svobod: Komentár. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

2.2.Právo na ochranu osobnosti

V nasledujúcej kapitole sa budeme venovať právu na ochranu osobnosti, čo je v súlade s českou a slovenskou právnou úpravou aj doktrínou možné považovať za podmnožinu práva na súkromie, aj keď, ako sme videli, v kanadskej či francúzskej doktríne tieto práva môžu byť považované prinajmenšom za vzájomne konkurenčné, v prípade americkej doktríny dokonca konzumované právom na súkromie. Predovšetkým sa budeme zameriavať na ochranu osobnej cti, dobrej povesti a mena človeka, a ich narušenia prejavmi iných osôb, teda inými slovami konfliktom medzi osobnostnými právami a slobodou slova, čo sú práva, ktoré často kolidujú.⁹² To je oblasť ktorá je v pozitívnom práve upravená najmä v aktuálnom občianskom zákonníku,⁹³ ktorý nepatrne rozšíril ochranu osobnosti oproti predchádzajúcej právnej úprave, resp. platnému slovenskému občianskemu zákonníku,⁹⁴ a to predovšetkým v tom, že chápe osobnosť človeka ako integrálnu a zahŕňajúcu prirodzené práva človeka.⁹⁵

Zameranie predovšetkým na túto oblasť práva na súkromie má niekoľko výhod - jednak je v tejto oblasti množstvo zaujímavej judikatúry a jednak sa jedná o oblasť problematiky práva na súkromie, ktorá patrí k najstarším (ako sme videli vyššie v prípade článku Warrena a Brandeisa). Navyše sa domnievam, že práve v tejto oblasti je najlepšia perspektíva využiť možnosti ekonomickej analýzy práva pri výklade právnych noriem.

Česká právna doktrína pokladá pojem osobnosti v právnom zmysle za relatívne nový, pôvodne sa mal objaviť v nemeckom občianskom práve a u nás bol výslovne

⁹² WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, s. 169.

⁹³ § 89 OZ.

⁹⁴ Poz. § 11 a nasl. zák. 40/1964 Zb., občiansky zákonník (slovenský).

⁹⁵ § 89 a nasl. OZ a tiež komentár k tomuto ustanoveniu

DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. *Občianský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

zakotvený až v predchádzajúcom občianskom zákonníku (40/1964 Zb.).⁹⁶ Česká civilistická doktrína definuje osobnosť človeka ako „jedinečné spojenie biologických, psychologických a spoločenských aspektov, resp. hodnôt ľudskej bytosti, ktorá sa utvára postupne jeho bytím medzi ostatnými ľuďmi v spoločnosti.“⁹⁷ Okrem toho definujeme pojem všeobecného osobnostného práva, ktoré je vlastné len ľudskej bytosti a ktoré predstavuje ucelenú ochranu osobnosti. Platný občiansky zákonník teda ukotvuje všeobecné osobnostné právo ako celok, do ktorého jednotlivé dielčie osobnostné práva zapadajú. Všeobecné osobnostné právo patrí medzi práva absolútne, teda mu zodpovedá predovšetkým povinnosť ostatných osôb ho nerušiť neoprávneným zásahom, a zároveň je povinnosťou štátu tomuto všeobecnému osobnostnému právu poskytovať ochranu.⁹⁸ Toto štát realizuje nielen prostriedkami civilného práva, ale aj prostriedkami autorského zákona (121/2000 Sb.), tlačového zákona (46/2000 Sb.), zákona o rozhlasovom a televíznom vysielaní, prostriedkami práva na ochranu osobných údajov (nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochrane fyzických osôb v súvislosti so spracovaním osobných údajov (GDPR)), pracovného práva, či antidiskriminačného zákona a zdravotníckeho práva (zákon 372/2011 Sb. o zdravotných službách a 373/2011 Sb., o špecifických zdravotných službách).⁹⁹ Okrem toho štát poskytuje osobnostnému právu ochranu aj prostriedkami trestného práva,¹⁰⁰ a na ochranu ľudskej dôstojnosti a nedotknuteľnosť ľudskej osobnosti musí štát dbať aj pri aplikácii práva Európskej únie.¹⁰¹

Podľa platného českého občianskeho zákonníku požívajú ochranu najmä „život a dôstojnosť človeka, jeho zdravie a právo žiť v priaznivom životnom prostredí, jeho

⁹⁶ DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl První: Obecná část.* Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 248.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid., s. 249.

⁹⁹ Ibid., s. 251-253.

¹⁰⁰ § 184 (ohovárание), alebo § 345 (krivé obvinenie) TrZ.

¹⁰¹ Čl. 1, 3, 7, 8 v zmysle čl. 51 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie (2016/C 202/02).

vážnosť, česť, súkromie a prejavy osobnej povahy.“¹⁰² Obdobná v týchto dielčích právach je aj úprava predchádzajúceho českého a aktuálne platného slovenského občianskeho zákonníku, podľa ktorého má fyzická osoba „*právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.*“¹⁰³

Dôstojnosťou sa rozumie hodnota, ktorá sa odvíja od statusu človeka ako slobodnej bytosti, pritom platí, že v dôstojnosti sú si všetci ľudia rovní. Narozdiel od dôstojnosti je česť obvykle spojená s postavením danej osoby v spoločnosti a súvisí so správaním a postojmi danej osoby.¹⁰⁴

K porušeniu práva na ochranu osobnosti v oblasti ochrany cti dochádza obvykle takými skutkovými tvrdeniami, ktoré sú nepravdivé. Česť však môže byť ohrozená tiež pravdivými skutkovými tvrdeniami v prípade, že sú uvádzané za takých okolností, alebo v takej forme a súvislostiach, ktoré môžu pôsobiť difamačne. V prípade satiry či paródie je obvykle potrebné, aby rozumne uvažujúci čitateľ či poslucháč rozpoznali, že sa jedná o vymyslené a nie vážne mienené informácie.¹⁰⁵ Platí navyše, že pravdivosť svojich tvrdení musí preukázať ten, kto mal do cti iného svojim difamačným jednaním zasiahnuť; tejto obrátenej dôkaznej povinnosti sa niekedy hovorí aj dôkaz pravdy.¹⁰⁶

Do cti osoby je však možné neoprávnene zasiahnuť nielen skutkovými tvrdeniami, ale aj publikáciou neprípustných hodnotiacich úsudkov o danej osobe. Kritiku osoby založenej na okolnostiach ktoré sú pravdivé však obvykle nie je možné považovať za difamačnú. Zároveň musí oprávnená kritika z týchto pravdivých skutkových okolností vyvodit' logicky vyplývajúci hodnotiaci úsudok a nemala by

¹⁰² § 81 ods. 2 OZ

¹⁰³ § 11 zák. 40/1964 Zb., občiansky zákonník (slovenský).

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Jan a kol. *Občianské právo hmotné. Svazek I. Díl První: Obecná část.* Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 257-258.

¹⁰⁵ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-382-7, s. 203.

¹⁰⁶ Ibid., s. 204. K tomu tiež nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 367/03 (vec *Rejžek proti Vondráčkovej*), alebo rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 2787/2008 zo dňa 28.01.2010.

obsahovať iba všeobecný odsudok (napríklad, že je nejaká osoba neschopná a pod.).¹⁰⁷ Kritika má subjektívnu povahu a preto na ňu nie je možné aplikovať kritériá pravdivosti či správnosti. Narozdiel od dôkazu pravdy u skutkových tvrdení platí, že preukazovať pravdivosť hodnotiaceho súdu narušuje právo na slobodu prejavu.¹⁰⁸ Kritické hodnotiace prejavy pritom môžu preháňať, či byť predpojaté voči kritizovanej osobe, ale nesmú byť vedené zlým úmyslom. Kritika, v ktorej nie sú prekročené medze vecnosti a opiera sa o pravdivé skutkové okolnosti a ktorá je primeraná aj formou je dovolená.¹⁰⁹

Kritika ale musí byť primeraná účelu. Napríklad zásahy do osobnosti verejne činných osôb, najmä politikov kritickým hodnotením treba vykladať menej reštriktívne, obzvlášť v prípade, že sa jedná o kritiku vyjadrujúcu obavy o dôležité demokratické hodnoty krajiny. Z patriotických dôvodov uvádzam, že túto argumentáciu ESLP zhrnul v kauze *Feldek proti Slovensku*.¹¹⁰

Ústavný súd ČR v takýchto prípadoch zvažuje viacero faktorov, okrem povahy výroku a jeho obsahu (či sa týka o výrok charakteru „komerčného“, alebo „politického“) aj formu výroku (či sa jedná o expresívny, alebo vulgárny výrok), či sa

¹⁰⁷ Ibid., s. 207.

¹⁰⁸ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Grinberg proti Rusku*, 23472/03 z 21.10.2005, ods. 28-31 a tiež rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Oberschlick proti Rakúsku*, 11662/85, zo dňa 23.05.1991, ods. 63. Nie je bez zaujímavosti že vec *Grinberg* sa týkala zverejnenia názorov ruského generála a politika V.A. Šamanova, ktorý sa vyhrážal slobodným médiám, že proti nim bude „viest’ vojnu“. Šamanov bol v minulosti tiež obvinený z vojnových zločinov počas Druhej čičenskej vojny, vo vysokých pozíciách však pôsobí naďalej, aktuálne ako poslanec Dumy. K tomu poz. napr. Wikipedia. *Vladimir Shamanov*. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2023. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Shamanov [cit. dňa: 3.12.2023].

¹⁰⁹ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 207-208.

¹¹⁰ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Feldek proti Slovensku*, 29032/95, zo dňa 12.7.2001, ods. 74 a 79-81. Za zmienku stojí, že v konaní pred ESLP zastupoval sťažovateľa, básnika Ľubomíra Feldeka, bývalý predseda Ústavného súdu ČSFR Dr. Ernest Valko, ktorý bol v roku 2010 tragicky zavraždený. Slovenskú republiku zastupoval ako agent pred ESLP súčasný premiér Dr. Fico. Sťažovateľ pritom ešte pred vynesením rozhodnutia ESLP ponúkal späťvzatie návrhu, ak by Slovenská republika v rámci morálnej satisfakcie uznala svoju chybu a pánovi Feldekovi sa ospravedlnila. Dr. Fico bol ale proti a Slovensko si úspešne urobilo hanbu. Viac v: VOZÁR, Jozef. *Spomienky na Ernesta*. Vyd. 1. Bratislava: Veda, 2011, s. 26-28.

výrok dotýka súkromnej, alebo verejnej sféry danej osoby aj správanie kritizovanej osoby, a tiež to kedy a kto výrok vysloví (či sa jedná o prostého občana, alebo o politika či novinára).¹¹¹

Podľa Ústavného súdu ČR však ani kritika politika nesmie byť samoučelne zosmiešňujúca a je nutné rozlišovať medzi tým, či je kritizovaná samotná osobnosť človeka (napr. že je „*pitomec*“, či „*Pitomio*“) a medzi kritikou jeho výrokov (teda len prehlásenie, že niektoré výroky dotyčného sú hlúpe).¹¹² Verejne šírené stanoviská by nemali vybočiť z medzí v demokratickej spoločnosti všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti, pretože inak by stratili charakter korektného úsudku alebo komentára.¹¹³ Po návrate kauzy *Okamura* k dovolaciemu Najvyššiemu súdu ČR však tento rozhodol, že jeho kritika mala reálny základ, pretože stála na vlastných vyjadreniach pána Okamuru v čase, keď sa uchádzal o verejnú (konkrétne prezidentskú) funkciu. V politickom boji mal pán Okamura navyše tendenciu vyjadrovať sa ku všetkému populistickým spôsobom, výroky ktoré si často odporovali, tendovali ku xenofóbii a nacionalizmu a navyše sa aj sám prezentoval ako „*rozprávač trápnych a vulgárnych vtipov*“.¹¹⁴ Najvyšší súd je tiež toho názoru, že aj meno môže byť predmetom karikatúry¹¹⁵ a navyše aj žalobca Okamura sa dlhodobo pri hodnotení ostatných ľudí nezdráhal využívať expresívne výrazy a označoval sa za kontroverzného politika.¹¹⁶ V tomto kontexte bola karikatúra jeho mena podľa Najvyššieho súdu prípustná. V tomto smere sa dá názor Najvyššieho súdu pripodobniť k doktríne *estoppel* známej z common law (estoppel vychádza z tézy, že pred súd sa má prichádzať s čistými rukami a preto napríklad bráni predniesť spor tomu kto porušil daný sľub, či záväzok na ktorý sa druhá

¹¹¹ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp.zn. III.ÚS 2300/18 zo dňa 10.3.2020. (vec *Tomio Okamura proti Reflexu*), ods. 31. Poz. tiež nález Ústavného súdu českej republiky sp. zn. II.ÚS 2051/14 zo dňa 3.2.2015.

¹¹² Ibid., ods. 44,

¹¹³ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 359/96 zo dňa 10.7.1997.

¹¹⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 25 Cdo 3108/2021 zo dňa 20. 9. 2023, ods. 26.

¹¹⁵ Ibid., ods. 29.

¹¹⁶ Ibid., ods. 31.

strana spoliehala, alebo odmietať fakt, ktorý sama uznala, alebo zanesla do súdneho spisu.¹¹⁷ V tomto prípade pán Okamura bránil sám sebe domáhať sa ochrany svojej osobnosti tým, že sám kontroverzie a vulgárne výrazy používa.). Zaujímavé je, že aktuálne (k 8.12.2023) internetový vyhľadávač Google našiel vyše 29 tisíc výsledkov pre hľadaný výraz „Pitomio,“¹¹⁸ a pod týmto výrazom zrejme vošla celá súdna kauza vo všeobecnú známosť. Jedná sa tak jeden z príkladov paradoxu známeho ako efekt Barbary Streisandovej (*Streisand effect*), teda situácie, keď snaha o skrytie či zamedzenie publikácie nejakej informácie pritiahne ešte ďaleko vyššiu pozornosť, než keby bola ponechaná verejne a bez povšimnutia osoby, ktorá sa ňou cíti dotknutá. Tento fenomén predstavuje veľký problém v oblasti tzv. práva byť zabudnutý.¹¹⁹

Napriek tomu, podľa Ústavného súdu ČR ani právo vyjadriť svoj názor k tvrdeniam, ktoré sú považované za nepravdivé nesmie byť vykonávané spôsobom, ktorý zjavne prekračuje medze slušnosti.¹²⁰ Tiež je nevyhnutné pri výkone verejnej funkcie vyššia miera tolerancie k negatívnym postojom a hodnoteniam, ktorým sa osoba verejne činná vystavuje pri prijatí tejto funkcie.¹²¹ Vecou verejnou pritom sú všetky agendy štátnych inštitúcií, ako aj činnosť osôb pôsobiacich vo verejnom živote, teda činnosť politikov, úradníkov, sudcov, advokátov či kandidátov, ale napríklad aj umelecké aktivity, činnosť novinárov alebo osôb pohybujúcich sa v tzv. showbiznise.¹²² Verejne činné osoby musia znášať väčšiu mieru verejnej kritiky než iní občania. Dôvodom je jednak ochrana bohatosti verejnej diskusie, a tiež skutočnosť, že štát by mal mocensky zasahovať do slobody prejavu len v miere nevyhnutne nutnej. Zásah štátu na ochranu

¹¹⁷ BATEMAN, Heather; HARRIS, Emma a MCADAM, Katy (eds.). *Dictionary of Law. Fourth edition*. Londýn: Bloomsbury Publishing, 2014, s. 110.

¹¹⁸ Poz. prílohu 1.

¹¹⁹ K tomu napr. KOCHARYAN, Hovsep; HAMUĽÁK, Ondrej a VARDANYAN, Lusine. "The Right to be Remembered?": The Contemporary Challenges of the "streisand Effect" in the European Judicial Reality. *International and comparative law review (Olomouc, Czech Republic)*. 2022, roč. 22, č. 2, s.109 a nasl.

¹²⁰ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. II. ÚS 94/05 zo dňa 1.12.2005.

¹²¹ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp.zn. III. ÚS 11/04 zo dňa 15.3.2005.

¹²² Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 453/03 zo dňa 11.11.2005 (vec *Zeman proti Brezinovi*), bod IV.A.

dobrého mena občana by mal prísť len subsidiárne, ak nie je možné škodu napraviť inak.¹²³ V tomto duchu sa nesie aj nález Ústavného súdu ktorý zrušil trestné činy hanobenia vlády, parlamentu a Ústavného súdu.¹²⁴

Pokiaľ niekto zverejní informácie difamačného charakteru o inej osobe, nemožno jeho počínanie považovať za rozumné, či legitímne pokiaľ nepreukáže, že mal rozumné dôvody na to, aby sa spoliehal, že táto difamačná informácia je pravdivá, a pokiaľ sa nepreukáže, že podnikol dostupné kroky aby si danú informáciu overil. Zverejnenie takej informácie nie je možné považovať za rozumné ani v prípade, že si šíriteľ takejto difamačnej informácie neoverí jej pravdivosť otázkou u osoby, ktorej sa informácia týka a nezverejní aj jej stanovisko. Dôležité pre zváženie legitimity takejto informácie je tiež skúmanie motívov zverejnenia a legitímne nie je ak je osoba zverejňujúca difamačnú informáciu prevažne motivovaná snahou poškodiť osobu, ktorej sa takáto informácia týka.¹²⁵

Na záver je vhodné podotknúť, že zodpovednosť za zásah do ochrany osobnosti je založená na objektívnej zodpovednosti, a teda vzniká bez ohľadu na prípadné zavinenie pôvodcu neoprávneného zásahu, tzn. že sa nevyžaduje ani úmysel, ani nedbalosť na strane škodcu, ktorý difamačnú informáciu zverejnil.¹²⁶ Pre obsah zverejnený v tlačенých médiách toto zvlášť zdôrazňuje aj pozitívne právo¹²⁷, pričom nie je ani rozhodné, či je k difamujúcemu článku napríklad pripojená informácia, že názory v texte uvedené nevyjadrujú stanovisko redakcie a pod.¹²⁸

¹²³ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 367/03 zo dňa 15.3.2005 (vec *Rejžek proti Vondráčkovej*).

¹²⁴ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 43/93 zo dňa 12. 4. 1994.

¹²⁵ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 453/03 zo dňa 11.11.2005 (vec *Zeman proti Brezinovi*), bod IV.A..

¹²⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 1847/2013 zo dňa 27.11.2013.

¹²⁷ § 4 zák. 46/2000 Sb., tlačový zákon, obdobne § 5 zák. 167/2008 Z.z. (slovenský tlačový zákon).

¹²⁸ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 29.

2.3. Podstata problému

Ako sme videli v predchádzajúcich podkapitolách, oblasť práva na súkromie a ochrany osobnosti sú pomerne zložité a rôznorodé. Problémy práva na súkromie a ochrany osobnosti by som rozdelil na dve kľúčové otázky. Prvou je vymedzenie aktivít ktoré sú presne chránené. Videli sme, že napríklad do oblasti práva na súkromie, ktorá sa pôvodne dotýkala ochrany osobného života v zmysle toho čo je človeku najbližšie (súkromná sféra ako domáci rodinný život alebo úzky okruh priateľských a sociálnych stykov) pred zásahmi novinárov. Inými slovami to, čo Warren a Brandeis nazývali právom byť ponechaný na pokoji („*the right to be let alone*“).

Postupne sa stali chránenými aj záležitosti súvisiace s využívaním vlastného mena, či podobizne na komerčné aj nekomerčné účely, či ochrana pred spôsobením emočnej ujmy zverejnením ponižujúcich informácií, krádežou a zneužitím identity, či pred nelegálnym odposluchom a nahrávaním. Napokon sa do práva na súkromie vteliло právo, či skôr sloboda rozhodovať o dôležitých záležitostiach vlastného života, vrátane rozhodovania o vstupe do manželstva, počatí detí, tehotenstve, sexuálnej orientácii, či rodovej (genderovej) identite bez zásahu štátu. V poslednej dobe sa do popredia dostáva aj problematika práva na informačné sebaurčenie, či práva byť zabudnutý.¹²⁹

Podľa môjho názoru má ekonómia pomerne málo čo (avšak nie nič) povedať k tomu, prečo by napríklad tieto uvedené práva mali byť chránené v rámci práva na súkromie. Niežeby sa však o to ekonómovia nesnažili. Tak napríklad najmä v americkej literatúre z oblasti *law and economics* je značná pozornosť venovaná takzvanému majetkovému pravidlu a zodpovednostnému pravidlu v oblasti práva na súkromie (*property rule vs. liability rule*).¹³⁰ Túto problematiku začali skúmať Guido Calabresi a Douglas Melamed v ich známom článku *Property Rules, Liability Rules, and*

¹²⁹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³⁰ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 148 a nasl.

Inalienability: One view of the Cathedral.¹³¹ Calabresi a Melamed operujú s pojmom „*entitlement*“, ktorý Broulík a Bartošek prekladajú ako „*oprávnenie*“,“¹³² ale je ho podľa môjho názoru možné preložiť aj ako nárok, najmä nárok smerom k nejakému verejnému statku, či zaopatreniu (v zmysle *entitlement programs*).¹³³ Právo podľa nich z ekonomického hľadiska rieši, komu daný nárok, či oprávnenie prisúdi. Ako príklad uvádzajú problém imisií, teda či prisúdiť jednej strane oprávnenie na to, aby bola hlučná na úkor oprávnenia suseda na to, aby bolo ticho.¹³⁴ Ďalšími príkladmi tohoto druhu oprávnení je napríklad konflikt medzi oprávnením vypúšťať emisie a oprávnením dýchať čerstvý vzduch, alebo napríklad oprávnenie mať deti. Právo teda obsahuje rozhodnutie o tom, ktorý z takýchto protichodných nárokov požíva v danom prípade ochranu. A keď už spoločnosť niekomu takýto nárok prisúdi, musí ho právny poriadok nejakým spôsobom chrániť a túto voľbu vynucovať.¹³⁵

Calabresi a Melamed rozlišujú tri typy nárokov, jednak nároky chránené majetkovým pravidlom (*property rule*), nároky chránené zodpovednostným pravidlom (*liability rule*) a potom nároky nescudziteľné. Nárok chránený majetkovým pravidlom musí ten, kto má záujem tento nárok jeho držiteľovi odobrať od daného držiteľa kúpiť, teda o ňom kontrahovať so súhlasom držiteľa. V prípade zodpovednostného pravidla je možné, aby držiteľ nároku tento stratil aj proti svojej vôli, v takom prípade mu ale musí byť škoda nahradená. Napokon, u nescudziteľných nárokov nie je ich zmena dovolená, a to ani medzi stranami, ktoré by o takomto nároku chceli kontrahovať (napr. ho kúpiť

¹³¹ CALABRESI, Guido a MELAMED, A. Douglas. Property Rules, Liability Rules, and Inalienability: One View of the Cathedral. Online. *Harvard Law Review*. 1972, roč. 85, č. 6, s. 1089-1128.

¹³² BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 158.

¹³³ Poz. napr. SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics*. 19. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010. s. 310.

¹³⁴ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 149.

¹³⁵ CALABRESI, Guido a MELAMED, A. Douglas. Property Rules, Liability Rules, and Inalienability: One View of the Cathedral. Online. *Harvard Law Review*. 1972, roč. 85, č. 6, s. 1090.

jedna od druhej).¹³⁶ Typickým príkladom práva chráneného majetkovým pravidlom je vlastnícke právo.¹³⁷ Naopak typickým príkladom práva chráneného zodpovednostným pravidlom je tzv. *eminent domain*, čo je inštitút amerického práva približne zodpovedajúci vyvlastneniu. Ďalším takým právom je právo na náhradu škody v prípade nehody.¹³⁸ Typickým príkladom nescudziteľných nárokov sú ľudské práva.¹³⁹ Calabresi a Melamed preferujú *property rules*, ktoré považujú za ekonomicky efektívnejšie, ale tiež za spoločensky vhodnejšie.¹⁴⁰

V tejto práci budeme v časti 4 pracovať s obomi konceptmi v prípade práva na súkromie (kap. 4.2.), t.j. aj s majetkovým pravidlom (formou endowmentu) aj so zodpovednostným pravidlom. Na druhej strane otvorene priznávam, že ekonomická analýza práva má skôr menší potenciál (s výhradou WTA:WTP metodiky, ako uvidíme v kap. 4.2.) odpovedať na otázku, či je možné niektorého českého politika nazývať „*Pitomiom*“, Jörga Haidera „trotlom“, prípadne, či môže erotický magazín naznačovať, že americký televízny kazateľ Jerry Falwell, ml. vykonával súlož so svojou matkou v kôlni na dvore.¹⁴¹

Za druhý problém práva na súkromie a ochrany osobnosti považujem otázku čo v prípade, že k narušeniu týchto práv skutočne dôjde, teda otázku primeraného zadosťučinenia a náhrady nemajetkovej ujmy takto spôsobenej. Domnievam sa, že práve v tejto oblasti môže byť ekonomická analýza práva veľmi nápomocná a ochranu osobnosti budeme chápať primárne ako zodpovednostné pravidlo (kap. 4.3.).

¹³⁶ Ibid., s. 1092.

¹³⁷ Ibid., s. 1106.

¹³⁸ Ibid., s. 1108.

¹³⁹ Ibid., s. 1113.

¹⁴⁰ Ibid., s. 1126.

¹⁴¹ Môže. Vid' Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Hustler Magazine, Inc. v. Falwell*, 485 U.S. 46 (1988) zo dňa 24.2.1988. Táto kauza bola umelecky stvárnená v známom filme Miloša Formana *Lud versus Larry Flint*. Nie je bez zaujímavosti, že Falwell a Flint sa v neskorších rokoch spriatelili a diskutovali spolu verejne o filozofii či o I. dodatku. Vid' FLINT, Larry. *The Porn King and the Preacher*. Online. Los Angeles Times. 20.5.2007. Los Angeles: 1881-. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-may-20-op-flynt20-story.html> [cit. dňa 6.12.2023].

Všeobecne možno povedať, že v prípade, že dôjde k zásahu do osobnostných práv, poškodený má niekoľko prostriedkov ochrany svojich práv. Predovšetkým sa môže domáhať aby bolo od neoprávneného zásahu upustené, aby bol jeho následok odstránený a aby mu bolo poskytnuté primerané zadosťučinenie.¹⁴² Zadosťučinenie musí byť poskytnuté v peniazoch v prípade, že iný spôsob nezaistí skutočné a dostatočne účinné odčinenie spôsobenej ujmy (satisfakciu).¹⁴³ Občiansky zákonník ďalej stanoví, že spôsob a výška primeraného zadosťučinenia musia byť určené tak, „aby odčinili aj okolnosti zvláštneho zreteľa hodné, ako úmyselné spôsobenie ujmy (...), či násobenie účinku zásahu jeho uvádzaním vo verejnú známosť“.¹⁴⁴ Napokon je možné priznať náhradu nemajetkovej ujmy každému, kto spôsobenú ujmu dôvodne pociťuje ako osobné nešťastie ak ho nie je možné inak odčiniť a zároveň to odôvodňujú zvláštne okolnosti, najmä hrubá nedbalosť, alebo zlý úmysel.¹⁴⁵

Predchádzajúca česká právna úprava a aktuálne platný slovenský občiansky zákonník sú v oblasti náhrady ujmy spôsobenej zásahom do osobnostných práv o niečo stručnejšie a stanovujú, že fyzická osoba do ktorej práv bolo zasiahnuté má právo na to, aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie.¹⁴⁶ Pokiaľ by sa zadosťučinenie v morálnej forme nezdalo primerané, najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Výška tejto náhrady sa určí s prihliadnutím na závažnosť vznikutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.¹⁴⁷ Ako česká tak slovenská právna úprava umožňujú postmortálnu ochranu osobnosti, ktorej sa

¹⁴²DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl První: Obecná část.* Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 260.

¹⁴³ § 2951 ods. 2 OZ.

¹⁴⁴ § 2957 OZ.

¹⁴⁵ § 2971 OZ.

¹⁴⁶ § 13 ods. 1 zák. 40/1964 Z.z., občiansky zákonník (slovenský).

¹⁴⁷ § 13 ods. 2, 3 zák. 40/1964 Z.z., občiansky zákonník (slovenský).

môže domáhať ktorákoľvek osoba blízka zosnulého, resp. v prípade slovenskej právnej úpravy manžel a deti poškodeného, ak ich niet tak jeho rodičia.¹⁴⁸

Pripomíname, že morálne zadosťučinenie môže mať formu ospravedlnenia, alebo odvolania difamujúceho výroku, ktoré môže byť zverejnené aj poškodeným na náklady rušiteľa. Môže mať tiež ale podobu priznania finančného zadosťučinenia vo forme symbolickej čiastky, napríklad 1 Kč (tzv. *franc symbolique*). Napokon je zvláštnym prípadom morálneho zadosťučinenia vyslovenie nepravdivosti istého tvrdenia súdom na základe určovacej žaloby.¹⁴⁹ Závažnosť zásahu do osobnostných práv jednotlivca by mala byť posudzovaná na základe objektívnych kritérií, v praxi sa však stáva, že materiálna satisfakcia, t.j. peňažná náhrada ujmy nie je súdmi ukladaná, alebo len v nízkej výške.¹⁵⁰

Zvláštnym prostriedkom ochrany dotknutých osobnostných práv tvrdeniami v tlačových médiách, alebo v rozhlasovom či televíznom vysielaní je právo na odpoveď. Právo požadovať odpoveď je viazané na dotknutie cti, alebo dôstojnosti fyzickej osoby, prípadne dobrej povesti právnickej osoby predmetnými médiami a jeho účelom je umožniť každému brániť sa proti nepravdivým tvrdeniam, ktoré by eventuálne boli týmito médiami šírené.¹⁵¹

Právo na odpoveď sa vzťahuje len na skutkové tvrdenia, nie na hodnotiace úsudky a rovnako je tu umožnená postmortálna ochrana.¹⁵² Okrem toho platné právo obsahuje aj právo na dodatočné oznámenie o konečnom výsledku trestného konania, alebo správneho konania týkajúceho sa priestupku v prípade, že dané médium uverejnilo informáciu o trestnom konaní, alebo správnom konaní proti osobe, ktorú je

¹⁴⁸ § 82 ods. 2 OZ a § 15 zák. 40/1964 Z.z., občiansky zákonník (slovenský).

¹⁴⁹ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 219.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 220.

¹⁵¹ *Ibid.*, s. 223.

¹⁵² § 10 zák. 46/2000 Sb., tlačový zákon, alebo §35 zák. 231/2001 Sb., o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania.

podľa tejto informácie možné stotožniť.¹⁵³ Slovenská právna úprava nad rámec toho obsahuje tiež právo na opravu a právo na dodatočné oznámenie umožňuje pri všetkých konaniach pred orgánom verejnej moci; u všetkých uvedených práv existuje aj postmortálna ochrana.¹⁵⁴

Ako vidíme, platné právo obsahuje značné množstvo neurčitých právnych pojmov, ako napríklad „primerané zadost'učinenie“, či „dostatočné odčinenie“ ujmy, či „zvláštne okolnosti“. Obsah týchto pojmov je tým pádom nutné pri aplikácii práva v danom prípade osvetliť výkladom právnej normy. Napokon, v prípade priznania primeraného zadost'učinenia v peniazoch je potrebné pri aplikácii práva súdom v danom prípade určiť jeho výšku.

Do istej miery je v tomto smere návodná ustálená judikatúra Ústavného súdu, či judikatúra súdu Najvyššieho, ktorá okrem procesnej záväznosti v danom posudzovanom prípade má aj nespornú relevanciu pre ostatné prípady.¹⁵⁵ To je obzvlášť zdôraznené v prípade civilného práva, keďže občiansky zákonník stanoví, že „*kto sa domáha právnej ochrany môže dôvodne očakávať, že jeho právny prípad bude rozhodnutý obdobne ako iný právny prípad, ktorý už bol rozhodnutý, a ktorý sa s jeho právnym prípadom zhoduje v podstatných znakoch.*“¹⁵⁶

Za kľúčový v tejto oblasti je možné považovať nález Ústavného súdu vo veci *Viewegh proti Aha!*.¹⁵⁷ V tejto veci Ústavný súd okrem iného dovodil, že ústavnú ochranu nepožíva informácia, ktorej zverejnenie bolo dominantne motivované túžbou poškodiť difamovanú osobu, či pokiaľ šíriteľ sám informácii neveril, alebo pokiaľ ju poskytol bezohľadne bez o toho aby sa staral o to, či je, alebo nie je pravdivá. Médium, ktoré zasahuje do ústavne garantovaných práv jednotlivcov musí byť pripravené niesť

¹⁵³ § 11 zák. 46/2000 Sb., tlačový zákon, alebo §36 zák. 231/2001 Sb., o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania.

¹⁵⁴ § 7 a §§ 9-10 zák. 167/2008 Z.z., o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve (slovenský tlačový zákon).

¹⁵⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 142-143.

¹⁵⁶ § 13 OZ.

¹⁵⁷ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1586/09 zo dňa 6.3.2012 (vec *Viewegh proti Aha!*).

za svoje jednanie zodpovednosť, a to aj v prípade, ak má na prinášaní bulvárnych informácií založenú svoju marketingovú stratégiu.¹⁵⁸

Ústavný súd tiež judikoval, že zásah do práva na ochranu osobnosti je civilným deliktom za ktorý by narušiteľ mal znášať sankciu, ktorá rušiteľa od protiprávneho jednania odradí a má preto byť nástrojom špeciálnej, aj generálnej prevencie.¹⁵⁹ Miera ochrany slobody slova musí byť znížená, ak nie vylúčená u médií, ktorých účel je prinášať difamačné, na cti utŕhačné a ľudskú dôstojnosť znižujúce informácie, pričom účelom takéhoto správania je len vlastný majetkový prospech a zvýšenie publicity daného média.¹⁶⁰ Pritom platí, že príliš nízke peňažné zadost'účinenie v takýchto prípadoch by znamenalo, že sa narušiteľovi osobnostných práv jeho protiprávna činnosť vlastne môže „vyplatiť“, najmä ak takto docieli hospodárskeho prospechu napríklad v podobe vyššej predajnosti nákladu bulvárnej tlače, či vyššou sledovanosťou televízneho programu pokleslého obsahu a následným prospechom z reklamy a pod.¹⁶¹

K výške relatívneho zadost'účinenia Ústavný súd tiež judikoval, že stanovenie výšky náhrady škody je zo zákona vecou voľnej úvahy súdu (*a contrario* nie ľubovoľnej), ktoré musí byť odôvodnená a musí mať svoj základ v zistenom stave veci ohľadne závažnosti vzniknutej ujmy aj okolností, za ktorých k porušeniu práva došlo.¹⁶² Ústavný súd však konštatuje, že judikatúra všeobecných súdov v oblasti ochrany osobnosti sa najmä v otázke stanovenia výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch do značnej miery líši najmä čo sa týka výšky priznávaných čiastok v obdobných prípadoch.¹⁶³ Ústavný súd ČR je tiež toho názoru, že skutočnosť, že sa súdna prax ustálila na určitých čiastkach náhrad za zásahy do osobnostných práv nemôže viesť k

¹⁵⁸ Ibid., ods. 31.

¹⁵⁹ Ibid., ods. 36.

¹⁶⁰ Ibid., ods. 44.

¹⁶¹ Ibid., ods. 37.

¹⁶² Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 2844/14 - 1 zo dňa 22. 12. 2015, ods. 37. Obdobne napríklad uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 267/08 zo dňa 3.9.2008, s. 12, alebo nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 492/2012 zo dňa 18.4.2013, s. 24.

¹⁶³ Ibid., ods. 39

mechanickému porovnávaniu týchto zásahov.¹⁶⁴ Priznanie peňažnej náhrady ujmy vo výške, ktorá nielenže neplní preventívnu funkciu, ale ani funkciu satisfakčnú funkciu náhrady nie je správnym výkladom noriem upravujúcich právo na ochranu osobnosti.¹⁶⁵

Ústavný súd pritom rozhodol už v kauze *Viewegh*, že priznaná výška zadosťučinenia má aj preventívne- sankčnú funkciu, pričom sankčné a satisfakčné poňatie primeraného zadosťučinenia sú navzájom komplementárne (všeobecne by zadosťučinenie malo mať nielen funkciu nápravnú a vyrovnávaciu, t.j. satisfakčnú, ale tiež individuálne aj všeobecne prevenčnú).¹⁶⁶ Na tomto závere zotrval ústavný súd aj v kauze *Oldřich Kaiser*,¹⁶⁷ Dokonca sa zdá, že sankčná, resp. preventívne- sankčná funkcia sa stáva pravidelnou, pretože by ju súd mal zohľadniť vždy keď sa primerané zadosťučinenie priznáva.¹⁶⁸

Treba povedať, že časť právnej vedy, napríklad autori komentára k občianskemu zákonníku, stále zotráva na predstave, že povaha deliktneho práva je jedine preventívne satisfakčná.¹⁶⁹ Podobné poňatie bolo typické pre staršiu judikatúru Najvyššieho súdu Českej republiky.¹⁷⁰

Vyššie analyzovaná judikatúra nám dáva istý návod ako aplikovať pomerne vágne ustanovenia platného práva. Vypočítava rôzne hľadiská, ktoré je potrebné zvážiť pri stanovovaní primeraného zadosťučinenia súdmi, na druhej strane sú uvedené faktory dostatočné na to, aby súdy stanovili presnú výšku primeraného zadosťučinenia?

¹⁶⁴ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 668/21 zo dňa 2.11.2021 (vec *Oldřich Kaiser*), ods. 48.

¹⁶⁵ Ibid., ods. 50.

¹⁶⁶ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1586/09 zo dňa 6.3.2012 (vec *Viewegh proti Aha!*), ods. 36.

¹⁶⁷ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 668/21 zo dňa 2.11.2021 (vec *Oldřich Kaiser*), ods. 50.

¹⁶⁸ JANEČEK, Václav. Sankční náhrada škody. *Právník (Praha)*. 2013, roč. 152, č. 10, s. 996.

¹⁶⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. Systém ASPI. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-6]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁷⁰ Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 4380/2009 zo dňa 27.9.2011.

Odpovedá na otázku, či je 300 tisíc Kč. primeraná satisfakcia za to, že časopis nazve politika „Pitomiom“¹⁷¹, alebo 200 tisíc Kč. za to, že bulvárny denník nepravdivo uvedie, že známy spisovateľ má milenku,¹⁷² či 1 milión Kč za to, že uvedie o známom hercovi, že v divadle, ktoré riadil zanechal dlhy?¹⁷³ Je možné navrhnúť všeobecne použiteľný postup, ktorý by vyhovoval maxime občianskeho zákonníka, že súdy musia rozhodovať obdobné prípady rovnako, alebo odchýlku presvedčivo zdôvodniť? A môže byť takýto postup dostatočne transparentný na to, aby aj strana, ktorá v spore neuspela akceptovala zdôvodnenie súdu? Domnievam sa, že áno a že v tejto oblasti môže byť nápomocná ekonomická metodológia.

¹⁷¹ Vid. rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 25 Cdo 3108/2021 zo dňa 20. 9. 2023, ods. 5.

¹⁷² Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1586/09 zo dňa 6.3.2012 (vec *Viewegh proti Aha!*), ods. 6.

¹⁷³ *Aktuálně.cz*. Online. *Economia*. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tomas-topfer-vysoudil-na-blesku-milion-korun-a-omluvu/r~i:article:774599/> [cit dňa 8.12.2023].

3. Interpretácia právnych noriem a možnosti využitia ekonomickej analýzy práva v nej

V tejto časti práce sa najprv budeme stručne venovať problematike právnej interpretácie ako takej a o niečo podrobnejšie rozoberieme otázky teleologického výkladu. Pokúsime sa demonštrovať, že v prípade práva na súkromie a ochrany osobnosti zohráva metóda teleologického výkladu kľúčovú úlohu. Zároveň však poukážeme na to, že pri teleologickom výklade v danej oblasti nie je ani tak problém sformulovať účely právnej regulácie, ktoré by táto mala dosahovať, ako skôr ich konkretizácia na daný prípad.

3.1. K interpretácii právnych noriem všeobecne

Pojmom interpretácie práva obvykle rozumieme výklad práva, teda právneho textu či už vo forme prameňov práva, alebo vo forme právnych jednaní. Cieľom interpretácie podľa Aleša Gerlocha je objasniť zmysel právneho textu najmä s ohľadom na jeho praktickú funkciu.¹⁷⁴ Interpretácia je podľa súčasných názorov vo väčšej, či menšej miere dotváraním práva.¹⁷⁵ Dotváraním práva sa obvykle rozumie vyplňanie medzier v práve, obzvlášť medzier pravých a tiež s vyvodzovaním v právnom poriadku implicitne obsiahnutých noriem z noriem vyjadrených výslovne. Pavel Holländer tento typ výkladu odlišuje ako výklad *largo sensu*. Podľa jeho názoru, pokiaľ nie je niektorá časť právnej normy výslovne vyjadrená v právnych predpisoch, ide buď o výraz neúplnosti právnej regulácie (pravú alebo nepravú medzeru v práve), alebo o prípad právnej normy, ktorú právny poriadok obsahuje implicitne a jej obsah je potrebné výkladom dovodiť.¹⁷⁶

Podľa Viktora Knappa je možné interpretáciu chápať jednak ako činnosť poznávaciu, teda kongitívnu a jednak ako činnosť explikatívnu, teda vysvetľovanie

¹⁷⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 138-139.

¹⁷⁵ Ibid., s. 140.

¹⁷⁶ HOLLÄNDER, Pavel. *Pojmy v Sisyfovej krošni (čriečky z filozofie práva)*. Bratislava: Kalligram, 2015, s. 213-214.

nejasného významu právneho textu (zákona). Podľa Knappovho názoru má výklad prameňa práva obidve funkcie, pričom kognitívnu funkciu má vždy. Táto totiž umožňuje poznať (abstrahovať) právnu normu z právneho predpisu (resp. právneho textu). Explikatívna funkcia interpretácie má odstrániť nejasnosti právneho textu vo vzťahu k interpretujúcemu subjektu. Pri explikatívnom výklade právneho predpisu má navyše výklad rôznu relevanciu podľa toho, aký subjekt interpretáciu vykonáva (najmä je dôležitý výklad súdom, teda interpretácia v danej veci záväzná, alebo zjednocujúca (vytvárajúca konštantnú judikatúru).¹⁷⁷

Aharon Barak definuje právnu interpretáciu ako racionálnu aktivitu, ktorá dáva zmysel právnemu textu.¹⁷⁸ Interpretovať text podľa neho znamená vybrať jeho význam z množstva sémanticky možných významov, teda vybrať ten sémantický význam, ktorý je jeho správnym významom v právnom zmysle.¹⁷⁹ Zároveň však platí, že sémantický, alebo jazykový význam textu je aj limitom interpretácie; ten kto text vykladá by mu nemal dávať význam, ktorý text samotný nemôže znieť.¹⁸⁰ Barak je však toho názoru, že text nemá nijaký význam predtým, než je interpretovaný (*preinterpretive meaning*). Podľa Baraka neplatí maxima *clara non sunt interpretanda*, normatívny text podľa neho nemôže hovoriť sám od seba a samotné posúdenie, že daný text dáva jasný príkaz, a tým pádom ho nie je potrebné zložito interpretovať je v skutočnosti aktom interpretácie. Rovnako tak označenie nejakého textu za nejasný je výsledok už aspoň čiastočne uskutočneného interpretačného procesu, nie jeho začiatok.¹⁸¹

Môžeme tiež zmieniť definíciu Tomáša Sobeka, ktorý poznamenáva, že interpretácia nie je odhalením obsahu, jeho vyzlečením zo šiat jazyka, ktoré ho akoby zakrývali. Interpretovať nejaký text podľa neho znamená povedať „*to isté inými*

¹⁷⁷ KNAPP, Viktor. *Teorie práva. I. vydání*. Praha: C.H. Beck, 1995 s. 168-170.

¹⁷⁸ BARAK, Aharon a BASHI, Sari. *Purposive Interpretation in Law. Course Book*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011, s. 3.

¹⁷⁹ Ibid., s. 7.

¹⁸⁰ Ibid., s. xiii.

¹⁸¹ Ibid., s. 13.

slovami.“¹⁸² Považujem túto definíciu za celkom vtipnú, ale nie som si istý, či sa s ňou úplne stotožňujem. Na druhej strane Sobek tvrdí, že účelom interpretácie je odôvodnene zvoliť taký „preklad“, ktorý nahradí nezrozumiteľné viac zrozumiteľnejším a mnohoznačné jednoznačným. Sobek teda kladie dôraz na akúsi legitimizačnú funkciu, teda na to aby boli výklady odôvodnené, a tým podporili dôveru v právo. Interpretácia je podľa neho založená na odôvodnení toho, že istý „preklad“ daného textu je lepší než iné jeho „preklady.“¹⁸³

Napokon sa asi sluší poznamenať, že mnohí autori dávajú interpretáciu do priamej súvislosti s aplikáciou práva. Napríklad Procházka a Káčer uvádzajú, že výklad je objasňovanie významu právneho textu za účelom jeho uplatnenia v konkrétnej situácii, či už reálnej, alebo fiktívnej. Výklad kladú do protikladu k zákonodarstvu, ktoré ustanovuje všeobecné pravidlá pre vopred neurčený počet druhovo vymedzených skutkových okolností, výklad práva sa vzťahuje ku konkrétnym skutkovým situáciám.¹⁸⁴ Samotní autori však hneď na nasledujúcej strane uvádzajú, že právo možno „vykladať aj bez potreby jeho priamej aplikácie na konkrétnu skutkovú okolnosť.“¹⁸⁵ Pri všetkej úcte k docentovi Procházkovi sa nemôžem ubrániť dojmu, že protirečí sebe samému. Navyše, ako uvádza Aleš Gerloch, interpretácia má tri funkcie, nie len funkciu mocensko- organizačnú, pri aplikácii práva. Základná funkcia interpretácie je heuristická, či hermeneutická, teda poznávacia, ktorá nie je nutne závislá na ďalšej aplikácii práva, a napokon tiež funkcia argumentačná.¹⁸⁶ A ako píše Pavel Holländer, „európska právna veda sa po stáročia vyvíjala ako hermeneutická disciplína, ktorej predmetom bola interpretácia autoritatívnych textov (ako aj ich

¹⁸² SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení: kritika moralismu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 219.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ PROCHÁZKA, Radoslav a KÁČER, Marek. *Teória práva. 2. vydanie*. Bratislava: C.H. Beck, 2019, s. 236.

¹⁸⁵ Ibid., s. 237.

¹⁸⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 138-140.

systematizácia a pojmový, jazykový opis).¹⁸⁷ V tejto súvislosti cituje Holländer Ernsta Forsthoffa: „*Teológia a jurisprudencia sú v podstate hermeneutické, t.j. výkladové vedy.*“¹⁸⁸

Omnoho presvedčivejší než prístup Radsoslava Procházku mi preto na základe vyššie uvedeného v tomto pripadá prístup Jana Wintra, podľa ktorého má tiež zmysel interpretovať právo len v konfrontácii s konkrétnym riešeným prípadom, či už skutočným, alebo hypotetickým.¹⁸⁹ Podľa neho si od interpretácie práva nemožno odmyslieť hermeneutický kruh ktorý má tri časti. Prvý kruhový pohyb prebieha medzi textom prameňa práva a predporozumením interpreta, druhý medzi samotnou právnou normou ktorá sa má aplikovať a systémom práva (pretože právna norma musí byť vykladaná v kontexte celého právneho systému). Napokon tretí pohyb hermeneutického kruhu prebieha medzi právnou normou a skutkovým stavom. Jan Wintr ďalej popisuje prístup Aleša Gerlocha, ktorý hovorí o heuristike (vyhľadanie relevantnej právnej normy), hermeneutike (výklad tejto právnej normy) a subsumpcii (podradenie skutkového stavu pod príslušnú právnou normu) v procese interpretácie a aplikácie práva. Hermeneutický kruh podľa Wintra zdôrazňuje, že uvedené procesy neprebiehajú jednosmerne. Naopak, vzájomne sa ovplyvňuje jednak naše porozumenie prípadu a pokusy o vyhľadanie relevantného ustanovenia právnych predpisov ktoré ho upravujú tak náš výklad tohoto ustanovenia a napokon aj konkretizácia právnej normy na posudzovaný prípad. Tieto procesy prebiehajú zároveň a do všetkých z nich vstupuje predporozumenie interpreta, ktoré je utvárané jeho životnými skúsenosťami, hodnotovou orientáciou či chápaním práva.¹⁹⁰ Domnievam sa, že tento koncept dobre popisuje ako reálny exeget skutočne interpretuje právo.

Aleš Gerloch delí metódy interpretácie na metódy štandardné, ku ktorým radí výklad jazykový, logický a systematický a na metódy nadštandardné, ku ktorým patria

¹⁸⁷ HOLLÄNDER, Pavel. *Pojmy v Sisyfovej krošni (čriečky z filozofie práva)*. Bratislava: Kalligram, 2015, s. 203.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 11.

¹⁹⁰ Ibid., s. 11-12.

výklad historický, teleologický a komparatívny.¹⁹¹ Toto delenie vychádza z myšlienok zakladateľa historickej právnej školy Friedricha Carla von Savignyho, ktorý rozoznával štyri metódy výkladu, a síce jazykový (gramatický), logický, historický a systematický.¹⁹²

Jazykový výklad sa zameriava na gramatické a sémantické stránky právneho textu. Logický výklad sa zameriava na logickú štruktúru textu za použitia poznatkov formálnej logiky¹⁹³ (treba poznamenať že niektorí autori, napr. František Čapek sú k tomuto označeniu skôr kritickí a označujú argumenty logického výkladu za argumenty rétorické¹⁹⁴). Systematický výklad interpretuje normatívny právny text vo kontexte právneho poriadku ako celku. Systematický výklad taktiež vyžaduje využitie právnych poznatkov, ako napríklad otázky právnej sily, alebo problematiku kogentnosti a dispozitívnosti právnych noriem.¹⁹⁵

Ako prvú z nadštandardných metód výkladu uvádza Aleš Gerloch výklad historický, ktorý sa zaujíma o analýzu úmyslu zákonodarcu v čase normotvorby. Teleologický výklad sa snaží identifikovať zmysel, resp. cieľ právnej normy a napokon komparatívny výklad porovnáva obdobné právne inštitúty v právnom poriadku iných štátov.¹⁹⁶

Podľa Jana Wintra uvedené delenie výkladových metód približne zodpovedá aj poňatiu nemeckej a poľskej právnej vedy, s výnimkou výkladu logického, ktorý typicky ako oddelenú metódu uvádzajú českí právní teoreticky.¹⁹⁷ K tomu možno dodať, že v zásade podobná je situácia aj na Slovensku. Jozef Prusák zmieňuje štyri výkladové

¹⁹¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 144-145.

¹⁹² WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 18-19.

¹⁹³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 145.

¹⁹⁴ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 23.

¹⁹⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 147.

¹⁹⁶ Ibid., s. 147-148.

¹⁹⁷ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 24.

metódy, jazykový, systematický, logický a historický. Prvé tri zodpovedajú Gerlochovmu popisu, historický výklad tacitne spojil s výkladom teleologickým, keď píše, že „*historický výklad sa uskutočňuje aj zo zreteľom na ratio legis, účel, cieľ právnej normy.*“¹⁹⁸ Obdobný prístup má aj učebná pomôcka košickej právnickej fakulty od Alexandra Bröstla a kol.¹⁹⁹ Učebnica Radoslava Procházku a Mareka Káčera naopak vychádza z poňatia Aleša Gerlocha.²⁰⁰

3.2. Teleologický výklad

V nasledujúcej kapitole sa bližšie pozrieme na otázky teleologického výkladu, a to z jednoduchého dôvodu. Domnievam sa, že tradičné výkladové metódy majú v otázke práva na súkromie a ochranu osobnosti limitované využitie. Jazyková metóda ako sme uviedli vyššie vďaka neurčitým formuláciám. Systematický výklad nás privedie k potrebe vykladať a aplikovať právo napríklad v otázke ochrany osobnosti ústavne konformne, to však len problém odkáže na vyššiu úroveň (resp. do zvláštnej súdnej sústavy- k Ústavnému súdu). Logický výklad nás skôr ochráni pred zjavne nezmyselnými výkladmi (napríklad za pomoci *reductionis ad absurdum*), ale na otázky formulované v kapitole 2.3 nám tiež veľa odpovedí nedá.

Podobná je situácia v prípade historického výkladu, ktorého niektoré postupy sa síce prekrývajú s teleologickou metódou výkladu (poz. tiež ďalej), ale iné sú podľa môjho názoru v prípade práva na súkromie využiteľné ťažko. Ako príklad možno uviesť výklad podľa dobových okolností (podľa *ocasionis legis*), teda dovedenie úmyslu zákonodarcu z politických, spoločenských a ekonomických okolností prijatia zákona, alebo zásadu zohľadnenia vývoja práva, kedy by sme cieľ zákonodarcu vykladali z porovnania novej a starej právnej úpravy.²⁰¹ Problém v oblasti, ktorou sa zaoberáme je,

¹⁹⁸ PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001, s. 297.

¹⁹⁹ BRÖSTL, Alexander, DOBROVIČOVÁ, Gabriela a KANÁRIK, Imrich. *Teória práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2004, s. 139.

²⁰⁰ PROCHÁZKA, Radoslav a KÁČER, Marek. *Teória práva. 2. vydanie*. Bratislava: C.H. Beck, 2019, s. 242.

²⁰¹ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 115.

že text platného práva sa javí pomerne stály. Napríklad XIV. dodatok americkej ústavy patril k tzv. rekonštrukčným dodatkom, ktoré boli prijaté po občianskej vojne a od tej doby sa jeho text nijako nezmenil. Jeho výklad sa však, ako sme ukázali vyššie, zmenil dramaticky. Rovnako tak text čl. 10 Listiny sa od jej vyhlásenia nijako nezmenil a zmeny v texte ustanovení na ochranu osobnosti v platnom občianskom zákonníku v porovnaní s občianskym zákonníkom 40/1964 Zb. asi ťažko možno označiť za revolučné. Okrem toho tu dochádza vlastne k javu opačnému, a to vplyvom technologického a spoločenského progresu. Keď Warren s Brandeisom formulovali právo na ochranu súkromia, zrejme ťažko si dokázali predstaviť akú revolúciu do práva na súkromie prinesú sociálne siete, ktoré umožňujú každému publikovať príbeh, fotografiu, či video pre potenciálne neobmedzené publikum v reálnom čase. Či si americký ústavodarca v čase prijímania XIV. dodatku dokázal predstaviť napríklad široko dostupné antikoncepčné prostriedky mi tiež pripadá ako pomerne pochybné.

Na podobný problém narazíme aj pri komparatívnom výklade. Tak napríklad členmi Rady Európy je 46 štátov,²⁰² pritom napríklad v otázke manželstiev osôb rovnakého pohlavia sa značne líšia.²⁰³ Je teda otázkou s ktorými krajinami presne je vhodné porovnávať právnu úpravu daného inštitútu, a už toto rozhodnutie môže indikovať preferenciu exegeta ohľadne výsledku porovnania. Čo ťažko možno označiť za výklad. Vylučovacou metódou sme sa teda dopracovali k jedinej metóde výkladu.

Jan Wintr uvádza, že teleologickým výkladom sa rozumie „výklad orientujúci sa na účel právnej normy v zákone vyjadrenej, prípadne na účel právnej úpravy ktorej súčasťou interpretovaná norma je. Za teleologický výklad môžeme považovať aj výklad právnej normy v duchu účelov a hodnôt celého právneho poriadku.“²⁰⁴ Okrem toho k teleologickému výkladu radí tiež dôsledkovú interpretáciu, ktorá zohľadňuje

²⁰² Council of Europe. *46 Member States*. Online. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states> [cit. dňa 26.12.2023]

²⁰³ Poz. napr. Wikipedia. *Recognition of same-sex unions in Europe*. Online. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Recognition_of_same-sex_unions_in_Europe [cit. dňa 26.12.2023]

²⁰⁴ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 123.

spoločenské, alebo ekonomické dôsledky jednotlivých variánt, ktorými je možné daný vykladaný text interpretovať.²⁰⁵

Český ústavný súd svoje ponímanie teleologického výkladu popísal napríklad v náleze Pl.ÚS 1/96 takto: „Každá právna norma má svoj zmysel a účel, rekonštrukcia ktorých je spojená s množstvom neistôt. Zmysel a účel zákona je možné dovodiť predovšetkým z autentických dokumentov, vypovedajúcich o vôli a zámeroch zákonodarcu, medzi ktoré patrí dôvodová správa k návrhu zákona (...) a ďalej z argumentácie prednesenej v rozprave pri prijímaní návrhu zákona. Zmysel a účel zákona je možné ďalej odvodiť z prameňa práva. (...) Pri rekonštrukcii zmyslu a účelu zákona teda zohrávajú vlastné predstavy interpreta o teleologickej racionalite právneho ustanovenia kľúčovú rolu.“²⁰⁶

Sudca spravodajca tohoto nálezu Pavel Holländer k tomu ďalej dopĺňa tézu Gustava Radbrucha: „Interpret môže zákonu rozumieť lepšie, než mu rozumel jeho tvorca, zákon môže byť múdrejší než jeho autor- on práve musí byť múdrejší než jeho autor.“²⁰⁷ A opäť slová českého Ústavného súdu: „(...) neudržateľným momentom používania práva je jeho aplikácia vychádzajúca iba z jeho jazykového výkladu. Jazykový výklad predstavuje len prvotné priblíženie sa k aplikovanej právnej norme. Je len východiskom pre objasnenie a ujasnenie si jej logického zmyslu a účelu (k čomu slúži aj rada ďalších postupov, ako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atď.). Mechanická aplikácia abstrahujúca, resp. neuvedomujúca si, a to buď úmyselne, alebo v dôsledku nevzdelanosti, zmysel a účel právnej normy, činí z práva nástroj odcudzenia a absurdity.“²⁰⁸

Aharon Barak k tomu dodáva, že teleologický výklad je holistický a každý normatívny text vykladá ako súčasť právneho poriadku ako celku. Navyše existuje

²⁰⁵ Ibid., s. 123-124.

²⁰⁶ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 1/96 zo dňa 21. 5. 1996, bod IV.

²⁰⁷ RADBRUCH, Gustav. *Rechtsphilosophie. Studienausgabe*. Heidelberg: 2003, citované podľa HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň : Vydavatelství nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 137.

²⁰⁸ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 33/97 zo dňa 17. 12. 1997, bod. IV/c. Sudcom spravodajcom tohoto nálezu je taktiež, pomerne neprekvapivo, prof. Holländer.

interakcia („*free movement*“) medzi exegetom textu a normatívnym textom a naopak.²⁰⁹ Barak je toho názoru, že hľadať účel zákona je to správne („*proper*“) kritérium pre jeho interpretáciu, pretože právo nie je účelom samým pre seba, ale je nástrojom na dosahovanie cieľa v spoločnosti. Právo má podľa neho vyjadrovať rovnováhu medzi protichodnými hodnotami a záujmami.²¹⁰

Barak rozoznáva dva účely, respektíve dva komponenty účelu v práve, a to subjektívny a objektívny. Subjektívny komponent sú ciele, záujmy a hodnoty, ktoré tvorca textu skutočne chcel dosiahnuť. Je to napríklad úmysel zostaviteľa závetu či zmluvných strán, úmysel zákonodarcu či ústavodarcu.²¹¹ Treba ale poznamenať, že subjektívny účel korešponduje s ponímaním historického výkladu v niektorej našej literatúre, konkrétne Filip Melzer hovorí o subjektívne-historickom výklade, resp. výkladovom ciele.²¹² Obdobne zaraďuje Barakov subjektívny komponent k historickému výkladu aj Jan Wintr.²¹³ Podotýkam ale, že Barak zahŕňa do svojej úvahy aj výklad súkromnoprávných aktov, nielen všeobecne záväzných právnych aktov ako sú zákony, či iné právne predpisy.

Objektívny komponent je hypotetický, teda úmysel racionálneho autora textu v kontexte hodnôt ktoré prevládajú v čase, keď je text interpretovaný a ktoré pre interpretujúcu osobu vyplývajú nielen z textu samotného, ale z hodnôt a princípov právneho poriadku ako celku.²¹⁴

Medzi obomi zložkami (účelmi) by mal existovať symbiotický vzťah, pričom obe tieto zložky budú zastúpené voči sebe v rôznych pomeroch predovšetkým podľa toho, o aký interpretovaný text sa jedná. Napríklad v prípade výkladu zmluvy alebo

²⁰⁹ BARAK, Aharon a BASHI, Sari. *Purposive Interpretation in Law. Course Book*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011, s. XII.

²¹⁰ Ibid. s. 221.

²¹¹ Ibid., s. XIII-XIV.

²¹² MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 83.

²¹³ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 110.

²¹⁴ BARAK, Aharon a BASHI, Sari. *Purposive Interpretation in Law. Course Book*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011, s. XIII-XIV.

závetu bude prevládať subjektívny element, v prípade výkladu ústavy naopak element objektívny.²¹⁵

Objektívne účely je možné rozlíšiť na individuálne a všeobecné. Individuálnym objektívnym účelom je objektívny účel vlastný pre konkrétnu (špecifickú) právnu skutočnosť, resp. normatívny text.²¹⁶ Napríklad individuálny objektívny účel bude odlišný u zmluvy darovacej (previesť bezodplatne vlastníctvo) a zmluvy o úvere (poskytnúť návratné finančné prostriedky za úrok), rovnako tak bude odlišný individuálny účel napr. zákona o ochrane spotrebiteľa a atómového zákona.

Všeobecnými objektívnymi účelmi sú také, ktoré prežarujú naprieč celým právnym systémom, teda ideály rovnosti, férovosti a spravodlivosti.²¹⁷ Keď Pavel Holländer uvádza, že „*účelom práva je zaistiť vnútorný mier v určitom ľudskom spoločenstve a umožniť tak jeho zachovanie (zabrániť jeho sebazničeniu, vnútorným konfliktom vedúcim k sebadeštrukcii), ako aj zachovanie členov z ktorých sa skladá*“²¹⁸ formuluje tak vlastne ďalší takýto všeobecný objektívny účel.

Barak upozorňuje, že pri interpretácii a aplikácii práva je nutné sa vysporiadať s pluralitou účelov a hľadať medzi nimi rovnováhu. Existuje pritom napätie jednak medzi subjektívnym a objektívnym účelom, ale aj medzi jednotlivými účelmi navzájom, keďže právny akt môže mať viac účelov než iba jeden.²¹⁹ Taktiež pripomína, že pri teleologickej interpretácii je nutné predpokladať, že zákonodarná moc sa správa racionálne a že členovia zákonodarných zborov sa pri svojej práci správajú tak, aby riadne plnili svoje ústavné povinnosti.²²⁰ Napokon, Barak je toho názoru, že kľúčovým zdrojom účelov v práve je ústavný systém, resp. ústavné princípy.²²¹ Toto platí aj

²¹⁵ Ibid., s. XIV-XV.

²¹⁶ Ibid., s. 149.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 132.

²¹⁹ BARAK, Aharon a BASHI, Sari. *Purposive Interpretation in Law. Course Book.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011, s. 113.

²²⁰ Ibid., s. 87.

²²¹ Ibid., s. 88.

obrátene, v prípadoch, ktoré sa typicky dostávajú pred Ústavný súd v podobe ústavných sťažností, či v konaní o prieskume noriem je podľa Holländera interpretačná činnosť orientovaná na rekonštrukciu zmyslu a účelu danej ústavnoprávnej normy.²²²

Je potrebné poznamenať, že napriek vyššie uvedenému je obvykle akceptovaná prednosť jazykového výkladu pred teleologickým, resp. prima facie prednosť jazykového výkladu pred ostatnými výkladovými metódami. Naopak, ako uvádza Jan Wintr teleologický výklad má prednosť pred historickým výkladom, na druhej strane vlastné teleologické úvahy interpreta by nemali predchádzať ustálenej judikatúre a v prípade súdov je nutné uprednostnenie vlastnej teleologickej úvahy dôsledne odôvodniť (v súkromnom práve toto vyslovene stanovuje § 13 OZ).²²³

3.3. Teleologický výklad a ekonomická analýza práva

V druhej časti tejto práce sme popísali zložitý problém práva na ochranu súkromia a práva na ochranu osobnosti. Kapitoly 2.1 a 2.2 identifikovali dva kľúčové problémy ktorými sa táto práca zaoberá. Prvým je, čo presne spadá pod právo na ochranu súkromia, resp. aká aktivita ľudskej osoby je chránená v rámci práva na súkromie. Druhým je otázka či a v akej výške má byť poskytnuté zadosťučinenie v prípade zásahu do práva na súkromie a na ochranu osobnosti.

Doterajší exkurz do teleologického výkladu nám v tomto nie je príliš nápomocný. Napríklad je pomerne jednoduché skonštruovať subjektívny účel ustanovení občianskeho zákonníku, ktoré upravujú ochranu osobnosti. Dôvodová správa k občianskemu zákonníku výslovne stanovuje k ustanoveniam §§ 81-83 nasledovné: „*osnova sleduje cieľ zákonnej garancie prirodzených práv človeka, či už sú v zákone spomenuté, alebo nie.*“ Text dôvodovej správy nám umožňuje konštruovať, resp. si vytvoriť aspoň základnú predstavu aj o individuálnych objektívnych účeloch

²²² HOLLÄNDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2003, s. 60.

²²³ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 206.

tejto právnej úpravy, najmä výslovne odkazuje na čl. 2 ods. 3 Listiny²²⁴ To nám ale nijak zvlášť nepomáha.

V prípade práva na súkromie, ku ktorej je predmetná dôvodová správa ešte skúpejšia na slovo, zás tvorcovia zákona deklarujú: „(...) *ochrana súkromia človeka vychádza zo štandardného poňatia.*“²²⁵ Neodpustím si poznámku, že pri písaní tejto práce sa mi zatiaľ nepodarilo pochopiť, čo je v poňatí ochrany súkromia štandardom, na druhej strane to je zrejme aj dôvod, prečo nie som spoluautorom občianskeho zákonníka (resp. jeden dôvod z mnohých). Individuálne aj všeobecné objektívne účely je, myslím, možné aspoň do nejakej miery určiť na základe výkladu v predchádzajúcej časti tejto práce.

To však stále, aspoň podľa môjho názoru, nie je postačujúce pre riešenie problémov uvedených v hypotéze tejto práce, teda určiť ako naplniť satisfakčnú, reštitučnú a prípadne prevenčnú funkciu sankcie, resp. povinosti nahradiť ujmu v prípade zásau do chránených práv

A tak sa situáciu pokúsime zachrániť za pomoci *law & economics*. Ako píše Jan Wintr, hodnotu účelnosti je možné chápať ako cieľ teleologického výkladu ako takého. V rámci zohľadnenia dôsledkov právnej regulácie sa zameriavame predovšetkým na interpretáciu právnej normy s ohľadom na jej sociálne a ekonomické dôsledky.²²⁶ Podľa Wintra: „*s hodnotou účelnosti úzko súvisí požiadavka, aby právna úprava efektívne napĺňala zamýšľaný účel a nemala nežiadúce vedľajšie účinky. Sociálne a ekonomické dôsledky tej či onej interpretačnej varianty tak môžeme posudzovať ako z hľadiska sledovaných účelov regulácie, tak vynaložených nákladov, prípadne podľa Bydlinského*

²²⁴ Ministerstvo spravodlnosti ČR. *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Online. Dostupné z: obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu [cit. dňa 27.12.2023], s. 63.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s.143.

právnych zásad²²⁷ zvažovať vhodnosť právnej úpravy na uskutočňovanie jej účelov, utilitaristicky chápanú užitočnosť aj hospodársku efektívnosť.“²²⁸ V tejto práci budeme predovšetkým sledovať kritérium vhodnosti danej právnej úpravy na uskutočňovanie jej účelov a hľadisko sledovaných účelov regulácie.

4. Ekonomická analýza práva na súkromie a ochranu osobnosti

Vzhľadom na to, že existuje mnoho prístupov k ekonomickej analýze práva, v tejto časti sa zameriame najprv na predstavenie niekoľkých jednoduchých mikroekonomických konceptov, ktoré reprezentujú základ *law & economics* ako ho chápeme v tejto práci. Ďalej už budeme pokračovať s konkrétnymi ekonomickými metódami aplikovanými na otázky práva na súkromie. V kapitole 4.2. sa najprv dotkneme problematiky oceňovania súkromia a v kapitole 4.3. náhrady škody za difamačné prejavy.

4.1. Stručný úvod k *law & economics*

Ako píše Aleš Gerloch, právna veda sa rozvíja v interakcii s ostatnými spoločenskými vedami, okrem iného aj s vedou ekonomickou.²²⁹ Ekonomická analýza práva je však prekvapivo ťažko definovateľná disciplína. Jeden možný a pomerne stručný popis je definícia zo základnej učebnice Roberta Coopera a Thomasa Ulena, že „*ekonómia poskytuje behaviorálnu teóriu, na základe ktorej je možné predpovedať ako budú ľudia reagovať na zákony. Takáto teória má prekonať intuíciu podobne, ako veda*

²²⁷ Franz Bydlinski popisuje 12 fundamentálnych zásad práva a to: 1. ochranu elementárnych osobnostných hodnôt, 2. slobodu, 3. distributívnu spravodlivosť, 4. existenčné minimum, 5. princíp diferencie (zlepšovania postavenia znevýhodnených skupín), 6. komutatívna spravodlivosť, 7. právna istota, 8. ochrana nadobudnutých práv, 9. ochrana prostredníctvom právnej organizácie, 10. účelnosť ako vhodnosť právnej úpravy, 11. účelnosť ako užitočnosť, 12. účelnosť ako hospodárska efektívnosť. Cit. podľa WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s.125-126.

²²⁸ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s.143.

²²⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 28.

prekonáva sedliacky rozum.“²³⁰ Obdobný prístup má aj Tomáš Richter, ktorý ekonómiu chápe ako prediktívnu teóriu a píše: „Bez takejto teórie mení právotvorca oblasť svojej miestnej a vecnej pôsobnosti v princípe na experimentálne laboratórium, v ktorom pri výkone svojej právomoci postupuje metódou pokusov a omylov.“²³¹

To ale nie je jediný možný prístup k *law & economics*, ktorý existuje. Skôr naopak. Broulík a Bartošek identifikovali celkovo šesť variant ekonomického prístupu k právu. Okrem tradičnej rivality medzi chicagskou školou (ku ktorej patria nestori *law & economics* ako Richard Posner, Gary Becker a Ronald Coase) a newhavenskou školou identifikovali ešte teóriu verejnej voľby, novú inštitucionálnu ekonómiu, rakúsku školu²³² (ktorú nazývajú aj libertariánskou) a behaviorálnu ekonómiu.²³³ Vzhľadom na to uvediem niekoľko základných téz o ekonomickej analýze práva, na základe ktorých v tejto práci postupujem. Tieto tézy by mali byť postačujúce východiská pre nasledujúce kapitoly, v ktorých prejdeme k samotnej aplikácii ekonomickej analýzy práva na oblasť práva na súkromie a ochrany osobnosti. Zároveň tieto tézy popisujú moju predstavu o tom, čo je *law & economics*, avšak nie preto, že by som si nebol vedomý, že sú aj iné predstavy, alebo preto, že by som s týmito inými predstavami nesúhlasil. Je to skrátka

²³⁰ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 3.

²³¹ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 3.

²³² Pri troche nadsádzky by sme rakúsku školu mohli nazvať aj školou českou, pretože jej zakladateľ, ktorého bohužiaľ Broulík a Bartošek vo svojej, inak veľmi kvalitnej práci, opomenuli bol Carl Menger, ktorý vyštudoval právo na Univerzite Karlovej v Prahe. Známejšími predstaviteľmi školy sa však stali F.A. von Hayek a Friedrich Mises, najmä ako hlasní kritici socialistických ideí (poz. napr. HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání*. Praha: Beck, 2005, s. 240.). Myslím, že vnímanie rakúskej školy ako „protisocialistickej“ je trochu na škodu a odpútava pozornosť od veľmi zaujímavých, na svoju dobu možno až revolučných prác jej zakladateľov Mengera a Eugena von Böhm-Bawerka. Okrem toho mala v Česku, resp. Československu rakúska škola mnoho nasledovníkov: Broulík a Bartošek zmieňujú Karla Engliša, ale značne ovplyvnení „Rakúšanmi“ boli aj Albín Bráf a Alois Rašín. Všetci traja menovaní boli absolventmi Právnickej fakulty Univerzity Karlovej (HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání*. Praha: Beck, 2005, s. 500-505.).

²³³ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 66-82.

preto, že tieto tézy postačujú a považujem ich za akési minimum ekonomickej analýzy práva.

4.1.1. *Ekonomía ako veda o ľudskom správaní*

Existuje samozrejme viacero definícií ekonomie ako vedy. Nordhaus a Samuelson napríklad uvádzajú, že ekonomia je „štúdium toho, ako spoločnosti využívajú vzácne zdroje a služby a ako ich distribujú medzi jednotlivcov.“²³⁴

Robert Holman používa širšiu definíciu ekonomie. Podľa neho je ekonomia veda o ľudskom správaní, presnejšie povedané „*pojeda o účelnom ľudskom správaní a nezamýšľaných účinkoch tohoto správania*“.²³⁵ Tento prístup vychádza okrem iného z práce Garyho S. Beckera, nositeľa Nobelovej ceny za ekonomiu za rok 1992, podľa ktorého je definícia ekonomie ako vedy zaoberajúcej sa hmotnými statkami príliš úzka a zároveň najmenej uspokojujúca.²³⁶ Podľa Beckera ekonomia nie je obmedzená hmotnými statkami ani trhom. Ceny, či už peňažné, alebo implikované považuje za miery nákladov príležitosti za využívanie vzácnych zdrojov.²³⁷ A tak je podľa neho ekonomický prístup nutné považovať za komplexný a aplikovateľný na všetko ľudské správanie.²³⁸ Becker navyše predpokladá, že všetci jednotlivci maximalizujú úžitok (k tomu tiež ďalej), avšak sa jedná o úžitok nie objektívne posudzovaný, ale úžitok tak, ako ho jednotlivci sami vnímajú.²³⁹ Becker vďaka tomuto predpokladu rozvinul ekonomickú analýzu viacerých oblastí ľudskej činnosti, vrátane analýzy incentív kriminálneho správania a trestného práva ako takého.²⁴⁰

²³⁴ SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics*. 19. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010, s. 4.

²³⁵ HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 7.

²³⁶ BECKER, Gary S. *The economic approach to human behavior*. Chicago: University of Chicago Press, 1978, s. 4.

²³⁷ Ibid. s. 6.

²³⁸ Ibid., s. 8.

²³⁹ BECKER, Gary S. Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior. *The Journal of political economy*. 1993, roč. 101, č. 3, s. 386.

²⁴⁰ Ibid., s. 389 a nasl.

4.1.2. Racionalita

Základným axiómom ekonómie je, že ľudia sa správajú racionálne tak, aby dosiahli preferovaný cieľ. Ako uvádza Holman, racionálne správanie nemusí byť vedomé, často je to skôr naopak.²⁴¹ Predpoklad racionality neznamená, že *homo oeconomicus* neustále kalkuluje a zvažuje možnosti, že je vždy dokonale informovaný a znalý všetkých alternatív jednania. Znamená to, že človek nerobí chyby systematicky. Navyše, pre racionálne jednanie je charakteristická aj istá miera neznalosti, tzv. racionálna neznalosť, alebo racionálna apatia. Jednotliví aktéri sa totiž snažia optimalizovať mieru informácií, ktoré potrebujú získať pre dané rozhodnutie a to tak, že získavajú také množstvo informácií, že sa medzný prínos informácie rovná medzným nákladom na informácie.²⁴² Inými slovami, je istý limit informácií potrebných pre rozhodnutie, ktoré sa ešte oplatí získať, avšak viac informácií sa človeku už získať nevyplatí, pretože by sa mohli týkať tak zriedkavých situácií a fenoménov, že tieto nenastanú takmer nikdy. Aj informácie sú totiž statkom, ktorý má svoju cenu a pre ktorý platí zákon klesajúceho medzného úžitku. Paradoxom informácií je, že je nákladné ich získať, ale naopak veľmi lacné ich reprodukovať.²⁴³

Je predmetom debaty medzi ekonómami (a právnikmi) do akej miery je predpoklad človeka, ako racionálneho aktéra realistický. Napríklad Tomáš Richter je v tomto smere pomerne skeptický, uznáva však, že správanie človeka je vedené zámerom racionality, aj keď ho nutne nemusí dosahovať (Richter píše o obmedzenej poznávacej schopnosti). Na druhej strane aj pri takto reálne neracionálnom človeku má ekonomická analýza jednu výhodu a tou je jej predikčná schopnosť.²⁴⁴ Inými slovami, nemusí byť až tak podstatné, či sa jednotlivец skutočne rozhoduje ako *homo oeconomicus*, podstatné je, či je za pomoci ekonomickej teórie možné predvídať jeho správanie. Ako píše Pavel

²⁴¹ HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 9-10.

²⁴² Ibid., s. 11-12.

²⁴³ SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics. 19. vyd.* New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010, s. 221.

²⁴⁴ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 9-10.

Holländer: „*Sila vedeckej teórie náležiackej do sféry praktického rozumu je všeobecne určovaná dvomi faktormi: Prvým je jej konzistentnosť a druhým potom jej explikačná a predikčná potencia.*“²⁴⁵

Napokon treba poznamenať, že sú oblasti, v ktorých sa zdá, že ľudia sa správajú systematicky iracionálne. Napríklad ľudia ťažko spracúvajú udalosti, u ktorých je nízka pravdepodobnosť, že sa udejú, alebo pravidelne nesprávne vyhodnocujú tzv. utopené náklady (*sunk costs fallacy*).²⁴⁶ Je teda vhodné mať na pamäti, že racionalita ľudského správania nie je nekonečná.

4.1.3. Maximalizácia úžitku, ale nie nutne efektívnosť

Koncept maximalizácie úžitku má neraz negatívne konotácie a laici si, zdá sa, často predstavujú, že ekonómia je, ako píše Holman, „*prízemná materialistická veda bez mravných základov (...)*“²⁴⁷ *Law & economics*, alebo aspoň chicagska škola predpokladá, že človek racionálne maximalizuje svoj úžitok aj v prípade, že sa neúčastní výmeny na trhu.²⁴⁸

Maximalizácia predpokladá, že racionálny aktér je schopný zoradiť svoje preferencie podľa toho, do akej miery ho uspokojujú, resp. do akej miery sú v súlade s cieľmi, ktoré chce dosiahnuť.²⁴⁹ V takej situácii sa môže ocitnúť nielen spotrebiteľ na trhu, ale napríklad aj sudca, ktorý stojí pred rozličnými možnosťami výkladu daného normatívneho textu. V takom prípade by podľa Wintrovej zásady zohľadnenia účelu právnej normy mal vybrať ten výklad, ktorý účelu normy zodpovedá najlepšie.²⁵⁰ V

²⁴⁵ HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 127.

²⁴⁶ POSNER, Richard A. *Economic analysis of law. 9th ed.* New York: Wolters Kluwer, 2014, s. 19.

²⁴⁷ HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání.* Praha: C.H. Beck, 2007, s. 15.

²⁴⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 5.

²⁴⁹ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition.* Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 13.

²⁵⁰ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva.* Praha: Auditorium, 2013, s. 129.

takom prípade sudca maximalizuje účelnosť. Ako vidíme, tento prístup nehovorí nič o maximalizácii bohatstva, ani o efektívnosti práva ako takého.

Je pravda, že v oblasti ekonomickej analýzy práva sa o efektívnosti ako cieľa právnej regulácie popísalo mnoho a jedným z hlavných protagonistov tohoto prístupu je Richard Posner.²⁵¹ Konceptí efektívnosti existuje veľké množstvo. Všeobecne sa za efektívne považuje také usporiadanie, pre ktoré platí, že buď nie je možné produkovať rovnaký objem výstupov za použitia nižšieho objemu vstupov, alebo nie je možné produkovať väčšie množstvo výstupov za použitia rovnakého objemu vstupov.²⁵² Iná definícia je, že efektívne usporiadanie je také, ktoré nie je možné nijak reorganizovať aby bol nejaký aktér uspokojený viac bez toho, aby iný aktér nebol uspokojený menej. V tejto definícii čitateľ iste rozoznal tzv. Paretovu efektívnosť.²⁵³ Posner je zase proponentom iného konceptu, a to Kaldor-Hicksovho poňatia efektívnosti, ktoré sa niekedy označuje aj ako potenciálna Paretova efektívnosť a podľa ktorého aktéri, ktorí zmenou usporiadania získavajú, jednak získajú viac uspokojenia, než tí ktorí nejaký úžitok stratili, a jednak im túto ich stratu sú potenciálne schopní kompenzovať. Či ku kompenzácii skutočne dôjde pritom nie je podstatné.²⁵⁴

Z Kaldor-Hicksovej efektívnosti tak niektorí predstavitelia chicagskej školy následne vyvodzujú, že efektívnosť je cieľom práva ktorý je kľúčový, či dokonca dôležitejší, než kritérium spravodlivosti.²⁵⁵ Dokonca na základe toho formulujú (z môjho pohľadu empiricky nepotvrdené) predstavy o tom, že *common law* je postavené

²⁵¹ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický prístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 60.

²⁵² COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 13.

²⁵³ SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics. 19. vyd.* New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010, s. 160.

²⁵⁴ POSNER, Richard A. *Economic analysis of law. 9th ed.* New York: Wolters Kluwer, 2014, s. 14.

²⁵⁵ MERCURO, Nicholas a MEDEMA, Steven G. *Economics and the law: from Posner to post-modernism*. Princeton: Princeton University Press, 1997, s. 59.

na princípe efektívnosti a podobne.²⁵⁶ S týmito závermi však nesúhlasia ani inak hlasní proponenti *law & economics*, ako napríklad Richard Epstein, ktorý poukazuje na to, že takéto závery sa priečia reálnemu vývoju *common law*.²⁵⁷ Koniec koncov aj samotný Posner niektoré svoje závery v tomto smere časom zrevidoval, hoci si niesom istý, či súhlasím s Pavlom Holländerom, že sa jedná práve o obrátenie svätého Pavla (zato súhlasím s jeho tézou, že štát by sa nemal obmedziť na entitu, ktorej účelom je napĺňanie eudaimonistických požiadaviek občanov).²⁵⁸

Pre účely tejto práce je podstatná jedna vec, a to že *law & economics* síce začala analýzou problému efektívnosti rozdelenia statkov a transakčných nákladov Ronaldom Coasem²⁵⁹ a intenzívne sa týmito problémami zaoberá, pre nami riešený problém však nie sú až tak podstatné. V zásade jediný predpoklad ktorý potrebujeme v oblasti efektivity je, že zásah do práva na súkromie, alebo do práva na ochranu osobnosti je porušením Paretovho optima, a ten kto z tohoto porušenia mal úžitok musí kompenzovať zníženie úžitku tomu, koho právo bolo predmetným zásahom narušené (k tomu podrobnejšie nasledujúci bod).

4.1.4. Incentívy a náhrada škody

Zo skutočnosti, že ľudia sa snažia o racionálnu maximalizáciu úžitku vyplýva, že ich správanie je ovplyvniteľné za pomoci cenových incentív. V práve sú takýmito cenami napríklad pokuty či tresty. Zákonodarca sa tak môže snažiť znížiť výskyt nevhodného, či nechceného správania v spoločnosti tým, že navýši ceny takéhoto správania. Ako uvádza Posner, základnou funkciou práva z ekonomického hľadiska je

²⁵⁶ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 61.

²⁵⁷ EPSTEIN, Richard A. *Právo, ekonomie a politika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 266 a nasl.

²⁵⁸ HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 115-117.

²⁵⁹ Jedná sa o známy článok *The Problem of Social Cost* (COASE, Ronald H. The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics*. 1960, Vol. III, s.1-44. ISSN: 0022-2186.)

meniť incentívy.²⁶⁰ Incentívou pritom rozumieme externú motiváciu jednotlivca k istému správaniu.²⁶¹ *Law & economics* teda predstavuje aplikáciu klasickej (Broulík a Bartošek uvádzajú neoklasickej) mikroekonomickej teórie na právo. Incentíva je teda chápaná podobne ako cena na trhu.²⁶²

Cena však nemusí byť len trhovú, resp. peňažnú, Becker používa termín tieňové ceny, ktorými sú napríklad čas nutný na vytvorenie určitého statku (v širokom zmysle slova, aj nehmotného, či nezobchodovateľného), t.j. náklady príležitosti.²⁶³ Takéto tieňové ceny ale môžu byť uložené aj vlastným pričinením človeka, takými sú napríklad diskriminačné predsudky voči iným ľuďom napríklad na základe ich rasy, či pohlavia.²⁶⁴ Pre to, aby incentívy fungovali tak, ako je zamýšľané je nevyhnutná ich dôsledná aplikácia. Napríklad v prípade trestného práva má význam nielen vážnosť sankcie, teda výška trestnej sadzby, ale aj pravdepodobnosť, s akou bude trestané konanie odhalené a potrestané.²⁶⁵

Obdobná je situácia v prípade súkromných deliktov, resp. súkromnoprávneho záväzku z deliktu. Ekonomickým účelom záväzkov z deliktu je poskytnúť incentívu poškodeným aj páchatelom, aby internalizovali škodu, resp. ujmu. Pokiaľ je potenciálny škodca nútený internalizovať tieto náklady v podobe povinnosti nahradiť škodu, je motivovaný k tomu, aby sa škodlivému správaniu vyhýbal a aby vynaložil úsilie na prevenciu.²⁶⁶

²⁶⁰ MERCURO, Nicholas a MEDEMA, Steven G. *Economics and the law: from Posner to post-modernism*. Princeton: Princeton University Press, 1997, s. 58.

²⁶¹ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 47.

²⁶² Ibid., s. 48.

²⁶³ BECKER, Gary S. *The economic approach to human behavior*. Chicago: University of Chicago Press, 1978, s.6.

²⁶⁴ BECKER, Gary S. Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior. *The Journal of political economy*. 1993, roč. 101, č. 3, s. 386-389 a s. 401-402

²⁶⁵ BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 49.

²⁶⁶ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 177-178.

Náhrada škody, alebo zadosťučinenie za spôsobenú ujmu sú z ekonomického hľadiska nástroje, ktoré poškodeného navracajú na pôvodnú úroveň indifferenčnej krivky, ako by bol, keby k deliktu nedošlo.²⁶⁷ Pritom indifferenčnou krivkou sa rozumie krivka, ktorá porovnáva preferenciu danej osoby k dvom statkom, ktoré sú substitútmi. Koncept substitúcie obvykle ekonómia používa pri rozhodovaní spotrebiteľa. Ten má obmedzené zdroje a chce optimalizovať množstvo dvoch statkov, medzi ktorými si vyberá. Indifferenčná krivka znázorňuje všetky kombinácie predmetných statkov, ktoré spotrebiteľovi prinášajú rovnaké uspokojenie.²⁶⁸ Z hľadiska analýzy práva na náhradu škody či ujmy ide o substitúciu medzi dvomi statkami, resp. dvomi situáciami: keď je osoba nepoškodená (v našom prípade keď do jej súkromia či osobnosti nebolo nijak zasiahnuté) a keď je poškodená, ale dostala príslušnú kompenzáciu, teda náhradu škody, či zadosťučinenie za ujmu, ktorú utrpela. Výška kompenzácie alebo ujmy je nastavená správne vtedy, ak potenciálny poškodený je indiferentný medzi stavom, kedy k poškodeniu nedošlo, a stavom kedy k poškodeniu došlo, ale dostal kompenzáciu.²⁶⁹ V prípade zadosťučinenia za nehmotnú ujmu v prípade úmrtia, či poškodenia zdravia, či iných nehmotných statkov (vrátane súkromia, alebo ochrany osobnosti) nebude zadosťučinenie nikdy dokonalé, pretože tu dochádza k zásahu do statkov, ktoré nemajú len ekonomický úžitok. V takom prípade ale môže ekonomická analýza byť nápomocná aspoň v tom, že poskytne uspokojivé vysvetlenie toho, ako bolo príslušné zadosťučinenie stanovené.²⁷⁰

4.1.5. *Ekonómia pozitívna, nie normatívna*

Už v roku 1924 Karel Engliš píše: „*Normatívna konštrukcia vedy hospodárskej nie je možná. Pod zorným uhlom toho, čo byť má a čo jest povinné nie je možné zjavov*

²⁶⁷ Ibid., s. 243.

²⁶⁸ HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 35-36.

²⁶⁹ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 243.

²⁷⁰ Ibid., s. 244.

hospodárskych vidieť. Úžitok, výnos, statok atď. nie sú predsa zjavy povinnosť.“²⁷¹ Napriek tomu sa niektorí moderní ekonómovia tvrdohlavo snažia ekonómiu formulovať ako normatívnu vedu.

Nordhaus a Samuelson formulujú rozdiel medzi pozitívnou a normatívnou ekonómiou tak, že pozitívna ekonómia sa zaoberá zisteniami, ktoré je možné overiť napríklad empiricky, normatívna zahŕňa otázky etické, či otázky férovosti, rovnosti (či skôr nerovnosti) a podobne.²⁷² Holman doporučuje hodnotové súdy prenechať do oblasti filozofie, ekonómia sa podľa neho zaoberá analytickými súdmi a zodpovedá na otázky „ako to je?“, prípadne „prečo to tak je?“ a nie na otázku „čo by malo byť?“ Podľa Holmana ak má byť ekonómia skutočnou vedou, musí byť pozitívnou vedou.²⁷³ Dokonca aj Richard Posner (viac menej) súhlasí a píše, že „*ekonóm nemôže povedať spoločnosti, či sa má snažiť limitovať krádeže, ale môže preukázať, že by nebolo efektívne pripustiť kradnutie bez limitu a môže tak objasniť hodnotový konflikt.*“²⁷⁴ Pripúšťa však, že jeho postoj má ako pozitívne, tak aj normatívne elementy.²⁷⁵

Podľa Milтона Friedmana je pozitívna ekonómia nezávislá na konkrétnych etických pozíciách a normatívnych úsudkoch. Normatívna ekonómia na druhej strane musí vychádzať z pozitívnej ekonomie, pretože každá navrhovaná politika musí spočívať na predikciách o tom, aké následky daná politika spôsobí.²⁷⁶ Cieľom pozitívnej ekonomie je vytvoriť teóriu, ktorá popisuje skutočnosť, pričom kľúčové pre posudzovanie kvality takej teórie je jej predikčná schopnosť a nie realističnosť jej

²⁷¹ ENGLIŠ, Karel. *Národní hospodářství. (Příručka.)* Brno: Nakladatel Fr. Borový, 1924, s. 575.

²⁷² SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics. 19. vyd.* New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010, s. 6.

²⁷³ HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání.* Praha: C.H. Beck, 2007, s. 4.

²⁷⁴ POSNER, Richard A. *Economic analysis of law. 9th ed.* New York: Wolters Kluwer, 2014, s. 31.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ FRIEDMAN, Milton. The methodology of positive economics (1953). In: MÄKI, Uskali (ed.). *The methodology of positive economics. Reflections on the Milton Friedman legacy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 4-5.

predpokladov.²⁷⁷ Friedman potom definuje ekonómiu nasledovne: „*Ekonómia ako pozitívna veda je súbor predbežne akceptovaných zovšeobecnení o ekonomických fenoménoch, ktorá môže byť použitá na predvídanie následkov zmeny okolností.*“²⁷⁸

Napriek vyššie uvedenému sa neustále objavujú práce, ktoré sa snažia integrovať do analýzy práva prvky normatívnej ekonómie. V nedávnej dobe sú často zabalené do kamuflážnej siete behaviorálnej ekonómie. A tak napríklad Cass Sunstein a Richard Thaler (nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 2017²⁷⁹) prichádzajú s pojmami ako „libertariánsky paternalizmus“ a argumentujú, že preferencie ľudí sú často nesprávne sformované (*ill-formed*). Preto by ich zákonodarca mal ovplyvňovať za pomoci minimálnych potrebných paternalistických zásahov tým, že východzie pravidlá nastaví tak, aby pozitívne ovplyvnil správanie adresátov týchto pravidiel, ktorým ale umožní z týchto pravidiel opt out²⁸⁰ (v tom zrejme spočíva ten libertariánsky element).

Nathan Berg sa potom otvorene prihovára za normatívnu behaviorálnu ekonómiu, keď označuje prístup klasickej ekonómie ako „cnostnú anarchiu“ a tvrdí, že behaviorálna ekonómia by mala aspirovať na to, aby ovplyvňovala ekonomickú politiku. Za hlavnú prekážku v ceste za týmto cieľom považuje Berg koncept *homo oeconomicus*, ktorý je podľa neho príliš špecifický na to, aby na jeho základe bežné publikum pochopilo navrhované politiky.²⁸¹ Zdá sa, že normatívna ekonómia je ďalšia z myšlienok, ktoré odmietajú zahnúť. V tejto práci sa však budeme snažiť zostať v mantineloch ekonómie pozitívnej a behaviorálnu ekonómiu využiť tam, kde sú jej závery empiricky podložené.

²⁷⁷ Ibid., s. 7-8.

²⁷⁸ Ibid., s. 39.

²⁷⁹ Nobel Prize Outreach. *Richard H. Thaler*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2017/thaler/facts/> [cit. dňa 30.12.2023]

²⁸⁰ SUNSTEIN, Cass R. a THALER, Richard H. Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron. *The University of Chicago Law Review*. 2003, roč. 70, č. 4, s. 1180 a 1189-1190.

²⁸¹ BERG, Nathan. Normative behavioral economics. Online. *The Journal of socio-economics*. 2003, roč. 32, č. 4, s. 424.

4.1.6. Externality

Pokiaľ analyzujeme dôsledky nejakého konania, nesmieme zabudnúť na dôsledky nezamýšľané. Takými sú externality, ktoré Nordhaus a Samuelson považujú za príklad neefektívnosti. Externalitou sú situácie, keď nejaký aktér uvalí na iného náklady (prípadne zisky) bez toho, aby táto iná osoba s tým súhlasila, alebo vôbec bola súčasťou transakcie pri ktorej k externalitám dochádza.²⁸² Externality nemusia byť nevyhnutne negatívne, príkladom pozitívnej externality sú napríklad vedecké objavy, ale negatívne externality sú omnoho častejšie predmetom záujmu ekonómie aj práva. Typickými negatívnymi externalitami sú napríklad znečisťujúce emisie.²⁸³

Cooter a Ulen problematiku externalít vysvetľujú práve na príklade továrne, ktorá do rieky vypustí toxický odpad. Tým továrňou uvalí na obyvateľov v okolí rieky náklady, ktoré títo nemali žiadnu vôľu niesť. Vo svete bez práva, ktoré by na takúto situáciu by pôvodca externality (továrňou) nemusela za poškodenie obyvateľov nič platiť a tým by bol motivovaný sa aj naďalej správať bezohľadne. Továrňou sa teda správa, akoby s vypúšťaním odpadu neboli spojené žiadne náklady, hoci v skutočnosti také náklady existujú (napr. na vyčistenie rieky, zabezpečenie iného zdroja vody pre obyvateľov a pod.). Z ekonomického hľadiska sa pôvodca externality správa takto, pretože existuje rozdiel medzi súkromnými medznými nákladmi (nákladmi továrne na výrobu) a verejnými medznými nákladmi (súkromné medzné náklady a medzné náklady uvalené na obyvateľov žijúcich pri rieke).²⁸⁴

4.2. Valuácia súkromia

Je zaujímavé, že ekonomickou analýzou súkromia, resp. práva na jeho ochranu sa *law & economics* aj mikroekonómia zaoberá pomerne dlho- najmenej od 70. rokov 20. storočia. Bohužiaľ, nie všetky pokusy analyzovať súkromie zostali dobre. Tak napríklad Richard Posner sa vo svojom článku z roku 1981 snaží prepojiť právo na

²⁸² SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics*. 19. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010, s. 36.

²⁸³ Ibid., s. 164 a s. 271.

²⁸⁴ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics*. 6th edition: Pearson New International Edition. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 39.

súkromie s ekonomickou analýzou informácií. Je zaujímavé, že Posner sa obáva skôr toho, že informácií sa strane, ktorá sa o ne zaujíma nepodarí získať dostatok a tento nedostatok informácií bude prekážkou pre efektívne fungovanie napríklad pracovného trhu.²⁸⁵ Posner prirovnáva situáciu na pracovnom trhu s kúpou tovaru- podobne ako sa obchodník snaží predat' tovar v obchode, snaží sa aj uchádzač o zamestnanie „predat'“ zamestnávateľovi svoje schopnosti a Posner argumentuje tým, že pokiaľ nie je dovolené obchodníkovi zatajovať vlastnosti svojho tovaru (lebo by sa mohlo jednať o podvod), nemalo by byť dovolené ani zamestnancom zatajovať potenciálne negatívne informácie o sebe.²⁸⁶ Podľa neho legislatíva chrániaca súkromie je redistributívna a znižuje efektívnosť ekonomického systému miesto aby ju zvyšovala.²⁸⁷ Dá sa teda zhrnúť, že podľa Posnera je právo na súkromie pre spoločnosť čistá príťaž.

Richard Epstein v článku nazvanom *A Taste for Privacy?* ako názov napovedá naznačuje, že ľudia majú akúsi podivnú „chuť“, či túžbu na súkromie. Epstein sa na súkromie pozerá z evolučného hľadiska a píše, že za významnými právnymi konceptmi *common law* ako napríklad civilné delikty (*tort*), vlastnícke práva, zmluvné a rodinné právo sú silné evolučné tlaky, ale nie je si istý, či takéto vysvetlenie je možné aj v prípade práva na súkromie.²⁸⁸ Epstein kritizuje snahu zdôvodniť právo na súkromie prostredníctvom benefitov pre spoločnosť v podobe efektívnosti a maximalizácie bohatstva, rovnako kritický je ale aj k zdôvodneniam stojacim na ochrane menšín, či antidiskriminačnom zákonodarstve.²⁸⁹

Obdobne ako Posner pristupuje k súkromiu aj George Stigler (Nobelova cena za ekonómiu v roku 1982²⁹⁰), ktorý sa pridrižiava tradičného modelu, že súkromné

²⁸⁵ POSNER, Richard A. The Economics of Privacy. *The American economic review*. 1981, roč. 71, č. 2, s. 405.

²⁸⁶ Ibid., s. 406.

²⁸⁷ Ibid., s. 408.

²⁸⁸ EPSTEIN, Richard A. A Taste for Privacy? Evolution and the Emergence of a Naturalistic Ethic. *The Journal of Legal Studies*. 1980, roč. 9, č. 4, s. 675.

²⁸⁹ Ibid., s. 680.

²⁹⁰ Nobel Prize Outreach. *George J. Stigler*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1982/stigler/facts/> [cit. dňa 31.12.2023].

informácie o jednotlivcoch je nákladné získať (a Stigler dokonca pochybuje či je následne lacné ich šíriť), navyše podľa neho osobné informácie sú často nepresné a je ich ťažko možné aktualizovať.²⁹¹ Rovnako ako Posner sa aj Stigler prikláňa k názoru, že ochrana súkromia vo všeobecnosti zvyšuje transakčné náklady na rôznych trhoch, od pracovného trhu po úverový, resp. iné finančné trhy.²⁹²

Tieto práce formulovali základ ekonomického ponímania súkromia ako kompromisu, resp. indifereenčnej krivky medzi súkromím a informáciami. Je však zrejmé, že tento prístup do istej miery zastaral s tým, ako sa zber informácií stal vďaka technológiám čoraz lacnejším. Príkladom sú napríklad sociálne siete a internetové vyhľadávače, ktoré sledujú aktivitu používateľov a priradujú im unikátne sieťové identifikátory a podobne. Navyše, vďaka tejto technologickej zmene sa entitami zasahujúcimi do súkromia stali čoraz viac súkromní aktéri, najmä obchodné spoločnosti, narozdiel od situácie z rokov ešte nedávno minulých, keď do súkromia zasahovali hlavne vlády, prípadne médiá. Na túto technologickú zmenu reagovalo aj platné právo, a to novou legislatívou verejnoprávnej povahy.²⁹³

S týmito novými spôsobmi zásahov do súkromia prišla nevyhnutne aj snaha kvantifikovať ich dopady a najmä porovnať výhody a náklady súkromia, alebo naopak využívania osobných informácií.²⁹⁴ Lenard a Rubin uznávajú, že lepšie informácie môžu umožniť efektívnejšie fungovanie trhov. Napríklad obchodníci dokážu lepšie odhadnúť preferencie ich zákazníkov, vďaka čomu nenakupujú od dodávateľov tovar, o ktorý zákazník nebude mať záujem, alebo dokážu umiestňovať vďaka lepším dátam svoje kamenné obchody tam, kde najlepšie obslúžia zákazníkov. Spotrebiteľ zas dokáže získať lepšie informácie pre svoju voľbu napríklad prostredníctvom internetových porovnávačov cien a detailných recenzií. Vďaka už vyššie zmienenému teorému, že

²⁹¹ STIGLER, George J. An Introduction to Privacy in Economics and Politics. *The Journal of Legal Studies*. 1980, roč. 9, č. 4, s. 625.

²⁹² Ibid., s. 629.

²⁹³ KÜHN, Zdeněk. Transformace pojmu soukromí na počátku třetího milénia. *Jurisprudence*. 2017, č. 2, s. 5-7.

²⁹⁴ LENARD, Thomas M a RUBIN, Paul H. In Defense of Data: Information and the Costs of Privacy. *Policy & Internet*. 2010, roč. 2, č. 1, s. 151.

informácia je forma verejného statku sa Lenard a Rubin domnievajú, že externality súvisiace s použitím informácií budú skôr pozitívne, ako negatívne.²⁹⁵ Za takú pozitívnu externalitu považujú napríklad transparentnejší prístup k informáciám o cene a tým pádom horšiu možnosť cenovej diskriminácie voči spotrebiteľovi,²⁹⁶ negatívnou externalitou je napríklad krádež identity a s tým súvisiace podvodné správanie.²⁹⁷

Od analýzy prínosov a nákladov zásahov do súkromia je to už len krok k valuácii súkromia ako takého. To sa však ukazuje ako nemenej zložitý problém. Podľa Alessandra Acquisitiho je jedným z dôvodov to, že súkromie je jednou z oblastí, kde sa ľudia systematicky nesprávajú racionálne, čo sa prejavuje okrem iného v tom, že aj osoby, ktoré deklarujú, že im záleží na ochrane súkromia sú napríklad v online prostredí ochotné poskytnúť svoje privátne dáta za relatívne malé protiplnenie, často je ním len pohodlnejšie používanie internetových služieb.²⁹⁸ Podľa Acquisitiho je málo pravdepodobné, že ľudia dokážu v otázkach súkromia konať racionálne v ekonomickom zmysle tohoto slova. Zároveň podľa neho v oblasti práva na súkromie nekonzistentnosť medzi osobnými preferenciami ktoré jednotlivci deklarujú a ich reálnym správaním. Obzvlášť majú jednotlivci podľa Acquisitiho tendenciu sa chrániť pred narušením súkromia menej, než by bolo vhodné.²⁹⁹ Ako zistili Amos Tversky a Daniel Kahneman v prípadoch takýchto neurčitých preferencií do rozhodovacieho procesu vstupujú nepredvídateľné faktory, napríklad to, ako je problém, o ktorom sa má jednotliviec

²⁹⁵ Ibid., s. 153.

²⁹⁶ Ibid., s. 162.

²⁹⁷ Ibid., s. 169.

²⁹⁸ ACQUISTI, Alessandro. Privacy in electronic commerce and the economics of immediate gratification. In: *Proceedings of the Fifth ACM Conference on Electronic Commerce*. New York: Association for Computing Machinery, 2004, s. 21.

²⁹⁹ Ibid., s. 22.

rozhodovať naformulovaný a podobne.³⁰⁰ Toto komplikuje riešenie problému ocenenia súkromia.

Napriek tomu sa však, po vyššie uvedenom varovaní, pokúsime naznačiť, ako súkromie valuovať. Budeme pritom vychádzať z článku Acquistiho, Johna a Loewensteina, pod názvom *What is Privacy Worth?* Autori využívajú pre oceňovanie súkromia poznatky behaviorálnej ekonómie za pomoci experimentu, pričom majú za cieľ dokumentovať, že podobne ako experiment Tverskeho a Kahnemana sú valuácie súkromia vysoko citlivé na nenormatívne vplyvy, teda faktory, ktoré by v princípe nemali ovplyvňovať rozhodovanie jednotlivcov. Zároveň ale polemizujú s klasickou tézou, že jednotlivcom na súkromí až tak nezáleží, a že normotvorba na ochranu súkromia je skôr prít'az'.³⁰¹

Acquisti a kol. konštatujú, že v mnohých predchádzajúcich empirických štúdiách boli valuácie súkromia skôr nízke. Podľa autorov to však môže spôsobovať ani nie tak domnelý fakt, že si osoby svojho súkromia cenia nízko, ale metodika štúdií, ktoré sa touto otázkou zaoberali. Väčšina empirických štúdií sa totiž zaoberala otázkou koľko by bol respondent ochotný prijať za poskytnutie svojich súkromných údajov. Výskumy, v ktorých sa naopak skúma koľko sú jednotlivci ochotní zaplatiť za to, aby

³⁰⁰ TVERSKY, Amos a KAHNEMAN, Daniel. The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science (American Association for the Advancement of Science)*. 1981, roč. 211, č. 4481, s. 457. Tversky a Kahneman uvádzajú napríklad nasledovnú situáciu: Predstavte si, že ste sa rozhodli ísť do divadla na predstavenie, na ktoré stojí lístok 10 dolárov. Cestou zistíte, že ste stratili 10 dolárovú bankovku. Išli by ste aj tak na predstavenie? Túto otázku kládli univerzitným študentom a 88% kladne. Druhú, komplementárnu otázku formulovali v ankete nasledovne: Predstavte si, že ste sa rozhodli ísť do divadla na predstavenie a zaplatili ste za vstupenku 10 dolárov. Pri vstupe do divadla však zistíte, že ste lístok stratili. Zaplatíte 10 dolárov za ďalší lístok? Z jednoduchej kalkulácie vyplýva, že v oboch prípadoch opýtaný utrpel rovnakú stratu a odpovede na obe otázky by teda mali byť zhodné. Avšak, zatiaľčo v prvom prípade by do divadla išlo napriek utrpenej strate 88%, v druhom prípade (stratený lístok) len 46% opýtaných. Tversky a Kahneman sú nestormi behaviorálnej ekonómie a Kahneman za svoju prácu v tejto oblasti získal Nobelovu cenu za ekonómiu v roku 2002 (poz. Nobel Prize Outreach. *Daniel Kahneman*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2002/kahneman/facts/> [cit. 1.1.2024]). Amos Tversky Nobelovu cenu nezískal, pretože bohužiaľ šesť rokov predtým zomrel na rakovinu.

³⁰¹ ACQUISTI, Alessandro; JOHN, Leslie K. a LOEWENSTEIN, George. What Is Privacy Worth? *The Journal of Legal Studies*. 2013, roč. 42, č. 2, s. 252.

súkromné informácie o nich neboli zverejnené sú zriedkavé.³⁰² Acquisiti a kol. citujú napríklad štúdiu z roku 2005, podľa ktorej väčšina respondentov povedala, že má obavy o svoje súkromie, ale len 47% opýtaných bolo ochotných vynaložiť akékoľvek finančné prostriedky na to, aby svoje súkromie ochránili.³⁰³

Acquisiti a kol. sa preto vo svojom experimente rozhodli použiť metódu porovnania medzi dvomi valuáciami súkromia. Prvou je *willingness to accept* (ďalej WTA), teda najnižšia čiastka, ktorú je ochotný daný respondent prijať za to, že poskytne súkromnú informáciu, resp. príde o jej ochranu. Druhou porovnávanou hodnotou je *willingness to pay* (ďalej WTP), teda cena, ktorú je dotýčny ochotný zaplatiť za to, aby tá istá informácia ostala ochránená, t.j. súkromná. Autori štúdie pritom, narozdiel od predchádzajúcich výskumov, porovnávajú ceny WTA a WTP za tie isté dáta, čo je nóvum.³⁰⁴

Acquisiti a kol. pritom upozorňujú, že na základe behaviorálneho výskumu je známe, že konštrukcia indifferenčných kriviek, ktoré nie sú spoľahlivé nie je výnimočný jav ani pri statkoch obchodovaných na voľnom trhu, v oblasti súkromia však trh nemožno rozhodne považovať za dokonalý.³⁰⁵ Autori formulujú nasledujúci jednoduchý model pre oceňovanie súkromia: jednotlivец si vytvára indifferenčnú krivku (u , *utility function*) medzi dvomi statkami, a to medzi súkromím (p , *privacy*) a majetkom (w , *wealth*).

$$u(w, p)$$

Ďalej budeme označovať ako p^+ situáciu s väčšou ochranou súkromia, než p . Pre osobu ktorá je v situácii $u(w, p^+)$ by malo platiť, že najmenšia platba, ktorú sú

³⁰² Ibid., s. 254.

³⁰³ Ibid. Jedná sa o štúdiu ROSE, Ellen A. Data Users versus Data Subjects: Are Consumers Willing to Pay for Property Rights to Personal Information? In: *Proceedings of the 38th Annual Hawaii International Conference on System Sciences* Big Island, 2005, s.180-190. ISSN: 1530-1605.

³⁰⁴ ACQUISTI, Alessandro; JOHN, Leslie K. a LOEWENSTEIN, George. What Is Privacy Worth? *The Journal of Legal Studies*. 2013, roč. 42, č. 2, s. 255.

³⁰⁵ Ibid. s. 256.

ochotní obdržať za to, aby sa vzdali časti svojho súkromia (presunuli sa do stavu p^-) spĺňa nasledujúcu podmienku:

$$u(w + WTA, p^-) = u(w, p^+)$$

Naopak pre osobu v počiatočnom stave p^- platí, že by mali byť ochotní za ochranu svojho súkromia zaplatiť cenu WTP pre ktorú platí:

$$u(w - WTP, p^+) = u(w, p^-)^{306}$$

Acquisiti a kol. na základe týchto predpokladov navrhli experiment, v ktorom účastníkom ponúkli binárne možnosti na výber medzi súkromím a peňažnou odmenou, pričom platí, že peňažné odmeny sú dve diskkrétne hodnoty (w^+ a w^- ; $w^+ > w^-$). Výskum prebiehal v dvoch módoch, vo WTA móde je respondent v pozícii w^- a p^+ a má možnosť dostať sa do pozície w^+ , p^- . Vo WTP móde mali respondenti základnú pozíciu w^+ , p^- a mali možnosť si priplatiť za ochranu súkromia a dostať sa do pozície w^- , p^+ . Transakcia v prípade respondenta ktorému je ponúknutý WTA mód prebehne za predpokladu:

$$u(w^-, p^+) < u(w^+, p^-)$$

Transakcia v prípade respondenta vo WTP móde prebehne ak platí:

$$u(w^+, p^-) > u(w^-, p^+)$$

Z uvedených rovníc je jasné, že v oboch prípadoch (módoch) sú podmienky rovnaké a podľa štandardnej ekonomickej teórie by voľby respondentov v oboch situáciách mali byť rovnaké.³⁰⁷ Acquisiti a kol. však sformulovali hypotézu, že podiel respondentov, ktorí sa rozhodnú prijať ponuku v móde WTA je vyšší, než podiel

³⁰⁶ Ibid., s. 258.

³⁰⁷ Ibid.

respondentov, ktorí sa rozhodnú prijať z ekonomického hľadiska rovnakú ponuku v móde WTP, a teda že respondenti sú ochotnejší zdieľať osobné dáta za vyššiu cenu, než koľko sú ochotní investovať do ich ochrany. To naznačuje, že preferencie v oblasti súkromia môžu byť vnútorne nekonzistentné a že rozhodnutia respondentov môžu byť ovplyvnené tzv. *endowment* efektom (obvykle prekladaný ako majetnícky efekt).³⁰⁸ V ekonómii tento koncept spopularizovali najmä Kahneman, Knetsch a Thaler. *Endowment effect* sa prejavuje tak, že osoba nadaná nejakým statkom si ho cení viac, než keby si mala rovnaký, alebo rovnako cenný statok zaopatriť sama (napr. kúpou), resp. si cení statky ktoré už vlastní viac, než ktoré by si obstarat' mohla. Thaler a kol. to pripisujú psychologickej averzii voči strate.³⁰⁹ Zároveň autori upozorňujú, že vďaka *endowment* efektu preferencie aktérov nie sú nezávislé na ich nárokoch (*entitlements*) a východiskových pozíciách.³¹⁰

Preto Acquisti a kol. sformulovali aj druhú hypotézu, a síce že pokiaľ sú respondentom predložené voľby, ktoré majú rôzne úrovne peňažnej odmeny a súkromia, respondenti si vyberú voľbu, ktorá poskytuje vyššie súkromie v prípade, že voľba s vyšším súkromím je im predstavená ako prvá.³¹¹

Experiment prebiehal tak, že respondenti mali na výber medzi darčekovou kartou v hodnote 10 dolárov, ktorá bola anonymná a kartou s hodnotou 12 dolárov, pri ktorej boli zaznamenané ich osobné údaje a bolo im povedané, že ich meno bude priradené k nákupom, ktoré prostredníctvom darčekovej karty vykonajú. Experiment bol navrhnutý tak, že respondenti mali 4 možnosti pre svoje rozhodovanie: (1) dostali 10-dolárovú anonymnú kartu a mohli si ju ponechať, alebo ju vymeniť za 12-dolárovú neanonymnú, (2) dostali 12-dolárovú neanonymnú kartu a mohli ju vymeniť za 10-dolárovú anonymnú, (3) dostali na výber medzi anonymnou 10-dolárovou a

³⁰⁸ Ibid., s. 259.

³⁰⁹ KAHNEMAN, Daniel; KNETSCH, Jack L. a THALER, Richard H. Experimental Tests of the Endowment Effect and the Coase Theorem. *The Journal of Political Economy*. 1990, roč. 98, č. 6, s. 1326-1328.

³¹⁰ Ibid., s. 1343-1344.

³¹¹ ACQUISTI, Alessandro; JOHN, Leslie K. a LOEWENSTEIN, George. What Is Privacy Worth? *The Journal of Legal Studies*. 2013, roč. 42, č. 2, s. 260.

neanonymnou 12-dolárovou kartou a napokon (4) dostali na výber medzi 12-dolárovou neanonymnou a 10- dolárovou anonymnou kartou.³¹²

Výsledky experimentu boli nasledovné: Respondenti si vybrali anonymnú kartu najčastejšie (52,1% prípadov) vtedy, keď ju dostali ako východiskovú možnosť (situácia 1). Druhou najčastejšou situáciou (42,2%) kedy si vybrali možnosť s väčším súkromím bolo, keď im bola daná 10-dolárová karta na výber ako prvá (situácia 3). Naproti tomu v situácii 4 si anonymnú kartu vybralo len 26,7% respondentov a v situácii 2, kedy im bola daná neanonymná 12-dolárová karta sa len 9,7% respondentov rozhodlo vymeniť ju za anonymnú, ale menej hodnotnú kartu.³¹³

Acquisiti a kol. konštatujú, že počet respondentov, ktorí boli ochotní odmietnuť zvýšenie odmeny za poskytnutie svojich dát bol vyšší v prípade, že boli vo východiskovej pozícii, ktorá bola nastavená v prospech súkromia (p^+).³¹⁴ V experimente bol rozdiel medzi $u(w^-, p^+)$ a $u(w^+, p^-)$ 2 doláre ($\Delta w = w^+ - w^-$). Z toho je možné následne možné za pomoci empiricky zistených preferencií vyrátať pomer WTA:WTP nasledovne:

$$\frac{WTA}{WTP} = \frac{R_1 \Delta w}{R_2 \Delta w}$$

kde R_1 je podiel respondentov, ktorí si vybrali anonymnú kartu v situácii 1 a R_2 je podiel respondentov, ktorí sa rozhodli za situácie 2 odmietnuť 12-dolárovú kartu v prospech 10-dolárovej anonymnej. Jednoduchým dosadením do vzorca zistíme, že pomer WTA:WTP je 5,47. To je podľa Acquisitiho a kol. podstatne vyššie, než je

³¹² Ibid., s. 260-261.

³¹³ Ibid., s. 264.

³¹⁴ Ibid., s. 267.

obvyklé pre bežné statky zobchodovateľné voľne na trhu (ktoré býva v literatúre odhadované na 2,92).³¹⁵

Z toho autori vyvodzujú niekoľko záverov. Po prvé, upozorňujú na úskalia použitia len jednej valuačnej metódy pre rozhodovanie o cene za súkromie (napr. len WTP a pod.). Po druhé, pri oceňovaní súkromia je potrebné zohľadniť, že v práve na súkromie je prítomný pomerne silný *endowment effect*, čo je vidno z vysokého WTA:WTP pomeru. A napokon, rozhodnutia jednotlivcov v oblasti ochrany súkromia nie sú konzistentné a často závisia na tom, ako sú nastavené východzie (*default*) parametre.³¹⁶

Čo z toho vyplýva pre riešenie našich problémov? Predstavme si situáciu sudcu, ktorý má rozhodnúť o výške primeraného zadosťučinenia za zásah do práva na ochranu súkromia. Sudca sa snaží rozhodnúť tak, aby čo najlepšie vyhovelo účelom (kapitola 3.3.) zákonných ustanovení na ochranu súkromia, ktoré ale ako sme konštatovali vyššie (kapitoly 2.1. a 2.2) poskytujú len veľmi vágny návod na určenie zadosťučinenia. Ako by mal postupovať podľa vyššie uvedených ekonomických poznatkov?

V prvom rade by si taký sudca mal uvedomiť, že ľudia často podhodnocujú ochranu svojho súkromia a preto argumentom pre priznanie nízkeho zadosťučinenia, resp. priznanie len nepeňažnej formy zadosťučinenia to, že poškodený málo investoval do ochrany svojho súkromia. To platí najmä v prípade, že poškodený sa o svoje súkromie staral približne rovnako ako ostatné osoby priemerného rozumu a znalostí, a tak ako je to v obdobných situáciách obvyklé (typickým príkladom je „odklikávanie“ rôznych súhlasov pri využívaní online služieb bez toho, aby si užívateľ prečítal, s čím to vlastne vôbec súhlasí). Ďalej by si takýto hypotetický sudca mal uvedomovať, že toto podcenenie súkromia je bežné, až systematické, a nie výnimočné.

³¹⁵ Ibid., s. 267-268. Obvyklý pomer WTA:WTP Acquisiti a kol. uvádzajú podľa metaanalýzy Horowitza a McConnella na základe 45 štúdií pomerov WTA:WTP v prípade rôznych statkov, vrátane verejných statkov (ako napríklad prístup na pláže, čistota životného prostredia) aj bežných tovarov a služieb. K tomu HOROWITZ, John K. a MCCONNELL, Kenneth E. A Review of WTA/WTP Studies. Online. *Journal of environmental economics and management*. 2002, roč. 44, č. 3, s. 442 a nasl.

³¹⁶ Ibid., s. 268-269.

Vysoký WTA:WTP pomer navyše ukazuje, že pokiaľ je jednotlivец postavený pred explicitnú voľbu (za koľko je ochotný vzdať sa súkromia v špecifickej situácii), súkromie si ľudia cenia obvykle na omnoho viac, než v prípade, že je voľba nejasná, abstraktná, alebo je ohrozenie súkromia ťažko predstaviteľné. Tento efekt treba zväžiť najmä v situáciách, keď sa súhlas so zásahom do súkromia dáva konkludentným spôsobom napríklad tak, že osoba niekam vstúpi, alebo využije nejakú službu alebo produkt. V takom prípade je podľa môjho názoru treba dôsledne analyzovať, či sa úmysel jednajúceho skutočne vzťahoval aj na situáciu, za ktorej došlo k zásahu do súkromia a či napríklad škodca nevytvoril situáciu, v ktorej je východisková pozícia poškodeného taká, že je jeho ochrana súkromia z dostupných možností nižšia, alebo taká, ktorú by si sám nevybral, keby bol o možnostiach primerane informovaný.

Aby som túto úvahu vysvetlil na lapidárnom príklade: je pomerne odlišná situácia, v ktorej žena uzavrie zmluvu s „modelingovou“ agentúrou, v ktorej predmetnej agentúre dá súhlas so šírením vzniknutého obrazového, alebo audiovizuálneho materiálu v sieti internet a potom, čo sa pred kamerou vyzlečie na svoje počudovanie zistí, že tento audiovizuálny materiál bol zverejnený na stránkach pornografického charakteru a medzi situáciou tej istej ženy, ktorá sa vyzlečie napríklad v skúšobnej kabínke obchodného centra, kde ju natočí nevhodne umiestnená bezpečnostná kamera a tento záznam z nezabezpečenej siete unikne na internet. V prvom prípade je osoba priemerného intelektu, ktorá používa internet ako bežný užívateľ podľa môjho názoru schopná úplne zväžiť riziká takéhoto počínania.³¹⁷

Naopak v druhom prípade žiadna rozumná osoba nepredpokladá, že bude kamera takto umiestnená a navyše nezabezpečená a z tohoto hľadiska je podľa môjho názoru irelevantné, či si prevádzkovateľ kamerového systému splnil verejnoprávne

³¹⁷ Napriek uvedenému k týmto situáciám dochádza aj v Českej republike (poz. JAHN, Oliver. *Český pornoskandál: tisícovka žen naletěla agentuře*. Online. Echo24.cz. 25.5.2015. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/wbSxg/cesky-pornoskandal-tisicovka-zen-naletela-agenture> [cit. dňa 3.1.2023].) Treba poznamenať, že platné právo na tieto situácie do istej miery pamätá a § 87 OZ, ktorý umožňuje súhlas s využitím podobizne spätne odvolať.

povinnosti a postupuje konformne s nimi,³¹⁸ alebo či je návštevník upozornený na použitie kamerového systému pri vstupe do obchodného centra a podobne. V takomto prípade by logicky malo byť priznané právo na primerané zadosťučinenie v podstatne väčšom rozsahu, než v prípade prvom (ak by vôbec v prvom prípade nejaké zadosťučinenie priznané byť malo).

Sudca by si v takom prípade mohol položiť otázky ako „Koľko by som bol ochotný prijať za zverejnenie takýchto záberov?“, či „Koľko by bola ochotná prijať priemerná, racionálne sa správajúca osoba za dobrovoľné zverejnenie takých záberov?“. To samozrejme nie je vedecká metóda, ktorá povedie k jednému presnému výpočtu. Na druhej strane takéto úvahy o výške WTA prinášajú zjavne istú transparentnosť do rozhodovania aj interpretačného procesu, resp. rozhodne vyššiu transparentnosť, než konštatovanie, že výška náhrady je suma „x“, bez ďalšieho zdôvodnenia.

Zároveň je tu na mieste aj úvaha ohľadne východzieho nastavenia práva na súkromie- poškodený v prípade obchodného domu nemá žiadnu možnosť výberu varianty s vyšším stupňom ochrany súkromia, resp. jediná možnosť je žiadnej transakcie sa nezúčastniť, čo sa javí ako suboptimálne riešenie.

Napokon z ekonomickej analýzy práva na súkromie a ňou popísaného *endowment effect* vyplýva pre sudcu ešte jedna úvaha, a síce či sa nemá prikloniť skôr k vyššej náhrade ujmy, resp. priznať primerané zadosťučinenie v plnej výške, ktoré poškodený požaduje, než priznané zadosťučinenie moderovať na nižšiu čiastku. Táto úvaha je v súlade s s judikatúrou Ústavného súdu (poz. kapitolu 2.2.) napríklad vo veci *Viewegh proti Aha!*, alebo v kauze *Oldřich Kaiser* súd dovodil, že sankcia má mať aj generálne preventívny a odradzujúci účel.

³¹⁸ V takomto prípade by asi došlo aj k porušeniu verejnoprávnych povinností, predovšetkým chýba zákonný dôvod spracovania osobných údajov podľa čl. 6 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov (GDPR) a čl. 32 predmetného nariadenia, ktorý ukladá povinnosť zaistiť bezpečnosť spracúvania osobných údajov.

Napokon je ešte možné využiť aj jednu z metód klasickej a nie behaviorálnej ekonomickej analýzy a síce tzv. *Hand rule*³¹⁹, a to najmä v prípade, že k zásahu do súkromia došlo z nedbalosti. Na jeho základe možno stanoviť výšku náhrady škody pomocou nasledovného vzorca:

$$L = \frac{B}{p}$$

kde L je výška náhrady škody, resp. primeraného zadosťučinenia za ujmu, B sú náklady prevencie a p je pravdepodobnosť prevencie škodovej udalosti. Tento koncept môže byť použitý pre výpočet náhrady škody, či nemajetkovej ujmy v prípadoch, kedy dôjde k poškodeniu statku, ktorý nie je voľne obchodovateľný na trhu a za ktorý neexistujú vhodné substitúty.³²⁰ Je teda možné ho dobre použiť pri stanovovaní náhrady nemajetkovej ujmy.

V našom vyššie uvádzanom príklade by teda mal sudca zvážiť, že náklady na správne zabezpečenie kamerového systému sú relatívne malé a pravdepodobnosť škodovej udalosti sa vďaka týmto lacným opatreniam môže podstatne znížiť. *Hand rule* teda naznačuje, že by náhrada ujmy mala byť vysoká, okrem iného s poukazom na preventívny účinok takéhoto rozhodnutia.

V tejto práci sa zároveň snažíme analyzovať druhý problém, a to rozlíšenie situácií, ktoré sú chránené právom na ochranu súkromia, a ktoré nie. V oblasti ekonomickej analýzy práva je náročné hľadať odpoveď na túto otázku (ako sme uviedli v kapitole 2.3.). Je ale možné aplikovať ekonomické poznatky v súvislosti s *endowment*

³¹⁹ *Hand rule* formuloval sudca Apelačného súdu pre 2. federálny okruh Learned Hand v prípade *United States v. Carrol Towing Co*, 159 F.2d 169 zo dňa 9.1. 1947. Tento prípad sa týkal námornej nehody, pri ktorej boli z nedbalosti posádkou remorkéru Carrol pri ťahaní jednej bárky nesprávne odviazané kotevné laná a došlo k potopeniu inej lode. Sudca Learned Hand formuloval štandard posudzovania nedbalosti, podľa ktorého ak sú náklady prevencie (B) nižšie než súčin pravdepodobnosti (p), že k nehode dôjde a utrpenej škody (L), teda $B < pL$, jednal škodca nedbalo. Ekonomická analýza práva však *Hand rule* používa aj v „obrátenej“ podobe na určenie výšky náhrady škody ako je uvedené vyššie.

³²⁰ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 245.

efektom a oceňovaním WTA, resp. WTP. Pri posudzovaní, či je daný zásah skutočne zásahom do práva na súkromie môže sudca aplikovať úvahu, či by napríklad priemerná racionálna osoba bola ochotná vykonať opatrenia na ochranu svojho súkromia v danom prípade a prípadne akú sumu by bola ochotná na túto ochranu vynaložiť, teda pokúsiť sa odhadnúť WTP. Pritom treba mať opäť na pamäti skutočnosť, že WTP je nižšia než WTA, a že ľudia majú tendenciu systematicky svoju ochranu súkromia podhodnocovať. Pokiaľ by takáto imaginárna priemerná osoba bola ochotná vynaložiť nejaké náklady aby svoje súkromie ochránila, obzvlášť pokiaľ sa jedná o náklady nemalé, je na mieste prikloniť sa k tomu, že k porušeniu práva na súkromie skutočne došlo. To samozrejme nemá byť jediná úvaha v takom prípade, pretože to nezodpovedá nášmu obvyklému pohľadu na súkromie, na druhej strane si myslím, že môže zaväziť ako podporný argument.

V oboch prípadoch sa domnievam, že ekonomický prístup k právu prináša kľúčové pozitívum v podobe väčšej transparentnosti a presvedčivosti odôvodnenia.

4.3. Náhrada ujmy v prípade difamácie nepravdivou informáciou

V nasledujúcej kapitole sa budeme venovať využitiu ekonomickej analýzy v prípade práva na ochranu osobnosti, konkrétne jeho ochrany v prípade, že je doň zasiahnuté zverejnením nepravdivej informácie (predovšetkým médiami).

Vychádzame pri tom najmä z článku Manoj a Jamesa Refala *An Economic Analysis of Libel Law*. Článok predpokladá, že rozhodnutie, či nejaký článok publikovať, alebo nie je založené na očakávanej výške náhrady škody v prípade, že sa publikovaný príbeh ukáže ako nepravdivý, a že médiá maximalizujú svoj úžitok pri rozhodovaní o tom, čo publikujú.³²¹

Ich model je založený na predpoklade, že médium má prístup k viacerým správam, ktoré môže publikovať a každá z nich má istú pravdepodobnosť, že je pravdivá. Noviny sa teda ohľadne každej správy môžu rozhodnúť, že ju budú publikovať, nebudú publikovať, alebo si budú správu ďalej overovať a následne sa

³²¹ DALVI, Manoj a REFALO, James F. An Economic Analysis of Libel Law. *Eastern Economic Journal*. 2008, roč. 34, č. 1, s.74-75.

rozhodnú, či správu publikujú, alebo nie.³²² Medzi týmito možnosťami noviny racionálne maximalizujú svoj úžitok. A ako bolo uvedené vyššie vrámci klasických analýz práva na súkromie tento model predpokladá, že získavanie ďalších informácií so sebou prináša nenulové náklady. Médium sa teda bude snažiť optimalizovať medzi nákladmi na overenie pravdivosti správy a rizikom náhrady škody v prípade, že publikuje nesprávnu informáciu a následne bude nútené poskytnúť zadosťučinenie za zásah do osobnostných práv.

Pre očakávanú hodnotu (*EV*, *expected value*) publikovania správy bez ďalšieho overovania platí vzťah:

$$EV_p = pv - (1 - p)(d + D_i)$$

kde p je pravdepodobnosť, že správa je pravdivá, v je očakávaný prospech, ktorý médium získa publikovaním, d je škoda, ktorú noviny utrpia publikovaním nepravdivej správy (napríklad pokles dôveryhodnosti média spôsobí menej predaných výtlačkov, alebo predplatných) a D_i (*individual damages*) je náhrada individuálnej ujmy, ktoré médium musí difamovanej osobe zaplatiť.³²³

Očakávaná hodnota informácie, ktorú sa médium rozhodne nepublikovať vôbec je nula. Pre očakávanú hodnotu publikovania správy po jej overení (investigácii) EV_i platí:

$$EV_i = p(1 - \alpha)v - (1 - p)\beta(d + D_i) - C$$

kde α je pravdepodobnosť toho, že investigáciou sa zistí, že pravdivá správa je nepravdivá (toto môžeme nazvať falošne pozitívnym výsledkom) a β pravdepodobnosť toho, že investigácia vyhodnotí nepravdivú informáciu ako pravdivú (falošná negativita) a C sú náklady investigácie. Teda očakávaná hodnota zverejnenia správy po jej ďalšom overení je rovná očakávanému prospechu z publikácie pravdivého príbehu znížená o

³²² Ibid., 75-76.

³²³ Ibid., s. 76-77.

očakávanú výšku náhrady ujmy v prípade publikácie nepravdivej správy a náklady overenia pravdivosti správy.³²⁴

Z uvedeného vzorca pre výšku náhrady skutočnej ujmy odvodíme z pravej strany rovnice:

$$D_i = \frac{V - C - (1 - p)\beta d}{(1 - p)\beta}$$

kde V je skutočný ekonomický prospech, ktorý médium zverejnením nepravdivej informácie dosiahlo (v ideálnom prípade by sa $V=p(1-\alpha)v$, ale domnievam sa, že je treba vychádzať zo skutočne dosiahnutého zisku, nie z prospechu ako ho odhadovalo médium v čase publikácie; zároveň predpokladáme, že $EV_i=V$). A teda náhrada ujmy by sa mala rovnať podielu výšky ekonomického prospechu, ktorý médium získalo zverejnením príbehu zníženého o náklady na investigáciu a poškodenie mena média a pravdepodobnosti falošnej negativity overenia informácie v danom prípade.

Sudca, ktorý aplikuje právo v prípade náhrady ujmy za zásah do osobnostných práv by teda mal aplikovať právo tak, aby priznaná náhrada ujmy nebola nižšia než vyplýva z uvedeného vzťahu, pretože inak by médium, ktoré zverejnilo nepravdivú správu z takéhoto svojho správania malo prospech, čo mu jednak dáva incentívu takéto správy publikovať aj naďalej, a navyše by sa tak médium ako delikvent obohatilo na úkor poškodenej osoby, do ktorej práv zasiahlo.

Pre sudcu v takomto prípade vznikajú dva problémy, a to odhadnúť výšku prospechu, ktoré médium získalo a odhadovať pravdepodobnosti p a β .

Výšku prospechu (V) je u online média možné odhadnúť z počtu kliknutí, či zobrazení článku na stránkach média pokiaľ ho zverejňuje, prípadne pokiaľ sa ho podarí preukázať v priebehu súdneho sporu. Porovnaním celkovej čítanosti daného média za rok, či už na základe údajov média, alebo na základe dát služieb ako je NetMonitor a

³²⁴ Ibid.

celkového dosiahnutého obratu daného média z účtovnej závierky je tiež možné zistiť hodnotu jedného zobrazenia. V takom prípade prospech V vyrátame nasledovne:

$$V = PV_c \frac{NR}{PV_M}$$

kde NR je čistý obrat média, PV_M (*page views*, médium) je celkový počet zobrazení článkov (stránok) daného média a PV_c (*page views*, článok) je počet zobrazení daného difamujúceho článku. Tak napríklad hodnota jedného zobrazenia na portáli *Seznam Zprávy* bola v decembri 2022 približne 21,2 halierov (pri mesačnom PV_M 163 531 203³²⁵ a mesačnom NR 34,705 mil. Kč³²⁶). Je zaujímavé, že hodnota jedného zobrazenia bulvárneho magazínu *Extra* je iba 4,7 haliera, hoci má priemernú návštevnosť porovnateľnú (mesačné PV_M je 150 445 297³²⁷ a mesačný obrat NR 7,129 mil. Kč³²⁸). Pre internetový denník *Forum 24* je hodnota jedného zobrazenia 14,6 haliera (PV_M je 12 998 103³²⁹ pri mesačnom NR 1,899 mil. Kč³³⁰), v prípade *Echo 24*

³²⁵ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

³²⁶ Vypočítané ako jednoduchý podiel celkového obratu spoločnosti Seznam Zprávy, a.s. na základe riadnej účtovnej závierky za rok 2022 uloženej v zbierke listín delenej 12 (teda za predpokladu, že každý mesiac má médium približne rovnaký obrat). Zdroj: Seznam Zprávy, a.s. *Účetní závěrka 31. prosince 2022*. Online. Praha: Seznam Zprávy, a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=1140058> [cit. dňa 9.1.2024].

³²⁷ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

³²⁸ Vypočítané rovnako ako v prípade Seznam Zpráv a zaokrúhlené na celé tisíce podľa účtovnej závierky spoločnosti: Extra Online Media, s.r.o. *Výkaz zisku a ztráty pro podnikatele- druhové členění v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: Extra Online Media, s.r.o, 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=686397> [cit. dňa 9.1.2024].

³²⁹ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

³³⁰ Výpočet rovnaký ako v prípade Seznam Zpráv podľa prílohy k účtovnej závierke. Zdroj: Forum 24 a.s. *Príloha účetní závěrky společnosti FORUM 24 a.s. za účetní období od 1.1.2022 do 31.12.2022*. Online. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=939752> [cit. dňa 9.1.2024].

až 28,1 halierov(PV_M 13 414 582,³³¹ NR 3,766 mil. Kč³³²) a v prípade portálu *Refresher* až 32,5 haliera (PV_M 1 117 750,³³³ NR 1,118 mil. Kč³³⁴). Dataset zo služby NetMonitor z ktorého výpočty vychádzali je pripojený k práci ako Príloha č. 2.

Bohužiaľ v prípade mnohých online médií je výpočet skomplikovaný tým, že ich prevádzkovatelia zároveň prevádzkujú spoločne viacero mediálnych portálov v jednej obchodnej spoločnosti, čo je napríklad prípad denníkov *Aha!* a *Blesk* (aktuálne 16. najnavštevovanejší web v Česku³³⁵), ktoré vydáva spoločnosť Czech News Center, a.s. prevádzkujúca až 30 rôznych webov, a navyše vydáva 4 tlačeneé denníky a 45 časopisov a špeciálov.³³⁶ Czech News Center, a.s. bohužiaľ vo výročnej správe neudáva podiel online médií na výnosoch, v prílohe k účtovnej závierke však udáva položku „Tržby z inzercie a ďalšie“, čo predpokladám obsahuje tiež tržby z predplatného online médií a tiež tržby z tlačenej a online reklamy.³³⁷ Podľa výskumu Pew Research 48% výnosov z reklamy amerických médií pochádzala v roku 2022 z digitálnej reklamy (v roku 2021 to bolo 45%).³³⁸ Pokiaľ by sme predpokladali rovnaký podiel v Česku,

³³¹ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

³³² Výpočet rovnaký ako v prípade Seznam Zpráv podľa výkazu zisku a straty. Zdroj: Echo Media a.s. *Výkaz zisku a ztráty v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: Echo Media a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=823276>

³³³ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

³³⁴ Výpočet rovnaký ako v prípade Seznam Zpráv podľa výkazu zisku a straty. Zdroj: REFRESHER Media CZ, s.r.o. *Výkaz zisku a ztráty pro podnikatele - druhové členění, v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: REFRESHER Media CZ, s.r.o, 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=973547>

³³⁵ Údaj podľa služby Gemius Audience. Zdroj: Gemius. *Gemius Audience- Websites*. Online. Dostupné z: <https://e-public.gemius.com/cz/rankings/10280> [cit. dňa 9.1.2024].

³³⁶ CZECH NEWS CENTER a.s. *Výroční zpráva společnosti CZECH NEWS CENTER a.s. za hospodářský rok 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 9.1.2024], s. 3.

³³⁷ CZECH NEWS CENTER a.s. *Príloha účetní závěrky k 31. prosinci 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 9.1.2024], s. 14.

³³⁸ PEW RESEARCH CENTER. *Newspapers Fact Sheet*. Online. Washington, DC: Pew Research Center, 2023. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/journalism/fact-sheet/newspapers/#economics> [cit. dňa 9.1.2024].

priemerná hodnota jedného zobrazenia naprieč online médiami Czech News Center je za december 2021 cca 8,1 haliera (PV_M 466 049 292 ,³³⁹ odhadovaný NR z online médií 452, 165 mil. Kč³⁴⁰). V prípade mediálnej skupiny Mafra, a.s. účtovná zvierka ani toto rozlíšenie neposkytuje, ale pokiaľ opäť aplikujeme informácie z amerického trhu vypočítame hodnotu jedného zobrazenia online médií skupiny Mafra (napríklad portály iDnes.cz, lidovky.cz a Expres³⁴¹) na 15,8 halierov (PV_M 637 847 445³⁴², NR 100,829 mil. Kč³⁴³). Hodnota jedného zobrazenia online médií skupiny Vltava Labe Media, a.s. (weby ako denik.cz, alebo Šíp³⁴⁴) bola v decembri 2022 29, 5 haliera (PV_M 5 448 404³⁴⁵, NR 58,712 mil. Kč³⁴⁶).

O niečo ťažšie je získať dáta ohľadne čítanosti konkrétneho difamujúceho článku (PV_c), aj keď je možné ich odhadovať. Tak napríklad, článok portálu novinky.cz (súčasť Seznam.cz, a.s., celá skupina mala v decembri 2022 hodnotu jedného

³³⁹ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience-Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]).

³⁴⁰ Vypočítané ako súčin 0,45 a udávaných tržieb z položky „Tržby z inzercie a ďalšie“ v účtovnej závierke spoločnosti. (Zdroj: CZECH NEWS CENTER a.s. *Příloha účetní závěrky k 31. prosinci 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 9.1.2024], s. 14.)

³⁴¹ MAFRA, A.S. *Portfolio:Internet*. Online. Praha: Mafra, a.s. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?cat=internet> [cit. dňa 9.1.2024].

³⁴² Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience-Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]).

³⁴³ Vypočítané ako súčin 0,45 a udávaných tržieb v účtovnej závierke spoločnosti (Zdroj: MAFRA, A.S. *Výkaz zisku a ztráty MAFRA, a.s. k 31.prosinci 2022*. Online. Praha Mafra, a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=14225> [cit. dňa 9.1.2024].)

³⁴⁴ VLTAVA LABE MEDIA, A.S. *Online portfolio*. Online. Dostupné z: <https://www.vlmedia.cz/online> [cit. 9.1.2024].

³⁴⁵ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience-Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]).

³⁴⁶ Vypočítané ako súčin 0,45 a udávaných tržieb v účtovnej závierke spoločnosti. Zdroj: VLTAVA LABE MEDIA, A.S. *Výkaz zisku a ztráty v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha:VLTAVA LABE MEDIA, A.S., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=260125> [cit. dňa 9.1.2024].

zobrazenia 12,3 halierov, pri PV_M 3 582 256 299³⁴⁷, NR 439,962 mil. Kč za mesiac³⁴⁸) ktorý obsahoval aj neslávne známy záber študentov Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej, ktorí sa pred aktívnym strelcom ukrývajú na strešnej rímse mal len na sociálnej sieti Facebook 11 tisíc reakcií s emotikónmi („lajky“), 3,3 tisíc komentárov a 2,1 tisíca zdieľaní.³⁴⁹ PV_c len tohoto jedného statusu na facebooku by teda mal byť minimálne 16,4 tisíca. V skutočnosti bude omnoho väčší, napríklad obdobný článok Seznam Zpráv videlo na sociálnej sieti Twitter (x) 47 tisíc používateľov.³⁵⁰ Ekonomický úžitok len z týchto dvoch postov na sociálnych sieťach môže byť až 2000 Kč v prípade Noviniek a 9964 Kč v prípade Seznam Zpráv (používame tu hodnotu zobrazenia pre samotné novinové stránky, pretože tzv. click-through rate pre tieto stránky nám známy nie je). Oba prevádzkovatelia stránok ho samozrejme poznajú presne, ako aj skutočnú čítanosť (PV_c) daných článkov.³⁵¹

³⁴⁷ Údaj podľa služby NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience-Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]).

³⁴⁸ Vypočítané ako jednoduchý podiel celkového obratu spoločnosti Seznam.cz, a.s. na základe riadnej účtovnej závierky za rok 2022 uloženej v zbierke listín delené 12 (teda za predpokladu, že každý mesiac má médium približne rovnaký obrat). Zdroj: Seznam.cz, a.s., *Výkaz zisku a ztráty*. Online. Praha: Seznam.cz, a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=526277> [cit. dňa 9.1.2024].

³⁴⁹ Jedná sa o tento post: Facebook. *Novinky.cz* Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/reel/1059842491834798> [cit. dňa 9.1.2024]. Z článku nakoniec, zrejme pod vplyvom verejnej kritiky fotografia zmizla.

³⁵⁰ X. *Seznam Zprávy*. Online. Dostupné z: <https://x.com/SeznamZpravy/status/1737843364475879835?s=20> [cit. dňa 9.1.2024].

³⁵¹ Priznám sa, že by mi urobilo veľkú radosť, keby som sa čítanosť týchto článkov dozvedel napríklad z nejakého rozsudku, ktorým sa na skupine Seznam.cz, a.s. domohli ľudia takýmto ponižujúcim spôsobom zobrazení primeraného zadost'učinenia. V takom prípade by súd mal zvažovať podľa môjho názoru nielen zásah do osobnostných práv v podobe zneužitia podobizne osoby, ale aj skutočnosť, že médiá zverejňovaním takýchto a obdobných záberov ohrozili týchto ľudí na živote v čase, keď ešte nebolo jasné, že páchatel' koná sám a nemá komplicov, ktorí môžu sledovať aj médiá, aby ho informovali o dianí na mieste, alebo sami na základe týchto informácií zaútočili. Navyše, na zverejnení podobizní ľudí ukrývajúcich sa v strachu o svoj život pred masovým vrahom nie je žiadny spoločenský záujem, resp. naopak je značný záujem na tom, aby takéto zábery zverejnené neboli. Osobne predmetný spôsob novinárskej práce považujem za číry hyenizmus.

V praxi je tiež možné navrhnúť súdu vykonanie dôkazu formou predloženia listín, či výpisov z publikačných systémov médií s presnými údajmi ku konkrétnemu článku.

O niečo zložitejšia môže byť situácia v prípade tlačeneho média. V takom prípade navrhujú Renas, Kumar, Hartmann a Shankland model, ktorý berie do úvahy cenu za kus novín P , kde počet predaných výtlačkov je q , N je plocha (autori uvádzajú počet palcov, ale pre naše účely je možné použiť plochu napr v mm^2), A je plocha reklám, C_D sú náklady na distribúciu jedného kusu tlačoviny a J sú náklady na získavanie informácií na 1 kus novín.³⁵² Na základe týchto kritérií by bolo možné navrhnúť model výpočtu prospechu z difamujúceho článku nasledovne:

$$V = \frac{N_d}{N - A}(qP - qC_D - qJ)$$

kde N_d je plocha difamujúceho článku a $N-A$ je celková plocha článkov na jeden kus tlačoviny. Súčiny v zátvorke sú postupne: súčin predajnej ceny 1 kusu novín a počtu predaných kusov v jeden deň, súčin počtu predaných kusov a nákladov na tlač a distribúciu za kus, a súčin počtu predaných kusov a nákladov na získavanie informácií. Inými slovami údaj v zátvorke je hrubý zisk za dané vydanie novín a zlomok určuje podiel nepravdivého článku na tomto zisku. Je zrejmé, že tento výpočet je pomerne komplexný a je spôsobilý skôr na vytvorenie ekonomického modelu fungovania novín ako takých, o čo sa koniec koncov Renas a kol. v článku snažia, ale pre interpretáciu konkrétneho prípadu až tak vhodný nie je. Je možné navrhnúť jednoduchší model, ktorý je dostatočnou aproximáciou pre výpočet V , a zároveň nebude tak komplexný, ako matice a derivácie, na základe ktorých modelujú Renas a kol. ďalej v článku ekonomické rozhodovanie novín?

Domnievam sa, že to možné je a to dokonca bez toho, aby sme od právnikov očakávali znalosti matematickej analýzy. Najprv vyrátame hrubú maržu (*gross margin*,

³⁵² RENAS, Stephen M.; KUMAR, Rishi; HARTMANN, Charles J. a SHANKLAND, Donn G. Toward an Economic Theory of Defamation, Liability, and the Press. *Southern economic journal*. 1983, roč. 50, č. 2, s. 453-454.

GM), ktorá je definovaná ako podiel hrubého zisku (*Gross profit*, GP) a celkových tržieb (*sales*, S).³⁵³

$$GM = \frac{GP}{S}$$

Pritom hrubý zisk zistíme ako rozdiel tržieb a výkonovej spotreby³⁵⁴ (v angličtine sa používa skratka COGS, *cost of goods sold*). Hrubý zisk ľahko odčítame z účtovných výkazov. Tak napríklad spoločnosť Czech News Center, a.s. vydavateľ denníku Blesk dosiahla v roku 2021 tržby 2,247 mld. Kč pri výkonovej spotrebe 1,239 mld. Kč.³⁵⁵ To nám dáva hrubý zisk 1, 008 mld. Kč a po dosadení do vzorca hrubú maržu 44,86% po zaokrúhlení. Výkonová spotreba nám pritom berie do úvahy predovšetkým náklady na distribúciu a tlač novín (teda C_D). Nezahŕňa napríklad mzdové náklady, dane finančné náklady a pod. Pokiaľ zanedbáme náklady J, teda náklady na overovanie pravdivosti správy, ktoré spadajú najmä do mzdových nákladov, teda práce žurnalistov, môžeme dosadením do predchádzajúceho vzťahu pre výpočet prospechu z nepravdivého článku získať nasledovné:

$$V = \frac{N_d}{N - A} q P G M$$

kde q je počet predaných kusov novín, P je cena za kus, GM je vyššie vypočítaná hrubá marža a zlomok nám určuje akú časť novín zaberá difamačný článok. Súčin $qPGM$ nám inými slovami hovorí, aký je hrubý zisk z jedného nákladu novín, ktoré vydavateľ predá.

³⁵³ BERK, Johnatan a DEMARZO, Peter. *Corporate Finance. Third edition*. Boston: Pearson Education, 2014

³⁵⁴ Ibid., s. 29.

³⁵⁵ CZECH NEWS CENTER a.s. *Výkaz zisku a ztráty k 31. prosinci 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 24.1.2024]

Tak napríklad, spoločnosť Czech News Center uvádza na svojich webových stránkach, že náklad denníku Blesk je 700 tisíc čitateľov denne (resp. si ho taký počet ľudí denne „prelistuje“), pričom jeden výtlačok (bez magazínu) stojí 18 Kč.³⁵⁶ Pri marži 44,86% teda dostávame denný hrubý zisk za celý predaný náklad (qPGM) po zaokrúhlení 5,652 mil. Kč. Vyčíslenie hodnoty difamačného článku je tak už len vecou zmerania, resp. výpočtu plochy, ktorú v danom čísle zaberá.

Pre médium, ktoré vychádza ako online tak tlačou je potrebné celkový prospech sčítať za online aj tlačené vydanie. Po dosadení do vzorca vyššie pre výšku náhrady ujmy možno sformulovať nasledujúci vzťah:

$$D_i = \frac{\left((PV_c \frac{NR}{PV_M}) + \left(\frac{N_d}{N-A} qPGM \right) \right) - C - (1-p)\beta d}{(1-p)\beta}$$

kde členy v zátvorke určujú prospech zo zverejnenia nepravdivej informácie online (na základe počtu klikov) a v tlačenej verzii (na základe počtu predaných výtlačkov), C sú náklady investigácie (aj preto sme v predchádzajúcom odvodení mohli zanedbať náklady J, navyše celkové náklady investigácie sa v konkrétnom prípade ľahšie odhadnú), d je reputačná škoda média, ktorá mu vznikne publikovaním nepravdivého článku a pravdepodobnosť p je pravdepodobnosť, s ktorou médium odhadovalo, že je informácia pravdivá. Napokon β je pravdepodobnosť, že investigácia vyhodnotí nepravdivú informáciu ako pravdivú (falošná negativita).

Ako sme uviedli vyššie, pravdepodobnosti p a β bude s najväčšou pravdepodobnosťou súd musieť odhadnúť podľa okolností prípadu. Napríklad v kauze *Zeman v. Brezina* bolo overenie informácie relatívne jednoduché a pravdepodobnosť β veľmi nízka. V takejto situácii má pravidlo pre výpočet D_i zaujímavú vlastnosť, a to že nízka β v menovateli navyšuje hodnotu D_i a nízka β v čitateli zase znižuje odpočet škody d (teda škody na reputácii a podobne pre médium) čo taktiež navyšuje D_i . Takto formulované pravidlo teda tvrdsie postihuje situácie, kedy si difamujúca osoba môže

³⁵⁶ CZECH NEWS CENTER a.s. *Tituly-Blesk*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER. Dostupné z: <https://www.cncenter.cz/tituly/blesk> [cit. dňa 24.1.2024].

ľahko overiť informácie, ale táto sa stavia k pravdivosti svojich výrokov ľahostajne a informácie si neoveruje (neinvestiguje) vôbec, napríklad v honbe za senzáciami.

Naopak, pravdepodobnosť p je nutné považovať za vysokú, keďže k zverejneniu správy skutočne došlo (rozhodne $p > 0,5$). Za indikátor toho, že samotné difamujúce médium považovalo správu za vysoko pravdivú je možné považovať aj ďalšie, presne nekvantifikovateľné, ale zato vypovedajúce faktory. Napríklad, že daný článok bol umiestnený na titulnej stránke, alebo že v ďalších dňoch vydali nové, alebo dopĺňujúce články, v ktorých pôvodnú difamujúcu informáciu opakovali a rozvíjali.

5. Diskusia

Na začiatok považujem za potrebné opätovne zdôrazniť, že problematika ekonomickej analýzy súkromia je veľmi zložitá oblasť a aj samotní autori, ktorí sa ňou zaoberajú varujú pred zakladaním analýzy súkromia na jednej metrike (napr. vyššie spomínaní Acquisiti a kol.³⁵⁷).

Ďalej treba upozorniť na to, že vyššie uvedená analýza WTA:WTP pomeru je založená na koncepte *endowment effect*, čo je pojem behaviorálnej ekonómie a existuje k nemu viacero výhrad. Napríklad Hoffmanová a Spitzer namietajú, že dôvody pre rozdiely medzi cenou WTA a WTP môžu byť v skutočnosti rôzne a nejasné.³⁵⁸ Plott a Zeilerová zase poukazujú na to, že experimenty, ktoré sa *endowment effectom* zaoberali nemuseli byť úplne rigorózne a preferencie účastníkov tak mohli byť ovplyvnené napríklad jazykom, ktorým boli účastníkom úlohy v experimentoch popísané, alebo informačnou asymetriou medzi účastníkmi experimentu.³⁵⁹ Navyše podľa nich môžu byť rozdiely medzi cenami WTA a WTP vysvetlené aj klasickými ekonomickými teóriami o preferenciách aktérov.³⁶⁰ Sám sa k behaviorálnej ekonómii staviam mierne skepticky (poz. bod 4.1.5.).

Z analýzy pomeru WTA:WTP by preto podľa môjho názoru malo pre interpreta, ktorý sa odhodlá použiť ekonomickú analýzu práva v rámci výkladu práva na súkromie vyplývať predovšetkým to, že právo na súkromie je oblasť, kde jednotlivci nie sú nutne schopní racionálnej voľby a maximalizácie úžitku v prospech svojho súkromia, či už je to z psychologických dôvodov, *endowment effectu*, alebo z iných dôvodov. S týmto faktom zjavne pracuje aj pomerne rozsiahla verejnoprávna úprava spracovania

³⁵⁷ ACQUISTI, Alessandro; JOHN, Leslie K. a LOEWENSTEIN, George. What Is Privacy Worth? *The Journal of Legal Studies*. 2013, roč. 42, č. 2, s. 268.

³⁵⁸ HOFFMAN, Elizabeth a SPITZER, Matthew L. Willingness to pay vs. willingness to accept: legal and economic implications. Online. *Washington University Law Quarterly*. 1993, roč. 71, č. 1, s. 113.

³⁵⁹ PLOTT, Charles R. a ZEILER, Kathryn. Exchange Asymmetries Incorrectly Interpreted as Evidence of Endowment Effect Theory and Prospect Theory?. *The American Economic Review*. 2007, roč. 97, č. 4, s. 1463.

³⁶⁰ Ibid., s. 1462.

osobných údajov, ktorá okrem napríklad umožňuje odvolanie daného súhlasu na spracovanie osobných údajov a tzv. právo na zabudnutie.³⁶¹ Rovnako tak súkromné právo umožňuje odvolanie súhlasu s použitím podobizne či zvukového, alebo obrazového záznamu človeka.³⁶² Podľa môjho názoru týmto zákonodarca implicitne uznáva, že osoba môže pri rozhodovaní o svojom súkromí pochybiť, či aspoň nedostatočne predvídať všetky následky svojho rozhodnutia. Domnievam sa, že nie je naškodu, keby sme toto mali na pamäti aj pri interpretácii práva na súkromie ako takého.

O niečo praktickejšie je použitie tzv. *Hand rule* na stanovenie výšky primeraného zadosťučinenia za zásah do súkromia, najmä v prípade zásahov z nedbalosti. Toto pravidlo nabáda interpreta predovšetkým k tomu, aby zväžil náklady na prevenciu takýchto zásahov a pravdepodobnosť, s ktorou preventívne opatrenia skutočne súkromie ochránia. Zaujímavosťou *Hand rule* je, že preferuje tie opatrenia, ktoré sú najúčinnnejšie, teda majú najvyššiu pravdepodobnosť (p), že zabránia škodlivému následku.³⁶³ Domnievam sa, že toto je v súlade so zásadou prevencie, resp. všeobecnou prevenčnou povinnosťou v súkromnom práve.³⁶⁴ Na druhej strane treba poznamenať, že aj základné učebnice ekonomickej analýzy práva uznávajú, že ani v USA, odkiaľ *Hand rule* pochádza často nedochádza k jeho naplneniu a v súdnych sporoch bývajú priznávané nižšie náhrady, než by podľa tohto pravidla vyplývalo.³⁶⁵

Napokon sa dostávame k výpočtu primeraného zadosťučinenia za zásah do osobnostných práv z kapitoly 4.3. Som si vedomý, že vzorec pre výpočet D_i na jej konci môže pôsobiť mierne odstrašujúcim dojmom, na druhej strane sa domnievam, že koncept, ktorý sa vzorec snaží vyjadriť zložitý nie je. Výpočet nehovorí nič než to, že

³⁶¹ Poz. napr. recitál 65 a čl. 17 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov (GDPR).

³⁶² § 87 OZ.

³⁶³ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 245.

³⁶⁴ § 2900 OZ.

³⁶⁵ COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014, s. 246

pri náhrade ujmy za difamačný zásah do práva na ochranu osobnosti je pri aplikácii a interpretácii práva potrebné zväžiť najmä prospech, ktorý ním difamujúca osoba získala. V prípade médií to bude typicky prospech majetkový. Zároveň treba ale pri stanovovaní primeraného zadosťučinenia vziať do úvahy aj to, či sa difamujúca osoba snažila svoje informácie overiť a či daná informácia nie je takej povahy, pri ktorej je overenie náročné (pravdepodobnosť β , teda že nepravdivá informácia bude vyhodnotená ako pravdivá).

S vzorcom sa pojí niekoľko problémov, okrem iného pri dokazovaní. Predovšetkým je potrebné mať k dispozícii dáta čítanosti príslušného média (PV_C , PV_M), ktoré sú v civilnom procese pre žalobcu ťažko získateľné (bude teda nutné v konkrétnom prípade vykonanie týchto dôkazov súdom).

Ďalším problémom tohoto výpočtu je jeho aproximatívny charakter. Napríklad skutočná hrubá marža (GM) sa môže líšiť médium od média a navyše môže závisieť od otázok, ktoré nemajú žiaden súvis so samotným difamačným jednaním (napríklad je možné predpokladať, že hrubá marža bude iná u média, ktoré využíva vlastnú tlačiareň a u média, ktoré svoje papierové vydanie tlačí u externého dodávateľa). Rovnako môže byť problematické pre súd, alebo žalobcu v civilnom konaní odhadnúť pravdepodobnosti p a β , ako bolo uvedené v kapitole 4.3., či skutočný predaný náklad novín.

Tiež je na mieste upozorniť, že model, z ktorého uvedený vzorec vychádza bol pôvodne jeho autormi vypracovaný ako ekonomický model správania novín a nie primárne na určenie výšky primeraného zadosťučinenia. S tým sa pojí skutočnosť, že model je konštruovaný ako indiferenčný, teda tak, aby očakávaná hodnota (EV) z pohľadu média bola aspoň nulová, ale nie záporná. Z toho plynie predovšetkým to, že hodnota takto vyrátaného primeraného zadosťučinenia (D_i) je hodnota minimálna a nie celá, alebo dokonca najvyššia. Pokiaľ by totiž bolo priznané primerané zadosťučinenie len vo výške D_i , difamujúce médium by síce v ideálnom prípade z publikácie difamujúceho článku nič nezískalo, ale nemalo by ani žiadnu incentívu v budúcnosti obdobné správanie neopakovať. V niektorých prípadoch by dokonca bolo incentivizované naopak difamačné informácie publikovať aj naďalej, pretože vzorec

nezahŕňa náklady na uplatnenie práva súdnou cestou a z hľadiska čisto racionálneho kalkulu môže napríklad bulvárne médium predpokladať, že nie každý, o kom publikuje nepravdivú informáciu sa s ním bude o náhradu ujmy súdiť, čím by vznikla negatívna externalita pre spoločnosť. Aby teda náhrada nemajetkovej ujmy plnila preventívnu a nie len satisfakčnú funkciu, musí byť vyššia než D_i .

Na druhej strane je vzorec pre výpočet D_i podľa môjho názoru konformný s judikatúrou českých súdov v oblasti ochrany osobnosti. Vzorec predovšetkým, ako bolo uvedené vyššie, penalizuje neoverenie si informácií, obzvlášť informácií, ktoré je možné overiť jednoducho. To je v súlade so závermi ústavného súdu v kauze *Zeman proti Brezinovi*³⁶⁶ aj v prípade *Viewegh*³⁶⁷ (poz. k tomu kapitolu 2.2.).

Na záver treba ešte raz zdôrazniť, že všetky ekonomické metódy uvedené v tejto práci v kapitolách 4.2. a 4.3. sú založené na predpoklade racionálneho optimalizačného správania. Subjekty, ktoré narušujú práva iných sa však nemusia vždy správať racionálne. Môžu byť skrátka vedené zlým úmyslom škodiť za každú cenu, či už z osobných pohnútok, alebo napríklad z pohnútok politických či iných. To sa netýka len jednotlivcov, alebo sporadických prípadov, ale môže sa diať na systematickej báze aj v prípade niektorých médií, ktoré sú vedené či už prevládajúcim politickým názorom redaktorov, záujmami majiteľa, ale napríklad aj tým, že sa profilujú ako bulvárne a ich účelom je prinášať na cti utŕhačné informácie. Takýto maligný úmysel je potom nutné zohľadniť pri určovaní primeraného zadosťučinenia, pretože žiadna z uvedených metód na takéto správanie nie je navrhnutá.

³⁶⁶ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 453/03 zo dňa 11.11.2005 (vec *Zeman proti Brezinovi*), bod IV.A.

³⁶⁷ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1586/09 zo dňa 6.3.2012 (vec *Viewegh proti Aha!*), ods. 31. .

6. Záver

Napokon nadišiel čas na to, aby sme sa vrátili k hypotézam, ktoré sme formulovali v úvode tejto práce. Prvou dielčou hypotézou bolo, že ekonomická analýza práva môže pomôcť určiť, ktoré skutkové stavy spadajú pod ochranu právom na súkromie a ktoré nie. Domnievam sa, že použitie pomeru WTA:WTP a konceptu *endowment effect*, ako ho popisujem v kap. 4.2. je natoľko limitované, že túto hypotézu je možné považovať za vyvrátenú. Aj keď úvaha o cene WTA, alebo WTP môže byť pri interpretácii a aplikácii užitočná, prinajlepšom je možno považovať za jednu z mnohých úvah, ktorými by sa exeget mohol zaoberať.

Čo sa týka druhej hypotézy, že je ekonomická analýza schopná valuovať súkromie a tým pádom navrhnúť primerané zadosťučinenie pri zásahu do práva na súkromie, túto by som považoval za aspoň podmiennečne potvrdenú. Domnievam sa, že použitie *Hand rule* môže byť prínosné najmä pri stanovovaní primeraného zadosťučinenia pri porušení súkromia z nedbalosti.

Tretiu hypotézu, a síce že ekonomická analýza je schopná určiť výšku peňažného zadosťučinenia za nemajetkovú ujmu spôsobenú zásahom do práva na ochranu osobnosti taktiež považujem za podmiennečne potvrdenú. V tomto prípade s výstrahou toho, že výpočet D_i je len základom, resp. minimom pre výpočet primeraného zadosťučinenia, ako som uviedol vyššie v diskusii.

Priznávam sa, že na jednej strane som z tohoto výsledku trochu sklamaný. Na strane druhej si uvedomujem, že sa jedná o problematiku ľudských práv, navyše, ako som rozobral v druhej časti práce pomerne komplikovanú. Chápem, že nie každému je po vôli do ľudskoprávnej oblasti vpúšťať ekonómiu a koncepty ako maximalizácia úžitku. V zásade súhlasím aj s námietkami napríklad Pavla Holländera, že ekonomická analýza práva je nutne redukcionistická,³⁶⁸ aj že ekonómia má ambíciu stať sa univerzálnou spoločenskou vedou.³⁶⁹ (Aspoň v podaní niektorých ekonómov, čo je podľa mňa rozhodne na škodu veci.)

³⁶⁸ HOLLÄNDER, Pavel. *Filipika proti redukcionizmu: (texty z filozofie práva)*. Bratislava: Kalligram, 2009, s. 62 a nasl.

³⁶⁹ HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 115.

Z tohoto hľadiska je vlastne pozitívne, že ľudské práva sa nescvrkli len na prosté dosadenie do vzorca, či výpočet na kalkulačke. Na druhej strane som trochu roztrpčený, že tvorbu „*nových, logicky konzistentných a ucelených teórií*“³⁷⁰ o svete budem musieť prenechať niekomu inému.

*„Zbadání teleologické formy myšlení jest práce noetická,
kterou je třeba vykonati napřed, chceme -li empirickou látku
myšlenkově zpracovati (...)“*
- Karel Engliš³⁷¹

³⁷⁰ Poz. napr. PIŠŮT, Ján, GOMOLČÁK, Ladislav a ČERNÝ, Vladimír. *Úvod do kvantovej mechaniky*. Bratislava : Alfa , 1983, s. 15.

³⁷¹ ENGLIŠ, Karel. *Theorie státního hospodářství*. Praha: F. Topič, 1932, s. 11.

Zoznam skratiek

EDĽP- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo dňa 4.11.1950. (Publikovaný oznámením Federálneho ministerstva zahraničných vecí ČSFR pod číslom 209/1992 Zb.).

ESĽP- Európsky súd pre ľudské práva.

Listina- Uznesenie predsedníctva Českej národnej rady 2/1993 Sb., o vyhlásení Listiny základných práv a slobôd ako súčasť ústavného poriadku Českej republiky.

OZ- Zákon 89/2012 Sb., občiansky zákonník (ČR).

TrZ- Zákon 40/2009 Sb., trestný zákonník.

Zoznam použitých zdrojov

1. Zoznam použitej literatúry

ACQUISTI, Alessandro. Privacy in electronic commerce and the economics of immediate gratification. In: *Proceedings of the Fifth ACM Conference on Electronic Commerce*. New York: Association for Computing Machinery, 2004, s. 21-29. ISBN 1581137710.

ACQUISTI, Alessandro; JOHN, Leslie K. a LOEWENSTEIN, George. What Is Privacy Worth? *The Journal of Legal Studies*. 2013, roč. 42, č. 2, s. 249-274. ISSN 0047-2530.

BARAK, Aharon a BASHI, Sari. *Purposive Interpretation in Law. Course Book*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011. ISBN 1-283-29100-2.

BATEMAN, Heather; HARRIS, Emma a MCADAM, Katy (eds.). *Dictionary of Law. Fourth edition*. Londýn: Bloomsbury Publishing, 2014. ISBN 978-1-4081-0211-4.

BECKER, Gary S. *The economic approach to human behavior*. Chicago: University of Chicago Press, 1978. ISBN 0-226-04112-3.

BECKER, Gary S. Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior. *The Journal of political economy*. 1993, roč. 101, č. 3, s. 385-409. ISSN 0022-3808.

BERG, Nathan. Normative behavioral economics. Online. *The Journal of Socio-Economics*. 2003, roč. 32, č. 4, s. 411-427. ISSN 1053-5357.

BERK, Johnatan a DEMARZO, Peter. *Corporate Finance. Third edition*. Boston: Pearson Education, 2014. ISBN 978-0-13-299247-3.

BROULÍK, Jan a BARTOŠEK, Jan. *Ekonomický přístup k právu*. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-573-2.

BRÖSTL, Alexander, DOBROVIČOVÁ, Gabriela a KANÁRIK, Imrich. *Teória práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2004. ISBN 80-7097-559-8.

CALABRESI, Guido a MELAMED, A. Douglas. Property Rules, Liability Rules, and Inalienability: One View of the Cathedral. *Harvard Law Review*. 1972, roč. 85, č. 6, s. 1089-1128. ISSN 0017-811X.

COASE, Ronald H. The Problem of Social Cost. *The Journal of Law and Economics*. 1960, Vol. III, s.1-44. ISSN: 0022-2186

- COOTER, Robert a ULEN, Thomas. *Law & economics. 6th edition: Pearson New International Edition*. Londýn: Pearson Education Limited, 2014. ISBN 978-1-292-02184-3.
- DALVI, Manoj a REFALO, James F. An Economic Analysis of Libel Law. *Eastern Economic Journal*. 2008, roč. 34, č. 1, s. 74-94. ISSN 0094-5056.
- DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl První: Obecná část. Vydání první*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.
- ENGLIŠ, Karel. *Národní hospodářství. (Příručka.)* Brno: Nakladatel Fr. Borový, 1924.
- ENGLIŠ, Karel. *Theorie státního hospodářství*. Praha: F. Topič, 1932.
- EPSTEIN, Richard A. *Právo, ekonomie a politika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-529-8.
- EPSTEIN, Richard A. A Taste for Privacy? Evolution and the Emergence of a Naturalistic Ethic. *The Journal of Legal Studies*. 1980, roč. 9, č. 4, s. 665-681. ISSN 0047-2530.
- FRIEDMAN, Milton. The methodology of positive economics (1953). In: MÄKI, Uskali (ed.). *The methodology of positive economics. Reflections on the Milton Friedman legacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 3-44. ISBN 978-0-521-68686-0.
- GAJDA, Amy. What If Samuel D. Warren Hadn't Married A Senator's Daughter?: Uncovering The Press Coverage That Led To The Right To Privacy. *Illinois Public Law and Legal Theory Research Papers Series*. 2007, Research Paper No. 07-06.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 7. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-652-1.
- HOFFMAN, Elizabeth a SPITZER, Matthew L. Willingness to pay vs. willingness to accept: legal and economic implications. *Washington University Law Quarterly*. 1993, roč. 71, č. 1, s. 59. ISSN 0043-0862
- HOLLÄNDER, Pavel. *Filipika proti redukcionizmu: (texty z filozofie práva)*. Bratislava: Kalligram, 2009. ISBN 978-80-8101-244-0.
- HOLLÄNDER, Pavel. *Filozofie práva. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-366-7.

- HOLLÄNDER, Pavel. *Pojmy v Sisyfovej krošni (čriečky z filozofie práva)*. Bratislava: Kalligram, 2015. ISBN 978-80-8101-902-9.
- HOLLÄNDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-37-8.
- HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání*. Praha: Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.
- HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. 2., aktualizované vydání*. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-862-0.
- HOROWITZ, John K. a MCCONNELL, Kenneth E. A Review of WTA/WTP Studies. *Journal of Environmental Economics and Management*. 2002, roč. 44, č. 3, s. 426-447. ISSN 0095-0696.
- JANEČEK, Václav. Sankční náhrada škody. Online. *Právník (Praha)*. 2013, roč. 152, č. 10, s. 989-1012. ISSN 0231-6625.
- KAHNEMAN, Daniel; KNETSCH, Jack L. a THALER, Richard H. Experimental Tests of the Endowment Effect and the Coase Theorem. *The Journal of Political Economy*. 1990, roč. 98, č. 6, s. 1325-1348. ISSN 0022-3808.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.
- KOCHARYAN, Hovsep; HAMULÁK, Ondrej a VARDANYAN, Lusine. "The Right to be Remembered?": The Contemporary Challenges of the "streisand Effect" in the European Judicial Reality. *International and comparative law review (Olomouc, Czech Republic)*. 2022, roč. 22, č. 2, s. 105-120. ISSN 1213-8770.
- KOSAŘ, David; ANTOŠ, Marek; KÜHN, Zdeněk a VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústavní právo: Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-664-8.
- KÜHN, Zdeněk. Transformace pojmu soukromí na počátku třetího milénia. *Jurisprudence*. 2017, č. 2, s. 3-11.
- LENARD, Thomas M a RUBIN, Paul H. In Defense of Data: Information and the Costs of Privacy. *Policy & Internet*. 2010, roč. 2, č. 1, s. 149-183. ISSN 1944-2866.
- LOISEAU, Gregoire. Des droits patrimoniaux de la personnalité en droit français. *McGill Law Journal*. 1997, roč. 42, č. 2, s. 319. ISSN 0024-9041.

- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-149-9.
- MERCURO, Nicholas a MEDEMA, Steven G. *Economics and the law: from Posner to post-modernism*. Princeton: Princeton University Press, 1997. ISBN 0-691-00544-3.
- PALMER, Vernon V. Three Milestones in the History of Privacy in the United States. *Tulane European and Civil Law Forum*. 2011, roč. 26, s. 67-97.
- PIŠÚT, Ján, GOMOLČÁK, Ladislav a ČERNÝ, Vladimír. *Úvod do kvantovej mechaniky*. Bratislava : Alfa , 1983.
- PLOTT, Charles R. a ZEILER, Kathryn. Exchange Asymmetries Incorrectly Interpreted as Evidence of Endowment Effect Theory and Prospect Theory?. *The American Economic Review*. 2007, roč. 97, č. 4, s. 1449-1466. ISSN 0002-8282
- POPOVICI, Adrian. Personality rights - a civil law concept. *Loyola Law Review*. 2004, roč. 50, č. 2, s. 349. ISSN 0192-9720.
- POSNER, Richard A. *Economic analysis of law. 9th ed.* New York: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-1-4548-3388-8.
- POSNER, Richard A. The Economics of Privacy. *The American economic review*. 1981, roč. 71, č. 2, s. 405-409. ISSN 0002-8282.
- PROCHÁZKA, Radoslav a KÁČER, Marek. *Teória práva. 2. vydanie*. Bratislava: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-89603-73-2.
- PROSSER, William L. Privacy. *California Law Review*. 1960, roč. 48, č. 3, s. 383-423. ISSN 0008-1221.
- PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2001.
- RENAS, Stephen M.; KUMAR, Rishi; HARTMANN, Charles J. a SHANKLAND, Donn G. Toward an Economic Theory of Defamation, Liability, and the Press. *Southern economic journal*. 1983, roč. 50, č. 2, s. 451-460. ISSN 0038-4038.
- RICHARDS, Neil M. a SOLOVE, Daniel J. Prosser's Privacy Law: A Mixed Legacy. *California Law Review*. 2010, roč. 98, č. 6, s. 1887-1924. ISSN 0008-1221.
- RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-444-7.

- ROSE, Ellen A. Data Users versus Data Subjects: Are Consumers Willing to Pay for Property Rights to Personal Information? In: *Proceedings of the 38th Annual Hawaii International Conference on System Sciences* Big Island, 2005, s.180-190. ISSN: 1530-1605.
- ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-382-7.
- SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William. *Economics*. 19. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010. ISBN 978-0-07-351129-0.
- SCHULTZ, David A. a VILE, John R. *The encyclopedia of civil liberties in America*. London: Routledge, 2015. ISBN 1-78034-121-0
- SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení: kritika moralismu*. Plzeň : Vydavatelství nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-87439-03-6.
- STIGLER, George J. An Introduction to Privacy in Economics and Politics. *The Journal of Legal Studies*. 1980, roč. 9, č. 4, s. 623-644. ISSN 0047-2530
- SUNSTEIN, Cass R. a THALER, Richard H. Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron. *The University of Chicago Law Review*. 2003, roč. 70, č. 4, s. 1159-1202. ISSN 0041-9494
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Právo na soukromí*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. ISBN 978-80-210-5449-3.
- TVERSKY, Amos a KAHNEMAN, Daniel. The Framing of Decisions and the Psychology of Choice. *Science (American Association for the Advancement of Science)*. 1981, roč. 211, č. 4481, s. 453-458. ISSN 0036-8075.
- VOZÁR, Jozef. *Spomienky na Ernesta*. Vyd. 1. Bratislava: Veda, 2011. ISBN 978-80-224-1197-4.
- WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš a POSPÍŠIL, Ivo. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.
- WARREN, Samuel D. a BRANDEIS, Louis D. The Right to Privacy. *Harvard Law Review*. 1890, roč. 4, č. 5, s. 193-220. ISSN 0017-811X.

WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-36-0.

WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, s. 169. ISBN 978-80-7380-911-9.

2. Zoznam použitých internetových zdrojov

Aktuálně.cz. Online. Economia. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tomas-topfer-vysoudil-na-blesku-milion-korun-a-omluvu/r~i:article:774599/> [cit. dňa 8.12.2023].

BURČÍK, Matúš. *Kričali, že ide o policajnú akciu*. Online. SME. 30.8.2015. Bratislava: 1997-. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/7984485/kricali-ze-ide-o-policajnu-akciu-a-aby-vystupil-z-auta-svedectvo-o-unose-kovaca-ml.html> [cit. 24.1.2024]

California Legislative Information. *California Constitution*. Online. Dostupné z <https://leginfo.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=CONS&tocTitle=+California+Constitution+-+CONS#> [cit. 30.11.2023]

California Secretary of State Alex Padilla. *Constitution of the State of California 1849*. Online. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150129165014/http://www.sos.ca.gov/archives/collections/constitutions/1849/full-text> [cit. 30.11.2023]

Council of Europe. *46 Member States*. Online. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states> [cit. dňa 26.12.2023].

CZECH NEWS CENTER a.s. *Příloha účetní závěrky k 31. prosinci 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 9.1.2024].

CZECH NEWS CENTER a.s. *Tituly-Blesk*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER. Dostupné z: <https://www.cncenter.cz/tituly/blesk> [cit. dňa 24.1.2024].

CZECH NEWS CENTER a.s. *Výkaz zisku a ztráty k 31. prosinci 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 24.1.2024].

CZECH NEWS CENTER a.s. *Výroční zpráva společnosti CZECH NEWS CENTER a.s. za hospodářský rok 2021*. Online. Praha: CZECH NEWS CENTER a.s., 2022. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=720208> [cit. dňa 9.1.2024].

Echo Media a.s. *Výkaz zisku a ztráty v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: Echo Media a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=823276> [cit. dňa 9.1.2024].

Extra Online Media, s.r.o. *Výkaz zisku a ztráty pro podnikatele- druhové členění v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: Extra Online Media, s.r.o, 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=686397> [cit. dňa 9.1.2024].

Facebook. *Novinky.cz*. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/reel/1059842491834798>

FLINT, Larry. *The Porn King and the Preacher*. Online. Los Angeles Times. 20.5.2007. Los Angeles: 1881-. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-may-20-op-flynt20-story.html> [cit. dňa 6.12.2023].

Forum 24 a.s. *Příloha účetní závěrky společnosti FORUM 24 a.s. za účetní období od 1.1.2022 do 31.12.2022*. Online. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=939752> [cit. dňa 9.1.2024].

Gemius. *Gemius Audience- Domény*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024].

Gemius. *Gemius Audience- Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]

Gemius. *Gemius Audience- Websites*. Online. Dostupné z: <https://e-public.gemius.com/cz/rankings/10280> [cit. dňa 9.1.2024].

JAHN, Oliver. *Český pornoskandal: tisícovka žen naletěla agentuře*. Online. Echo24.cz. 25.5.2015. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/wbSxg/cesky-pornoskandal-tisicovka-zen-naletela-agenture> [cit. dňa 3.1.2024].

KENNEDY, Mopsy S. *Brawling Brahmins*. Online. The New York Times. 3.7.1990. New York, 1851- . Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1990/06/03/books/brawling-brahmins.html> [cit. dňa 25.1.2024]

MAFRA, A.S. *Portfolio: Internet*. Online. Praha: Mafra, a.s. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?cat=internet> [cit. dňa 9.1.2024].

MAFRA, A.S. *Výkaz zisku a ztráty MAFRA, a.s. k 31.prosinci 2022*. Online. Praha Mafra, a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=14225> [cit. dňa 9.1.2024].

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Online. Dostupné z: obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu [cit. dňa 27.12.2023].

Nobel Prize Outreach. *Daniel Kahneman*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2002/kahneman/facts/> [cit. 1.1.2024]

Nobel Prize Outreach. *George J. Stigler*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1982/stigler/facts/> [cit. dňa 31.12.2023].

Nobel Prize Outreach. *Richard H. Thaler*. Online. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2017/thaler/facts/> [cit. dňa 30.12.2023].

PEW RESEARCH CENTER. *Newspapers Fact Sheet*. Online. Washington, DC: Pew Research Center, 2023. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/journalism/fact-sheet/newspapers/#economics> [cit. dňa 9.1.2024].

REFRESHER Media CZ, s.r.o. *Výkaz zisku a ztráty pro podnikatele - druhové členění, v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha: REFRESHER Media CZ, s.r.o, 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=973547>

Seznam.cz, a.s., *Výkaz zisku a ztráty*. Online. Praha: Seznam.cz, a.s., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=526277> [cit. dňa 9.1.2024].

Seznam Zprávy, a.s. *Účetní závěrka 31. prosince 2022*. Online. Praha: Seznam Zprávy, a.s.,2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=1140058> [cit. dňa 9.1.2024].

VLTAVA LABE MEDIA, A.S. *Online portfolio*. Online. Dostupné z: <https://www.vlmedia.cz/online> [cit. 9.1.2024].

VLTAVA LABE MEDIA, A.S. *Výkaz zisku a ztráty v plném rozsahu ke dni 31.12.2022*. Online. Praha:VLTAVA LABE MEDIA, A.S., 2023. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=260125> [cit. dňa 9.1.2024].

Wikipedia. *Recognition of same-sex unions in Europe*. Online. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Recognition_of_same-sex_unions_in_Europe [cit. dňa 26.12.2023].

Wikipedia. *Vladimir Shamanov*. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2023. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Shamanov [cit. dňa: 3.12.2023].

X. *Seznam Zpravy*. Online. Dostupné z: <https://x.com/SeznamZpravy/status/1737843364475879835?s=20> [cit. dňa 9.1.2024].

3. Zoznam použitých právnych predpisov

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo dňa 4.11.1950. (Publikovaný oznámením Federálneho ministerstva zahraničných vecí ČSFR pod číslom 209/1992 Zb.).

Charta základných práv Európskej únie (2016/C 202/02).

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov (GDPR).

Ústava Spojených štátov Amerických.

Uznesenie predsedníctva Českej národnej rady 2/1993 Sb., o vyhlásení Listiny základných práv a slobôd ako súčasť ústavného poriadku Českej republiky.

Zákon 40/1964 Zb., občiansky zákonník (SR).

Zákon 46/2000 Sb., tlačový zákon.

Zákon 231/2001 Sb., o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania.

Zákon 167/2008 Z.z., o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve (slovenský tlačový zákon).

Zákon 40/2009 Sb., trestný zákonník.

Zákon 89/2012 Sb., občiansky zákonník (ČR).

4. Zoznam použitej judikatúry

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 43/93 zo dňa 12. 4. 1994.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 1/96 zo dňa 21. 5. 1996.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 359/96 zo dňa 10.7.1997.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 33/97 zo dňa 17. 12. 1997.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 367/03 zo dňa 15.3.2005 (vec *Rejžek proti Vondráčkovej*).

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 453/03 zo dňa 11.11.2005 (vec *Zeman proti Brezinovi*).

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp.zn. III. ÚS 11/04 zo dňa 17.02.2005.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. II. ÚS 94/05 zo dňa 1.12.2005.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1586/09 zo dňa 6.3.2012 (vec *Viewegh proti Aha!*).

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 24/10 zo dňa 22.3.2011 (94/2011 Sb.).

Nález Ústavného súdu českej republiky sp. zn. II.ÚS 2051/14 zo dňa 3.2.2015

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 2844/14 - 1 zo dňa 22. 12. 2015.

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp.zn. III.ÚS 2300/18 zo dňa zo dňa 10.3.2020 (vec *Tomio Okamura proti Reflexu*).

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 668/21 zo dňa 2.11.2021 (vec *Oldřich Kaiser*).

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *A.P., Garçon a Nicot proti Francúzsku*, 79885/12, 52471/13 a 52596/13, zo dňa 6.4.2017

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Beizaras a Levickas proti Litve*, 41288/15, zo dňa 14.1.2020.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Bensaid proti Spojenému kráľovstvu*, 44599/98, zo dňa 6.2.2001.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Copland proti Spojenému kráľovstvu*, 62617/00, zo dňa 3.4.2007.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu*, 7525/76, zo dňa 22.10.1981.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Feldek proti Slovensku*, 29032/95, zo dňa 12.7.2001.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Grinberg proti Rusku*, 23472/03 zo dňa 21.10.2005.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Guerrová a ďalší proti Taliansku*, 14967/89, zo dňa 19.2.1998

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Guillot proti Francúzsku*, 22500/93, zo dňa 24.10.1996.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Halfordová proti Spojenému kráľovstvu*, 20605/92, zo dňa 25.6.1997.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Christine Goodwin proti Spojenému kráľovstvu*, 28957/95, z 11.7.2002

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Niemietz proti Nemecku*, 13710/88, zo dňa 16.12.1992.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Oberschlick proti Rakúsku*, 11662/85, zo dňa 23.05.1991.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ternovszky proti Maďarsku*, 67545/09, zo dňa 14.12.2010.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 2787/2008 zo dňa 28.01.2010.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 4380/2009 zo dňa 27.9.2011

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 1847/2013 zo dňa 27.11.2013.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 25 Cdo 3108/2021 zo dňa 20. 9. 2023.

Rozsudok Apelačného súdu pre Druhý obvod vo veci *Sidis v. F-R Publishing Corporation*, 113 F.2d 806 (1940), zo dňa 22.7.1940.

Rozsudok Apelačného súdu pre Druhý obvod vo veci *United States v. Carrol Towing Co*, 159 F.2d 169 zo dňa 9.1. 1947.

Rozsudok Najvyššieho súdu štátu Georgia vo veci *Pavesich v. New England Life Insurance Co.*, 122 Ga. 190 (Ga. 1904) zo dňa 3.3.1905.

Rozsudok Apelačného súdu štátu Kalifornia vo veci *Melvin v. Reid*, 112 Cal. App. 285, 297 P. 91 (1931), z 27.4.1931.

Rozsudok Apelačného súdu štátu New York vo veci *Roberson v. Rochester Folding Box Co. et. al.*, 64 N.E. 442 (NY 1902), zo dňa 27.6.1902.

Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Griswold v. Connecticut*, 381 U.S. 479 (1965) zo dňa 7.6.1965.

Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Hustler Magazine, Inc. v. Falwell*, 485 U.S. 46 (1988) zo dňa 24.2.1988.

Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Olmstead v. United States*, 277 U.S. 438 (1928) zo dňa 4.7. 1928.

Rozsudok Najvyššieho súdu USA vo veci *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973) zo dňa 22.1.1973.

Rozsudok Najvyššieho súdu Spojených štátov vo veci *Whalen v. Roe*, 429 U.S. 589 (1977), zo dňa 22.2.1977.

Rozsudok Súdu lorda Kancelára vo veci *Prince Albert v. Strange* [1849] EWHC Ch J20.

Rozsudok Vrchného súdu štátu New York vo veci *Marion Manola v. Stevens & Myers* z 15.6.1890.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 267/08 zo dňa 3.9.2008.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 492/2012 zo dňa 18.4.2013

5. Zoznam ostatných zdrojov

DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BANYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. Systém ASPI. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

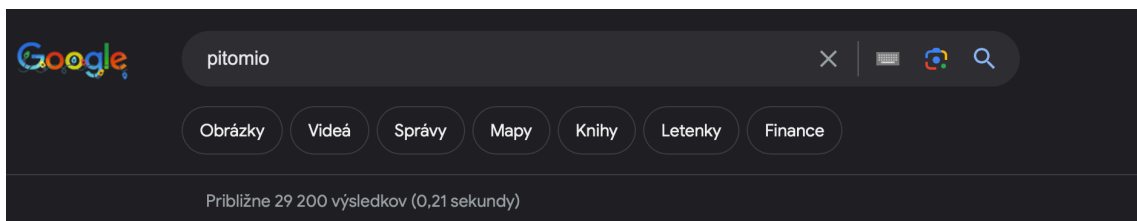
ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081)*. Systém ASPI. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-6]. ASPI_ID KO89_f2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

The Sopranos, 2007. 6. séria, 20. diel. The Blue Comet [epizóda televízneho seriálu]. Scenár David Chase a Matthew Weiner, réžia Alan Taylor. USA. V digitalizovanej podobe dostupné z: <https://play.hbomax.com/page/urn:hbo:page:spotlight-the-sopranos> [paywall].

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M., BAŇOUCH, H., BAROŠ, J., BOBEK, M., JÄGER, P., KOKEŠ, M., KYSELA, J. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-3]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Prílohy

Príloha č. 1: Vyhľadávanie slova „Pitomio“ na vyhľadávači Google

Zdroj: Printscreen autor. Vyhľadané dňa 8.12.2023.

Príloha č. 2: Dataset Gemius Audience- návštevnosť domén

Zdroj	NetMonitor - SPIR - Gemius, 2022-12-01 - 2022-12-31			
Report	Domains			
Vytvořen	2024-01-09,3:27 :59,CET			
Období	2022-12-01 - 2022-12-31			
Geolokace	Vše			
Platforma	Dohromady			
Metrika	Reální uživatelé			
Název	Reální uživatelé	Zobrazení stránky	Návštěvy	Čas (sekundy)

Internet seznam.cz	6936120	2435022255	402782220	1,5868e+11
Internet novinkv.cz	4737595	282152636	115105680	28816031978
Internet seznamzpravy.c	4435204	163531203	81578240	23647404518
Internet idnes.cz	5842860	515780606	75958491	19948744313
Internet super.cz	4083498	154123373	65912194	11720236185
Internet blesk.cz	4245257	129493143	30850104	6511805452
Internet extra.cz	3431641	150445297	22399091	3647533345
Internet ahaonline.cz	1928752	25966438	9369416	1320976745
Internet echo24.cz	1755225	13414582	9016989	1342661973
Internet forum24.cz	1456195	12998103	7727477	1826088220
Internet refresher.cz	1399293	3437144	2344624	361814135

Zdroj: NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Domény*).

Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/2> [cit. dňa 9.1.2024]).

Príloha č. 2: Dataset Gemius Audience prevádzkovatelia

Zdroj	NetMonitor - SPIR - Gemius, 2022-12-01 - 2022-12-31			
Report	Provozovatelé			
Vytvořen	2024-01-09,9:52:21,CET			
Období	2022-12-01 - 2022-12-31			
Geolokace	Vše			
Platforma	Dohromady			
Metrika	Reální uživatelé			
Název	Reální uživatelé	Zobrazení stránek	Návštěvy	Čas (sekundy)
Internet Seznam.cz	8296037	3582256299	815308608	2,62991e+11
Internet Mediální	7219904	637847445	113271328	27881221967
Internet TISCALI MEDIA /	6256074	277727206	67471438	12824125659

Internet Czech News Center / Active	6092068	242424574	64745474	12973439820
Internet VLTAVA-LABE-	5448404	199294254	51877013	9257422881
Internet FTV Prima, spol. s	5077264	101620528	38909225	17890812220

Zdroj: NetMonitor/ Gemius Audience (NetMonitor/ Gemius Audience (Gemius. *Gemius Audience- Provozovatelé*. Online. Dostupné z: <https://rating.gemius.com/cz/tree/1> [cit. dňa 9.1.2024]).

Možnosť využitia ekonomickej analýzy práva ako aplikačného a interpretačného nástroja v oblasti práva na súkromie a ochrany osobnosti

Abstrakt

Táto práca sa zameriava na oblasť ekonomickej analýzy práva (*law & economics*), pričom vychádza z predpokladu, že táto je vhodnou súčasťou a doplnkom výkladových metód, predovšetkým metódy teleologického výkladu. Ekonomickú analýzu práva aplikuje na oblasť práva na súkromie, najmä na zásahy do súkromia v oblasti narušenia osobnostných práv tlačou, či inými verbálnymi zásahmi. Inými slovami aplikuje poznatky *law & economics* na konflikt medzi právom na súkromie a ochranu osobnosti a slobodou slova.

Práca má šesť hlavných častí. V úvode (časť 1.) sú najmä osvetlené dôvody pre výber témy a je formulovaná hypotéza, a síce (i) že ekonomická analýza práva môže pomôcť rozlíšiť, ktoré skutkové stavy spadajú do oblasti ochrany práva na súkromie, (ii) že za pomoci ekonomickej analýzy je možné oceniť súkromie a určiť tak primeranú náhradu za zásah doň a (iii) ekonomická analýza práva je schopná určiť výšku peňažného zadosťučinenia za zásah do práva na ochranu osobnosti.

V druhej časti sa práca venuje popisu histórie práva na súkromie v Spojených štátoch od jeho prvých náznakov v článku Samuela Warrena a Louisa Brandeisa až po jeho moderné podoby napríklad v oblasti reprodukčných práv a podobne. Ďalej sa venujeme úprave práva na súkromie v Európe, vrátane judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Taktiež v tejto časti stručne preberieme platnú úpravu ochrany osobnosti, vrátane relevantnej judikatúry Ústavného súdu.

V tretej časti sa práca venuje samotnej problematike výkladu, a to najprv stručnému úvodu do interpretácie práva ako takej a následne sa sústreďuje na teleologický výklad. V kapitole 3.3. krátko popisujeme ako je možné prepojiť teleologický výklad s ekonomickou analýzou práva.

V štvrtej časti práce najprv stručne popíšeme ekonomické koncepty, z ktorých práca vychádza, čo je dôležité vzhľadom na to, že existujú rôzne prístupy k *law&*

economics. V kapitole 4.2. aplikujeme ekonomické princípy na problém ochrany súkromia, najmä jeho oceňovania pomocou základných konceptov ekonomickej analýzy práva ako je tzv. *Hand rule* a WTA a WTP analýza preferencií súkromia. V kapitole 4.3. na základe ekonomických modelov médií navrhujeme spôsob výpočtu zadost'učinenia za zásah do práva na ochranu osobnosti.

V diskusii (časť 5.) zhodnotíme praktické možnosti aplikácie poznatkov z časti 4 a tiež ich kompatibilitu s platným právom a príslušnou judikatúrou.

Napokon na záver vyhodnotíme, či bola hypotéza potvrdená.

Kľúčové slová:

súkromie, ochrana osobnosti, ekonomická analýza práva,

The possibility of using law & economics as a tool for application and interpretation in the field of right to privacy and personality rights

Abstract

This thesis is focused on the area of economic analysis of law (law & economics) and it is based on an assumption that law & economics is a suitable addition to other methods of interpretation, especially as a part of purposive interpretation. We apply economic analysis to the field of privacy and personality rights, especially intrusion into privacy by libel, or slander. In other words, we use law & economics to help solve conflict between privacy rights and free speech rights.

The thesis has six main parts. In introduction (part 1) we discuss reasons for the choice of this topic and formulate hypothesis, which is: (i) that law & economics can help distinguish which situations are covered by privacy rights protections, (ii) that using law & economics one can value privacy and therefore estimate damages for infringement of privacy rights and (iii) law & economics is capable of estimating pecuniary damages for infringement of personality rights.

In the second part we focus on history of privacy rights in the United States from its humble beginnings in an academic paper by Samuel Warren and Louis Brandeis to its modern iterations, such as reproductive rights etc. Next, we discuss privacy laws in Europe, including case law of the European Court of Human Rights. We also briefly introduce current Czech personality rights laws and case law of the Czech Constitutional court.

Third part discusses the issue of legal interpretation, first the interpretation in general and subsequently we focus on purposive interpretation of law. In chapter 3.3. we briefly describe how to connect economic analysis of the law to purposive interpretation.

Finally, in the fourth part we briefly introduce microeconomic concepts that we use as a basis in our analysis. This was deemed important to clarify as there are many approaches to law & economics. In chapter 4.2. we apply these basic economic principles on privacy rights, especially the valuation of privacy using law & economics

concepts such as Hand rule and WTA or WTP analysis of preferences. In chapter 4.3. we design a model of computing damages for personality rights infringements.

In discussion (part 5) we evaluate practical possibilities to apply our findings from previous chapters and also their compatibility with current applicable law. In the conclusion, we evaluate whether our initial hypothesis was confirmed.

Keywords:

Privacy, personality rights, law & economics,